

NACIONALNI KATEHETSKI URED
HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE

BIBLIJA

PISANA BOŽJA RIJEČ

Građa za natjecanje u Vjeronaučnoj olimpijadi učenika
osnovnih i srednjih škola
za 2020./2021. školsku godinu

Foto:

Kršćanska sadašnjost
Tomislav Krušlin

Materijal preuzet iz udžbenika Katolikog vjeronauka
uz odobrenje Kršćanske sadašnjosti.

Materijal uredio:

prof. Taras Barščevski

NACIONALNI KATEHETSKI URED
HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE

BIBLIJA

PISANA BOŽJA RIJEČ

Građa za natjecanje u Vjeronaučnoj olimpijadi učenika osnovnih i srednjih škola
za 2020./2021. školsku godinu

Zagreb, 2020.

— OSNOVNA ŠKOLA —

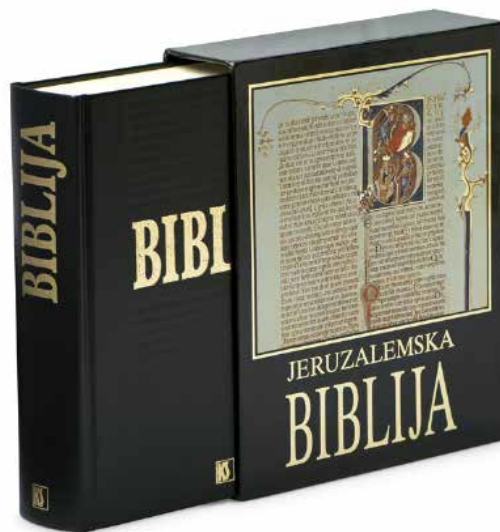
BIBLIJA

PISANA BOŽJA RIJEČ

1. BIBLIJA I POVIJEST SPASENJA

1.1. BIBLIJA

1.1.1. *Knjiga nad knjigama*

Biblija nije obična knjiga. Ona se razlikuje od svih drugih knjiga jer u njoj Bog progovara čovjeku. Njezina je povijest vrlo duga. Nastajala je više od tisuću godina. U početku su njezini tekstovi nastajali na pergameni ili na svitcima papirusa. Ti su izvorni rukopisi izgubljeni, a do nas su stigli samo njihovi prijepisi.

Bibliju je pisalo mnogo autora. Ljude koji su je pisali nadahnuo je Bog. Zato kažemo da je Bog njezin pravi autor.

Za Židove i za kršćane Biblija je mnogo više od običnoga književnog djela i ljudske mudrosti. Ona je riječ Božja koju je Bog poslao svim ljudima. Stoga je Biblija sveta knjiga židovske i kršćanske vjere.

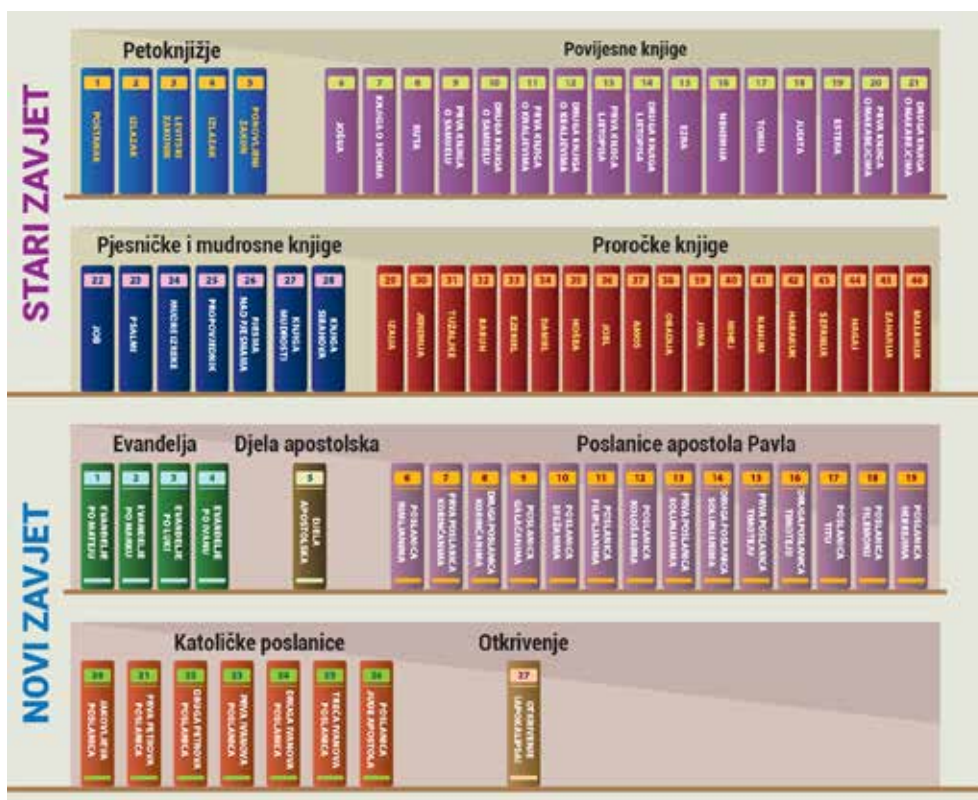
Biblija nam govori da nismo sami. Govori nam o Bogu koji nas ljubi i koji nam prašta. U njoj čitamo o izraelskom narodu, njegovoj povijesti i njegovu susretu s Bogom. U njoj upoznajemo Isusa Božjeg Sina, Boga kojega on objavljuje i Radosnu vijest o Božjoj ljubavi prema svim ljudima. Zapravo, Bog je njezin najvažniji lik.

Podjela Biblije

Riječ Biblija na grčkom jeziku znači »knjige«. Iako izgleda kao jedna knjiga, ona je zapravo cijela knjižnica. Sastoji se od ukupno 73 knjige. Te su knjige podijeljene na dva velika dijela: Stari zavjet i Novi zavjet.

STARI ZAVJET (SZ) – 46 knjiga		
Petoknjižje (Pentateuh, Zakon Mojsijev)	Knjiga Postanka Knjiga izlaska Levitski zakonik Knjiga Brojeva Ponovljeni zakon	Post Izl Lev Br Pnz
Povijesne knjige	Jošua Knjiga o Sucima Knjiga o Ruti Prva knjiga o Samuelu Druga knjiga o Samuelu Prva knjiga o Kraljevima Druga knjiga o Kraljevima Prva knjiga Ljetopisa Druga knjiga Ljetopisa Knjiga Ezrina Knjiga Nehemijina Tobija Judita Estera Prva knjiga o Makabejcima Druga knjiga o Makabejcima	Jš Suci Rut 1 Sam 2 Sam 1 Kr 2 Kr 1 Ljet 2 Ljet Ezr neh Tob Jdt Est 1 Mak 2 Mak
Pjesničke i mudrosne knjige	Knjiga o Jobu Psalmi Mudre izreke Propovjednik Pjesma nad pjesmama Knjiga Mudrosti Knjiga Sirahova	Job Ps Izr Prop Pj Mudr Sir
Proročke knjige	Izaija Jeremija Tužaljke Baruh Ezekiel Daniel Hošea Joel Amos Obadija Jona Mihej Nahum Habakuk Sefanija Hagaj Zaharija Malahija	Iz Jr Tuž Bar Ez Dn Hoš Jl Am Ob Jon Mih Nah Hab Sef Hag Zah Mal

NOVI ZAVJET (NZ) – 27 knjiga

Povijesne knjige	Evandjelje po Mateju	Mt
	Evandjelje po Marku	Mk
	Evandjelje po Luki	Lk
	Evandjelje po Ivanu	Iv
	Djela apostolska	Dj
Poslanice (14 Pavlovih i 7 »katoličkih«)	Poslanica Rimljanima	Rim
	Prva poslanica Korinćanima	1 Kor
	Druga poslanica Korinćanima	2 Kor
	Poslanica Galaćanima	Gal
	Poslanica Efežanima	Ef
	Poslanica Filipljanima	Fil
	Poslanica Kološanima	Kol
	Prva poslanica Solunjanima	1 Sol
	Druga poslanica Solunjanima	2 Sol
	Prva poslanica Timoteju	1 Tim
	Druga poslanica Timoteju	2 Tim
	Poslanica Titu	Tit
	Poslanica Filemonu	Fil
	Poslanica Hebrejima	Heb
Jakovljeva poslanica	Jak	
Proročka knjiga	Prva Petrova poslanica	1 Pt
	Druga Petrova poslanica	2 Pt
	Prva Ivanova poslanica	1 Iv
	Druga Ivanova poslanica	2 Iv
	Treća Ivanova poslanica	2 Iv
	Poslanica Jude apostola	Jd
	Otkrivenje (Apokalipsa)	Otk

1.1.2. Slikoviti govor u Bibliji

Biblija je riječ Božja. Bog nam preko biblijskih tekstova govori i šalje poruke. Ponekad, da bismo ga lakše razumjeli, Bog nam progovara na slikoviti način. Kroz priču ili slikovite prizore želi nam nešto poručiti. Zato u biblijskim tekstovima često nailazimo na tekstove u prenesenom značenju. Tako nam biblijski pisci na jednostavniji način žele približiti i razjasniti Božju riječ.

1.1.3. Traženje biblijskog teksta

Iako je Biblija jako opsežna, svaki biblijski tekst vrlo je lako pronaći. Biblijske tekstove u Bibliji ne tražimo pomoću broja stranice, nego se koristimo biblijskim kraticama. Biblijska kratica sastoji se od tri dijela:

- kratice biblijske knjige
- broja glave
- broja retka

Svaka biblijska knjiga ima svoju kraticu, a podijeljena je na glave i retke.

Evangelje po Marku, 10. glava, od 13. do 16. retka

vremena kako mu se to... reče: "Od djetinjstva! ²²A često ga znade baciti i u vatru i u vodu da ga upropasti. Nego, ako što možeš, pomozite nam, imaj samilosti s nama!" ²³Nato mu Isus reče: "Što? Ako možeš? Sve je moguće onomu koji vjeruje!" ²⁴Dječakov otac brže povika: "Vjerujem! Pomozite mojoj nevjeri!" ²⁵Vidjevši da svijet odasvud grne, Isus zaprijeti nečistomu duhu: "Nijemi i gluhi duše, ja ti zapovijedam, iziđi iz njega i da nisi više u nj ušao!" ²⁶Zlođuh nato zaviče, žestoko stresse dječaka te izide, a on osta kao mrtav te su mnogi govorili da je umro. ²⁷No Isus ga dohvati za ruku, podiže ga i on ustade.

²⁸Kad Isus uđe u kuću, upitaše ga učenici nasamo: "Kako to da ga mi ne mogosmo izagnati?" ²⁹Odgovori im: "Ovaj se rod ničim drugim ne može izagnati osim molitvom i postom."

³⁰Otišavši odande, prolažahu kroz Galileju. On ne htjede da to iko sazna. ³¹Jer poučavaše svoje učenike. Govoraše im: "Sin Čovječji predaje se u ruke ljudima. Ubit će ga, ali će on, ubijen, nakon tri dana ustati." ³²No oni ne razumješe te besjede, a bojahu ga se pitati.

³³I dođoše u Kafarnaum. I već u kući upita ih: "Što ste putem raspravljali?" ³⁴A oni umukoše jer putem među sobom razgovarahu o tome tko je najveći. ³⁵On sjede i dozove dvanaesticu te im reče: "Ako tko želi biti prvi, neka bude od svih posljednji i svima poslužitelj!" ³⁶I uzme dijete, postavi ga posred njih,

³⁷Dobra je sol. Ali ako sol postane... čime ćete nju začiniti? Imajte sol u sebi, a mir među sobom!"

Marko 10
10 Krenuvši odande, dođe u judejski kraj i na onu stranu Jordana. I opet mnoštvo nagrmu k njemu, a on ih po svojem običaju ponovno poučavaše.

²A pristupe farizeji pa, da ga iskušaju, upitaše: "Je li mužu dopušteno otpustiti ženu?" ³On im odgovori: "Što vam zapovjedi Mojsije?" ⁴Oni rekoše: "Mojsije je dopustio napisati otpusno pismo i - otpustiti." ⁵A Isus će im: "Zbog okorjelosti srca vašega napisa vam on tu zapovijed. ⁶Od početka stvorenja »muško i žensko stvori ih. ⁷Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu; i dvoje njih bit će jedno tijelo.« Tako više nisu dvoje, nego jedno tijelo. ⁸Što dakle Bog združi, čovjek neka ne rastavlja!"

⁹U kući su ga učenici ponovno o tome ispitivali. ¹⁰I reče im: "Tko otpusti svoju ženu pa se oženi drugom, čini pretna prvog preljub. ¹¹I ako žena napusti svoga muža pa se uda za drugoga, čini preljub."

¹²Donosili mu dječicu da ih se dotakne, a učenici im branili. ¹³Opazivši to, Isus se ozlovolji i reče im: "Pustite dječicu neka dolaze k meni; ne prijećite im jer takvih je kraljevstvo Božje! ¹⁴Zaista, kažem vam, tko ne primi kraljevstva Božjega kao dijete, ne, u nj neće ući." ¹⁵Nato ih zagrlj pa ih blagoslivljaše polažući na njih ruke.

¹⁶I dok je izlazio na put, dotrči netko, klekne pred nj pa ga upita: "Učitelju dobri, što mi je činiti da baštiniim život vječni?" ¹⁷Isus mu reče: "Što me zoveš

Traženje biblijskog teksta.

Stari zavjet

46 KNJIGA

2. TAJNA SVIJETA I ČOVJEKA U SVJETLU BIBLIJE

Iako je pisana prije više tisuća godina, biblijska poruka o postanku svijeta i čovjeka i danas je aktualna i znakovita. Biblija nam progovara slojevito, duboko, potiče nas na razmišljanje i zauzimanje stajališta o svijetu koji nas okružuje. Sam Bog progovara nam i daje odgovore na temeljna pitanja i probleme koji nas muče. No njegova riječ uvijek ostaje samo ponuda ili dar koji slobodno prihvaćamo ili odbijamo.

2.1. BIBLIJSKA I DANAŠNJA SLIKA SVIJETA

Vidjeli smo kako je svaki čovjek religiozno biće. On postavlja pitanja o najdubljem smislu svoga postojanja, traži istinsku sreću, čezne za vječnim i beskonačnim. U stalnom je traganju za Bogom koji ga nadilazi. U tom traženju netko će ga pogrešno shvaćati, a netko će i zanijekati njegovo postojanje. Boga možemo spoznati na različite načine, ali je temeljna kršćanska istina da nam se Bog sam otkriva. I zato ga najbolje možemo upoznati iz onoga što nam on sam govori o sebi.

2.1.1. *Priroda govori o Bogu*

Posvuda oko sebe možemo vidjeti ljepotu, sklad, čudesnost. Jeste li promatrali noćno nebo osuto milijunima zvijezda i blještavih nebeskih tijela? Čije je to djelo? Ili je sve nastalo slučajno? Uočavate li zakonitosti u izmjeni godišnjih doba, dana i noći? Je li čovjek ustanovio prirodne zakone? Ili sama priroda upućuje na stvaralački um?

Kad promatramo neko umjetničko djelo ili građevinu, odmah po stilu ili pravcu u umjetnosti možemo zaključiti tko je njihov autor. Razmišljajući o beskonačnosti svemira i savršenom skladu koji u njemu vlada, promatrajući prirodne ljepote, pitamo se: Otkuda sve to? Je li moguće da nešto tako čuderno može nastati slučajno, samo od sebe? Kao što umjetničko djelo ne može nastati samo od sebe, tako ni svijet u kojem živimo nije nastao slučajno, nego upućuje na svoga Tvorca. Promatrajući savršenstvo i sklad u prirodi, svojim razumom zaključujemo da je taj Tvorac neizmjereno mudar i svemogućí Bog. To nazivamo naravnom ili prirodnom objavom Boga. Na temelju naravne objave nastaju različite religije u svijetu jer ljudi pronalaze različite odgovore na temeljna pitanja o svijetu i čovjeku.

2.1.2. Bog progovara čovjeku

Promatrajući, dakle, ljepotu i sklad svega što postoji, možemo dokučiti da Bog postoji. No kada bismo ostali samo na tome, ostalo bi nam skriveno i nedostupno tko je i kakav je Bog. Bog čini korak dalje. Ne prepušta nas samima sebi. Sam nam se otkriva i objavljuje. On progovara čovjeku.

Više puta i na više načina Bog nekoć govoraše ocima po prorocima; konačno, u ove dane, progovori nama u Sinu. Njega postavi baštinikom svega; Njega po kome sazda svjetove.

Bog je u povijesti izabrao izraelski narod. Njemu se postupno objavljavao i otkrivao mu svoj plan spasenja. Vodio ga je kroz njegovu povijest kao dobri Otac i mudri odgojitelj. Izraelci su ga prihvatili kao svoga osloboditelja i kao »Boga nad svim bogovima«. Objava u Starom zavjetu preko Abrahama, patrijarha - i proroka - doseže svoj vrhunac u Novom zavjetu, u osobi Isusa iz Nazareta. Isus je Sin Božji koji postaje čovjekom iz ljubavi prema svim ljudima. To je nadnaravna objava jer Bog sâm dolazi ususret čovjeku i njemu progovara. O tome nam svjedoči Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta.

Osim u Svetom pismu, Božja objava sadržana je i u crkvenoj predaji (tradiciji). Ta predaja obuhvaća redoviti život i nauk Crkve učenjima papa, biskupa, crkvenih otaca, koncila, crkvenih dokumenata itd. Sveto pismo i predaja međusobno su povezani jer proistječu iz istoga božanskog vrutka i teže istom cilju. Sveto pismo je riječ Božja zapisana po nadahnuću Duha Svetoga, a predaja je cjelovito prenošenje, izlaganje i širenje riječi Božje koju je Isus Krist povjerio Crkvi preko apostola.

2.1.3. Čovjek odgovara vjerom

Objava je Božji dar čovjeku na koji on slobodno odgovara vjerom. Vjera obuhvaća čitavog čovjeka – njegov razum, osjećaje, volju i slobodu. Čovjek se vjerom stavlja na raspolaganje Bogu i usmjerava svoj život prema njegovoj riječi koju slobodno prihvaća.

No vjera nije samo čovjekov odgovor na Božji poziv nego je prvotno Božji dar i milost jer »nitko ne može reći: 'Gospodin Isus' osim u Duhu Svetom« (1 Kor 12, 3). Duh Božji pokreće čovjeka da može povjerovati. On otvara čovjeku oči za osobni susret s Bogom. Vjera nas potiče na odgovornost, zauzimanje za čovjeka, za bolji i pravedniji svijet.

Povjerovati Kristu i slijediti ga znači izabrati pravi »Put, Istinu i Život«. No njegov nas program ne oslobađa napora i mogućih neuspjeha u ljudskim mjerilima. Vjera nam daje temeljno povjerenje u budućnost svijeta i čovjeka jer Bog je naša budućnost.

Po naravi su glupi svi ljudi koji ne upознаše Boga, oni koji iz vidljivih ljepota ne mogu spoznati ono ga koji jest nisu kadri prepoznati umjetnika po djelima njegovim; nego smatraju bogovima koji svijetom vladaju oganj ili vjetar ili hitri zrak, zvjezdan krug ili silnu vodu ili svjetlila nebeska.

Jer ako su ih, opčinjeni njihovom ljepotom, uzeli smatrati bogovima, morali su spoznati koliko ih tek nadmašuje njihov gospodar jer ih je stvorio sam Tvorac ljepote.

Ako ih je i zadivila njihova sila i snaga, morali su iz toga zaključiti koliko je tek silniji njihov stvoritelj.

Jer prema veličini i ljepoti stvorova možemo, po sličnosti, razmišljati o njihovom Tvorcu.

Mudr 13, 1–5

2.1.4. Biblija o stvaranju svijeta

Već na prvim stranicama Biblija nam govori o stvaranju svijeta. Svečanim riječima: »U početku stvori Bog nebo i zemlju« biblijski pisac započinje izvještaj o stvaranju svijeta u sedam dana. Bog je šest dana stvarao i sedmi dan »počinuo« od svojih djela. On stvara svojom svemoćnom riječju: »Neka bude!« Najprije je stvorio svjetlost, sljedećega dana nebeski svod i more, a potom kopno i biljni svijet. Po božanskoj zapovijedi zemlja je »proklimala zelenilom, travom sje me ni tom i stablima plodonosnim«. Četvrta dana Bog je stvorio sunce, mjesec i zvijezde, a petoga ptice i ribe. Šestoga dana stvorio je zemaljske životinje: stoku, divlje zvijeri i gmizavce. Na kraju, Bog je stvorio čovjeka, »sebi slična, da bude gospodar ri ba ma mor skim, pticama nebeskim i stoci – svoj zemlji – i svim gmizavcima što puze po zemlji«. Sva svoja stvorenja Bog blagoslivlja i na kraju svakoga dana osvrće se na svoje djelo i vidi da je »sve veoma dobro« (prema Post 1; 2, 1–4).

Je li, doista, Bog stvorio svijet u tjedan dana? Je li biblijski izvještaj o stvaranju svijeta i čovjeka jedna vrsta reportaže ili stvarnog opisa? Ili ovaj tekst ima neko dublje i drukčije značenje? Što nam zapravo biblijski pisac želi poručiti?

2.1.5. Staroistočnjačka slika svijeta

Biblijski izvještaj o stvaranju napisan je na jednostavan način u posebnome književnom obliku pripovijedanja. Djelo stvaranja prikazano je u obliku radnog tjedna. No to je samo izvanjski okvir u kojem su objavljene temeljne istine o jednom, vječnom Bogu koji je u vremenu sve stvari i sva bića pozvao u postojanje. Biblijski pisac, razmišljajući o izraelskoj povijesti u kojoj se Bog objavio kao njihov Osloboditelj i Spasitelj, došao je do zaključka da je taj isti Bog ujedno Stvoritelj svijeta i čovječanstva. Oko te glavne misli sveti je pisac ispjevao sve ono što je već znao o svijetu i čovjeku. Naime, stari su Izraelci mislili da je Zemlja ravna ploča, da je nebo razapeto iznad nje kao golemi šator, a da Sunce svakog jutra izranja negdje iz mora i opet se navečer u nj vraća na počinak. Iako nam se takva slika svijeta danas čini jednostavnom, ona krije puno dublji smisao.

2.1.6. Bog je Stvoritelj svijeta

Jedna od glavnih poruka biblijske pripovijesti o postanku svijeta i čovjeka jest da svijet i život na zemlji nisu nastali slučajno. To je djelo Boga Stvoritelja. Bog postoji prije svega, prije svemira i svijeta. Svojom stvaralačkom Riječju stvorio je sve što postoji: nebo i zemlju, dan i noć, vodu i kopno, biljke i životinje i na kraju čovjeka. Za sva svoja stvorenja Bog kaže da su dobra i sve ih blagoslivlja. Sva stvorenja imaju svoj smisao najprije zato što ih je Stvoritelj htio, što postoje, a ne po tome što služe čovjeku. Svako stvorenje ima svoje posebno mjesto u lancu života. Životi živih bića nisu samo međusobno povezani i ovisni jedan o drugom, nego su ovisni i o neživoj prirodi, o suncu, vodi, zraku i svemu što se nalazi u zemljiniu tlu.

2.1.7. Čovjek je kruna stvaranja

Činom stvaranja Bog nije »dovršio« svijet. Stvorivši čovjeka, izabrao ga je za suradnika i sustvaratelja. Stoga je čovjek kruna stvaranja i upravitelj svega stvorenoga. Kao Božji predstavnik ima pravo sve podložiti sebi, ali iz tog prava proizlazi i suodgovornost za stvoreni svijet. Ne smije se neodgovorno služiti zemljom jer bi mogao narušiti prirodnu ravnotežu. Ne smije se »praviti« Bogom jer bi tako mogao i sebe uništiti. Odgovorno i s ljubavlju čovjek se treba odnositi prema živim stvorenjima, brinuti se za njih i čuvati ih. Sve stvoreno ima u sebi vrijednost i odraz je beskonačne Božje mudrosti i dobrote.

Michelangelo, Stvaranje Adama, Sikstinska kapela, Rim

2.1.8. Znanost o nastanku svijeta

Ljudi su oduvijek razmišljali i pokušavali odgovoriti na pitanja o postanku svijeta i čovjeka. Tako su nastale različite teorije i pristupi na religijskom i znanstvenom području. Poznaješ li neku teoriju o postanku svijeta i čovjeka? Jesu li znanstvene spoznaje o nastanku svijeta u suprotnosti s biblijskom slikom stvaranja?

Čovjek znanosti istražuje neposredne uzroke pojava, proširuje spoznaje o svijetu, stječe bolje uvjete života, otkriva tajne svemira. To čini razmišljanjem i zaključivanjem, ali i pokusima, koristeći pritom različite uređaje. Znanost počinje slutnjama, predosjećajima učenjaka, zatim pojedinačnim znanstvenim podacima koji vode do određene znanstvene teorije. Tako je kroz povijest nastao niz teorija o postanku Sunčeva sustava i svemira općenito. Kako sama znanost napreduje, sigurno će biti i novih teorija i znanstvenih spoznaja. To stalno napredovanje znanosti nosi sa sobom i mijenjanje slike o čovjeku, svijetu, povijesti i svemiru.

2.1.9. Teorija velikog praska

U tumačenju postanka svemira u znanosti je danas najzastupljenija teorija velikog praska (Big Bang). Prema toj teoriji, svemir se razvija iz jedne točke beskonačne gustoće. U jednom trenutku, prije otprilike petnaest milijardi godina, dogodio se veliki prasak kojim ta energija hlađenjem počinje prelaziti u tvorni oblik. Tako su najprije nastale podatomske i atomske čestice, zatim molekule, a poslije zvijezde i galaksije. Prije otprilike pet milijardi godina nastala je Zemlja, prije tri milijuna godina započela je bioevolucija, a prije dva milijuna godina nastalo je prvo ljudsko biće.

2.1.10. Odnos biblijske i znanstvene slike svijeta

Na prvi pogled čini se da suvremena znanost ruši biblijsku sliku stvaranja svijeta i čovjeka. Treba, međutim, reći da biblijski izvještaj o stvaranju nije

znanstvena studija. Nije rečeno kada se stvaranje zbilo, niti su nam dane pojedinosti kako je Bog stvorio zemlju i život na njoj, niti koliko je to dugo trajalo. Biblija nam ne daje znanstveno obrazloženje nastanka svijeta, nego nam poručuje zašto je Bog stvorio svijet i čovjeka. Bog voli svoja stvorenja, dao im je da napreduju, da se množe. Dao im je život i blagoslovio ih. Biblija nam na jednostavan način otkriva smisao života, važnost i dostojanstvo čovjeka, usmjerenost čovjeka i cijele povijesti prema svom cilju, prema Bogu.

Stoga vjera i znanost nisu u suprotnosti niti jedna drugu isključuju. Određenim pitanjima svaka pristupa na svoj način, iz svog kuta gledanja. Znanost pokušava odgovoriti na pitanje: »Kako« i »kada« je svijet nastao? Vjera daje odgovor na pitanje: »Zašto« i »čemu« je svijet nastao? Znanost obogaćuje naše znanje o kretanju nebeskih tijela, o starosti svijeta, o postanku i razvoju biljnih i životinjskih vrsta itd. Vjera nam, s druge strane, daje odgovor na pitanja o smislu i svrsi postojanja svijeta i čovjeka te odakle dolazimo i kamo idemo.

2.2. ČOVJEK JE SLIKA BOŽJA

Sazdavši nebo i zemlju i ukrasivši je raznovrsnim biljkama i životinjama, Bog je na kraju stvorio čovjeka. Povjerio mu je sve stvoreno i postavio ga da u njegovo ime odgovorno i mudro upravlja svim stvorenjima. Po čemu je čovjek sličan Bogu? Koja mu je najveća odlika? Što ga razlikuje od ostalih živih bića? Pogledajmo što nam o tome kaže Biblija.

I reče Bog: »Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci – svoj zemlji – i svim gmizavcima što puze po zemlji!« Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih. I blagoslovi ih Bog i reče im: »Plodite se, i množite, i napunite zemlju, i sebi je podložite! Vladajte ribama u moru i pticama u zraku i svim živim stvorovima što puze po zemlji!«

Post 1, 26–28

2.2.1. Stvaranje kao lončarevo djelo

Budući da je čovjek vrhunac svega stvorenoga, biblijski pisac potanko opisuje stvaranje prvih ljudi, posebno muškarca, a posebno žene. Izražava se slikovito, u duhu svog jezika i svog znanja o Bogu i čovjeku. Boga prikazuje na ljudski način, kao lončara koji oblikuje čovjeka od zemlje i udahnuje mu svoj duh: Jahve, Bog, napravi čovjeka od praha zemaljskog i u nosnice mu udahne dah života. Tako postane čovjek živa duša (Post 2, 7).

Ovom slikom biblijski pisac želi izraziti ovisnost čovjeka o Bogu kao što je glina u lončarevim rukama potpuno ovisna o lončaru. Također nas želi poučiti da čovjekovo tijelo pripada zemlji, da je materijalno. Ime Adam znači zemljan. No Bog je čovjeku darovao i nešto od samoga sebe. Dao mu je duhovne sposobnosti, razum i slobodnu volju, po kojima nadvisuje sva druga stvorenja i po kojima je sličan Bogu. Taj duh je nevidljiv i neraspadljiv. Po njemu čovjek

može misliti, govoriti, raditi, upravljati, ljubiti, nadati se, vjerovati i vječno živjeti. Adam ne predstavlja samo čovjeka pojedinca nego i prve ljude na zemlji.

Gospod stvori čovjeka od zemlje i opet ga u nju vraća.

Dao je ljudima točan broj dana i određeno vrijeme, dade im i vlast nad svime što je na zemlji. Odjenu ih snagom kakva je njegova i stvori ih na sliku svoju. Svakom je stvoru udahnuo strah od čovjeka, da bi on gospodario zvijerima i pticama.

Oblikovao im jezik, oči, uši, i srce im dade da razmišljaju.

Sir 17, 1–6

2.2.2. Različiti, ali istog dostojanstva

Čovjek nije stvoren za samoću, treba mu društvo, »pomoć kao on«. Opisujući stvaranje žene iz muškarčeva rebra, biblijski pisac želi ispraviti krivo shvaćanje o ženi koje je nastalo tijekom povijesti. Tako se, naprimjer, muškarca dugo držalo vrednijim od žene, koja je bila »vlasništvo« oca ili muža. Žena stvorena iz muškarčeva rebra, kako to slikovito opisuje Biblija, ima istu vrijednost i isto dostojanstvo kao i muškarac. Svojim različitostima, koje trebaju njegovati i razvijati, muškarac i žena odražavaju Božju ljubav i dobrotu.

I reče Jahve, Bog: »Nije dobro da čovjek bude sam: načinit ću mu pomoć kao što je on.« Tada Jahve, Bog, pusti tvrd san na čovjeka te on zaspa, pa mu izvadi jedno rebro, a mjesto zatvori mesom. Od rebra što ga je uzeo čovjeku napravi Jahve, Bog, ženu pa je dovede čovjeku. Nato čovjek reče: »Gle, evo kosti od mojih kostiju, mesa od mesa mojega! Ženom neka se zove, od čovjeka kad je uzeta!«

Post 2, 18.21–23

Ne znam kako ste nastali u mojoj utrobi, jer nisam vam ja darovala ni duh ni život niti vam tkivo složila. Zato će vam Stvoritelj svijeta, koji je sazdao ljudski rod i koji svemu dade početak, milosrdno vratiti i duh i život, jer vi sad ne marite za se iz ljubavi prema njegovim zakonima. (...) Molim te, dijete, pogledaj nebo i zemlju i sve što je na njima i znaj da je sve to Bog načinio ni od čega i da je tako nastao i ljudski rod.

2 Mak 7, 22–23.28

2.2.3. Dvoje postaju jedno

Muš i žena stvoreni su jedno za drugo, za osobno zajedništvo u kojem će se međusobno nadopunjavati, obogaćivati, privlačiti i ljubiti. Združivanjem muža i žene u zajednički život Bog je osnovao bračnu i obiteljsku zajednicu i blagoslovio je. Stvorio je čovjeka iz ljubavi i želi da se ljudi i dalje rađaju iz ljubavi muža i žene te da tako nastavljaju njegovo stvaralačko djelo. Njihova uzajamna ljubav postaje slikom neprolazne ljubavi kojom Bog ljubi čovjeka. Ta je ljubav toliko jaka da čovjek ostavlja roditelje i sa svojom ženom osniva

J. Hrestak, Adam i Eva,
Župni muzej Uznesenja
BDM Pregrada

novu obitelj: Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu i bit će njih dvoje jedno tijelo (Post 2, 24).

Budući da »njih dvoje« postaju »jedno«, u Božjem je planu to jedinstvo njihovih dvaju bića neprolazno. Ženidba je, dakle, od Boga ustanovljena, sveta i nerazrješiva.

2.3. GRIJEH KAO ZLOPORABA SLOBODE

Upravo ono po čemu je čovjek sličan Bogu – njegov razum i sloboda – za čovjeka predstavlja i najveću odgovornost. Razum i sloboda velik su Božji dar, ali su u isto vrijeme i kušnja i izazov. Oni su dar jer je samo čovjek, za razliku od svih drugih stvorova, sposoban razmišljati, otkrivati, stvarati, odlučivati, ali su i kušnja jer jedino čovjek može zlorabiti svoj razum i svoju slobodu i okrenuti se protiv Boga.

2.3.1. Sloboda na kušnji

Biblija nam slikovito pripovijeda kako su prvi ljudi živjeli sretno u raj u zemaljskom. Prijateljevali su s Bogom, vladali prirodom i međusobno se voljeli. Živjeli su u stanju izvorne svetosti. Ipak su sagriješili. Što im je to bilo toliko privlačno da su ugrozili sve što su imali?

Zmija bijaše lukavija od sve zvjeradi što je stvorio Jahve, Bog. Ona reče ženi: »Zar vam je Bog rekao da ne smijete jesti ni s jednog drveta u vrtu?« Žena odgovori zmiji: »Plodove sa stabala u vrtu smijemo jesti. Samo za plod stabla što je nasred vrta rekao je Bog: 'Da ga niste jeli! I ne dirajte u nj, da ne umrete!'« Nato će zmija ženi: »Ne, nećete umrijeti! Ne go, zna Bog: onog dana kad budete s njega jeli, otvorit će vam se oči, i vi ćete biti kao bogovi koji razlučuju dobro i zlo.« Vidje žena da je stablo dobro za jelo, za oči zamamljivo, a za mudrost poželjno: ubere ploda njegova po de. Dade svom mužu, ko bijaše s njom, pa je i on jeo.

Post 3, 1–6

Iz ovoga slikovitoga govora vidimo da čovjek nije apsolutni gospodar na zemlji. Bog mu postavlja zakone, dopuštenja i zabrane. Ti su zakoni urezani u ljudsko srce, u njegovu savjest, da čovjek može razlučiti što je dobro, a što loše. S druge strane, čovjek je slobodan birati između dobra i zla, odlučiti se za Boga ili protiv njega. Nažalost, čovjek je proigrao dar slobode i okrenuo leđa Bogu.

2.3.2. Zbog čovjekove oholosti

Biti sličan Bogu ne znači biti Bogu jednak. Čovjek je ipak samo njegovo najsavršenije stvorenje na zemlji. No upravo to je bio korijen i uzrok grijeha prvih ljudi: »biti kao Bog«.

Umjesto da sluša Boga i da mu služi, čovjek odbacuje njegovu zapovijed i proglašava sam sebe bogom. To je grijeh ljudske oholosti koja čovjeka udaljava od Boga. Samo Bog može čovjeka usrećiti jer samo on u potpunosti zna što je

za čovjeka dobro, a što zlo.

Nakon grijeha prvi su ljudi izgubili izvornu svetost koju su bili primili ne samo za sebe nego za sav ljudski rod. Njihov se grijeh prenosi na sve ljude kao grješno stanje i sklonost. To znači da se svi ljudi rađaju kao potomci grješnog čovječanstva: »Kao što po jednom Čovjeku uđe u svijet grijeh i po grijehu smrt, i time što svi sagriješiše, na sve ljude prijeđe smrt.« (Rim 5, 12). Taj grijeh nije čovjekov osobni grijeh. Zovemo ga istočni ili iskonski grijeh jer se s njime rađamo i iz njega proistječu svi ostali grijesi.

Drugo ime za oholost:

- bahatost (arogancija)
- umišljenost (osjećaj veće vrijednosti)
- podcjenjivanje drugoga
- ponižavanje drugoga
- izrugivanje drugoga
- samodostatnost (nitko mi ne treba)
- nepriznavanje Boga

2.3.3. Bog ne napušta čovjeka

Nakon grijeha Adamu i Evi su se zaista »otvorile oči«, ali nisu dobili ono što su očekivali, nego su postali svjesni svoje golotinje i bijede, svoga grijeha. Zato se stide, skrivaju, osjećaju se krivima. No Božja je ljubav veća od svakog prijestupa. On nikada ne napušta čovjeka, niti onda kad se može činiti da ga je napustio. Iako iz grijeha i neposluha neminovno proizlazi kazna, Bog se nikad ne odriče čovjeka i ne prepušta ga samome sebi. Naviješta mu prvu radosnu vijest spasenja u obećanju Evina potomka koji će pobijediti zlo:

Neprijateljstvo ja zamećem između tebe i žene, između roda tvojeg i roda njezina: on će ti glavu satirati, a ti ćeš mu vrebati petu.

Post 3, 15

2.3.4. Grijeh protiv čovjeka grijeh je protiv Boga

Grijeh naših praroditelja nije ostao izoliran čin. Grijeh se širi i množi poput krugova koji nastaju na mirnoj površini mora kad na nju bacimo kamenčić. Sámí dobro osjećamo kako jedan grijeh za sobom vuče drugi, kako nas zarobljava i vuče prema moralnom dnu. Što tjera čovjeka na zlo i grijeh, kad zapravo svi želimo biti dobri? Možemo li se othrvati zlu i grijehu?

Nakon prvoga grijeha ljudi su poremetili svoj odnos s Bogom, međusobno i s cijelom prirodom. U ljudski su se rod uvukli bolest, trpljenje, nepravda, poniženje, neuspjeh i smrt. Kroz cijelu povijest ispisuju se žalosne stranice

neprestane borbe između dobra i zla, ljubavi i mržnje, tame i svjetla. U pripovijesti o Kajinu i Abelu biblijski nam pisac pripovijeda kako se grijeh prvih ljudi odrazio na njihovo potomstvo i koje su bile njegove posljedice.

I jednoga da na Kajin prinese Jahvi žrtvu od zemaljskih plodova. A prinese i Abel od prvine svoje stoke, sve po izbor pretilinu. Jahve milostivo pogleda na Abela i njegovu žrtvu, a na Kajina i žrtvu njegovu ni pogleda ne svrati. Stoga se Kajin veoma razljuti i lice mu se namrgodi. I Jahve reče Kajinu: »Zašto si ljut? Zašto ti je lice namrgođeno? Jer ako pravo radiš, vedrinom odsijevaš. A ne radiš li pravo, grijeh ti je kao zvijer na pragu što na te vreba; G. Reni, Kajinovo bratoubojstvo (oko 1630.) još mu se možeš oduprijeti.« Kajin pak reče svome bratu Abelu: »Hajdemo van!« I našavši se na polju, Kajin skoči na brata Abela te ga ubi.

Post 4, 3–8

Kajin (hebr.): steći.

Abel (hebr.): dah, ispraznost.

2.3.5. Srce je izvor grijeha

Zašto je Bog pogledao na Abelovu žrtvu, a nije na Kajinovu? Znamo da »Bog ne gleda kao što gleda čovjek: čovjek gleda na oči, a Jahve gleda što je u srcu« (1 Sam 16, 7b). Kajinova žrtva otkrila je njegovo zlo srce bez prave vjere i iskrene ljubavi. Njegovi odnosi s Bogom i s čovjekom bili su narušeni. Kajin se ljuti na Boga i zavidi svom bratu na sreći i uspjehu. Zavist rađa mržnju, a mržnja ubojstvo. Grijeh je, dakle, kao »zvijer« koja vreba na čovjeka, a on joj se može i ne mora oduprijeti.

2.3.6. Obraćanje, a ne smrt grješnika

Ubojstvo je strašan zločin. Nitko nema pravo oduzeti život drugom čovjeku. Bog dariva život i on je jedini gospodar života i smrti. Kad čovjek ustaje protiv čovjeka, ustaje i protiv Boga, otima Bogu vlast nad ljudskim životom. Stoga je Kajinov čin grijeh i protiv Boga i protiv čovjeka. Nevina krv vapi u nebo za osvetom, ali Bog se ne osvećuje. On je milosrdni sudac koji ne želi smrt grješnika, nego mu daje priliku za povratak u svoju blizinu.

Potom Jahve zapita Kajina: »Gdje ti je brat Abel?« »Ne znam«, odgovori. »Zar sam ja čuvar brata svoga?« Jahve nastavi: »Što si učinio? Slušaj! Krv brata tvoga iz zemlje k meni viče. Stoga budi proklet na zemlji koja je rastvorila usta da proguta s ruke tvoje krv brata tvoga! Obrađivat ćeš zemlju, ali ti više neće davati svoga roda. Vječni ćeš skitalica na zemlji biti!« A Kajin reče Jahvi: »Kazna je moja odviše teška da se snosi. Evo me tjeraš danas s plodnoga tla; moram se skrivati od tvoga lica i biti vječni lutalac na zemlji – tko me god nađe, može me ubiti.« A Jahve mu

reče: »Ne! Nego tko ubije Kajina, sedmerostruka osveta na njemu će se izvršiti!«

Post 4, 9–15

2.4. BOŽJA DOBROTA I LJUBAV PREMA GRJEŠNICIMA

Tema o potopu koji je uništio cijelo čovječanstvo često se ponavljala u pričama i epovima starih naroda. Po toj priči zbilja se neka propast u kojoj je spašena samo manja skupina ljudi. Biblijski je pisac poznavao tu priču. Ona mu je poslužila kao podloga za pripovijest o Noi i općem potopu. Tko je bio Noa? Jeste li već nešto čuli o njemu?

2.4.1. Bog ljubi pravednika

Grieh kojim je Sotona »zarazio« ljudski rod ubrzo je preplavio cijeli svijet. Opća pokvarenost zavlada je među ljudima. Sveti i pravedni Bog ne podnosi grijeh pa se »ražalostio i pokajao« što je stvorio čovjeka.

Reče Bog Noi: »Odlučio sam da bude kraj svim bićima jer se zemlja napunila opaćinom; i, evo, uništit ću ih zajedno sa zemljom. (...) A s tobom ću učiniti Savez; ti ćeš ući u korablju – ti i s tobom tvoji sinovi, tvoja žena i žene tvojih sinova. A od svega što je živo – od svih bića uvedi u korablju od svakoga po dvoje da s tobom preživi, i neka budu muško i žensko.«

Post 6, 13.18–19

Dimenzije Noine korablje:

- dužina 300 lakata (156 metara)
- visina 30 lakata (15,5 metara)
- širina 50 lakata (26 metara).

Obujam Noine korablje bio je u današnjim razmjerima gotovo 20 000 registarskih tona.

Noa je bio neporočan i svet čovjek. Tražio je Boga na svim svojim putovima i nastojao ispuniti Božju volju. Zato ga je Bog izabrao za djelo spasenja. Noa je uzor pravednika koji spašava svijet, uzor budnosti, proročki propovjednik sudnjega dana koji poziva na obraćenje. Noa je, također, uzor svim vjernicima koji izgrađuju svoju vjeru na još »nevidljivim« stvarima, uz podsmijeh onih koji misle samo na »vidljivo«, koji grade svoju budućnost na prolaznom i raspadljivom. Kada je Noa započeo graditi korablju na suhom, sigurno su sa svih strana »pljuštali« komentari! Možda su mu se njegovi suvremenici rugali ili ga ismijavali, ali nisu ga pokolebali.

2.4.2. *Potop prekriva zemlju*

Neposredno prije potopa Noa je ušao u korablju sa svojom malom družinom, a Bog je, poput dobroga Oca, za njim zatvorio vrata.

Pljusak je na zemlju padao četrdeset dana; vode sveudilj rasle i korablju nosile: digla se visoko iznad zemlje. Vode su nad zemljom bujale i visoko rasle, a korablja plovila površinom. Vode su sve silnije navaljivale i rasle nad zemljom, tako te prekriše sva najviša brda pod nebom. Petnaest lakata dizale se vode povrh potonulih brda. Izgiboše sva bića što se po zemlji kreću: ptice, stoka, zvijeri, svi gmizavci i svi ljudi. Sve što u svojim nosnicama imaše dah života – sve što bijaše na kopnu – izgibe. Istrijebi se svako biće s površja zemaljskog: čovjek, životinje, gmizavci i ptice nebeske, sve se izbrisa sa zemlje. Samo Noa ostade i oni što bijahu s njim u korablji. Stotinu pedeset dana vladahu vode zemljom.

Post 7, 17–24

Opisom potopa biblijski nam pisac želi slikovito prikazati razornu moć ljudskih grijeha. Kada se čovjek udaljava od Boga, kada raskida prijateljstvo s njim, uništava sebe i sve što mu je povjereno. Neodgovorni i zli ljudi povlače za sobom u propast prirodu i živa stvorenja. Dakle, o čovjekovu odnosu prema Bogu ne ovisi samo njegova osobna sreća nego i život ostalih živih bića. S pravednim Noom preživjele su i životinje koje su s njim ušle u korablju. Svi drugi ljudi i ostala živa bića, izvan korablje, izgubili su bitku s valovima. Ta slika podsjeća na Božji posljednji sud i propast bezbožnika. Jeziva tišina nakon stradanja doziva nam u sjećanje riječi: »Strašno je upasti u ruke Boga živoga!« (Heb 10, 31). Ipak, biblijski pisac ne želi reći da su Noini suvremenici propali za svu vječnost. Milosrdni Bog dat će im još jednu priliku za obraćenje u posljednjem trenutku njihova života.

2.4.3. *Bog sklapa Savez s Noom*

Kad je Noa izišao iz korablje, najprije je prinio Bogu žrtvu zahvalnicu. Bog je primio njegovu žrtvu i blagoslovio ga. Potom je sklopio Savez s Noom i s cijelim čovječanstvom.

I reče Bog: »A ovo znamen je Saveza koji stavljam između sebe i vas i svih živih bića što su s vama, za naraštaje buduće: Dugu svoju u oblak stavljam, da zalogom bude Savezu između mene i zemlje. Kad oblake nad zemlju navučem i duga se u oblaku pokaže, spomenut ću se Saveza svoga, Saveza između mene i vas i stvorenja svakoga živog: potopa više neće biti da uništi svako biće. U oblaku kad se pojavi duga, ja ću je vidjeti i vjekovnog ću se sjećati Saveza između Boga i svake žive duše, svakog tijela na zemlji.«

Post 9, 12–16

Sklapanje Saveza vrhunac je opisa o potopu i znak neizmjerne Božje ljubavi prema pravedniku. Bog traži čovjeka, nudi mu svoje prijateljstvo, poziva ga da se obrati i da živi. Stoga s pravom taj Savez zove »svojim« jer je njegov dar, milost, znak njegove naklonosti i dobrote. Potop, prema biblijskom piscu, nije propast, nego pročišćenje jer pravednik postaje sjeme novog, obnovljenog čovječanstva. Noa postaje novi Adam koji stupa na novu zemlju pročišćenu potopnim vodama. Noa je, također, pralik Isusa Krista koji će ostvariti konačno čovjekovo spasenje, pomirenje čovjeka s Bogom u konačnom Savezu.

Daj mi, Bože, da ne budem neprijatelj nijednog čovjeka, ali da budem prijatelj svega što je trajno i vječno; da nikad ne smišljam zlo protiv ikoga, a ako meni tko što loše smišlja, neka budem pošteđen, a da ne povrijedim onoga koji mi je htio nauditi; da samo dobro ljubim, tražim i postижem; da svim ljudima želim sreću i nikomu ne zavidim; da nikad ne čekam da drugi budu ukoreni zbog zla koje sam ja rekao ili učinio, nego da sebe korim dok se ne popravim; da nikad ne postignem pobjedu koja bi boljela mene ili moje protivnike; da pomirim prijatelje koji se srde; da svom snagom pružim pomoć svima koji je trebaju; da poštujem samoga sebe; da krotim u sebi sve što bi moglo izazvati ljutnju; da nikad ne govorim kako je netko zao ili je zlo učinio, nego da tražim dobre ljude i slijedim njihove stope.

drevna Euzebijeva molitva

2.4.4. Suprotstavljanje Bogu i razdor među ljudima

Arheološke iskopine otkrile su visoke terasaste građevine (»zigurate«) koje su podizali stari narodi na istoku. One su im trebale poslužiti kao most od zemlje do neba gdje su, prema njihovim vjerovanjima, prebivala božanstva. U

Duga – znak Saveza.

pripovijesti o babilonskoj kuli biblijski pisac opisuje gradnju jedne takve građevine, ali i namjere njezinih graditelja. Jesu li se Noini potomci nakon potopa promijenili? Jesu li predstavnici obnovljenog čovječanstva postali bolji?

Sva je zemlja imala jedan jezik i riječi iste. Ali kako su se ljudi selili s istoka, naiđu na jednu dolinu u zemlji Šinearu i tu se nastane. Jedan drugome reče: »Hajdemo praviti opeke te ih peći da otvrdnu!« Opeke im bile mjesto kamena, a paklina im služila za žbuku. Onda rekoše: »Hajde da sebi podignemo grad i toranj s vrhom do neba! Pribavimo sebi ime, da se ne raspršimo po svoj zemlji!«

Post 11, 1–4

Mnogi ljudi na drevnom istoku nastojali su i željeli živjeti zajedno u gradovima.

No te nakane nisu bile nimalo privlačne biblijskom piscu. Zašto? Pojedini mezopotamski gradovi težili su za preovlašću nad drugim gradovima. Tako je visoki toranj bio središte oko kojeg su se okupljali poraženi narodi i znak nadmoći nad njima. Osim toga, u gradnji visokih građevina Mezopotamce je vodila i taština jer su tim simbolima moći davali svoja osobna imena. Tako su ih željeli ovjekovječiti i upisati u povijest. Uloga »grada i tornja s vrhom do neba« bila je zadržati na okupu ljude koji su bili bez vjere i bez Boga.

Babel (hebr.): pomutnja, zbrka.

2.4.5. Bog je vjeran svojim obećanjima

Jahve se spusti da vidi grad i toranj što su ga gradili sinovi čovječji. Jahve reče: »Zbilja su jedan narod, s jednim jezikom za sve! Ovo je tek početak njihovih nastojanja. Sad im ništa neće biti neostvarivo što god naume izvesti. Hajde da siđemo i jezik im pobrkamo, da jedan drugome govora ne razumije.« Tako ih Jahve rasu odande po svoj zemlji te ne sazidaše grada. Stoga mu je ime Babel, jer je ondje Jahve pobrkao govor svima u onom kraju i odande ih je Jahve raspršio po svoj zemlji.

Post 11, 5–9

Pokušaj gradnje babilonske kule biblijski pisac uspoređuje s prvim grijehom: »biti kao Bog« i najstrože ga osuđuje. Kula »do neba«, koju žele sazidati, toliko je neznatna i malena pred Bogom da se Bog mora »spustiti« s neba kako bi je vidio. Ipak, Bog želi slomiti temelj moći graditelja: jedinstvo jezika, ne zato što se boji njihove prevlasti, nego zato što im želi pokazati da su samo ljudi s ograničenim mogućnostima. Tako je ljudska oholost rodila neslogu, zavist, srdžbu, nemir, pomutnju te nije dovela do željenog cilja. Svaki ljudski pokušaj koji ne računa na Boga ili je protiv njega, osuđen je na propast. To nam je povijest pokazala nebrojeno puta.

Iz ove pripovijesti vidimo da je čovjekov odgovor na Božju ljubav i prijateljstvo, nažalost, opet grijeh. Čovjek se nije promijenio. I dalje je slab i grješan. No Bog je vjeran svojim obećanjima. Ne odustaje od čovjeka i ostaje pred vratima njegova srca dok ga on ne pozove unutra.

2.5. PRAOCI VJERE

2.5.1. Patrijarsi

Kao što biljka ima svoje korijene koji joj daju hranu i stabilnost, tako i čovjek ima svoje korijene – svoje pretke.

Naši predci daju nam život i prenose nam u baštinu vjeru i kulturu.

Na prvim stranicama Biblije, u Knjizi Postanka, čitamo o početcima čudesne povijesti vjere u jednoga Boga i o našim predcima po vjeri.

Predci izraelskog naroda su:

– ABRAHAM

– IZAK

– JAKOV

Njih nazivamo patrijarsima izraelskog naroda.

Živjeli su nomadskim životom na području »plodnog polumjeseca«.

PREDCI – ljudi koji su živjeli prije nas i od kojih mi potječemo. Mi smo njihovi potomci.

NOMADI – skupine ljudi koji nemaju stalno boravište, nego se sele od mjesta do mjesta.

PLODNI POLUMJESEC – zemljopisni prostor koji obuhvaća Egipat, Palestinu i Mezopotamiju.

PATRIJARSI – u Bibliji, praoci, rodozačetnici, obiteljski ili plemenski glavari. To su ljudi od kojih potječe neka obitelj, pleme ili narod.

2.5.2. Abraham – otac mnogih naroda

Susret i poziv

U davnoj prošlosti, prije 4000 godina, u vrijeme dok su se razni narodi klanjali različitim bogovima, živio je Abram – čovjek koji je susreo živoga Boga.

Bog ga je pozvao na put u nepoznato. Bio je to put beskrajnog povjerenja u Boga – put vjere. Iako star, Abram bez pitanja i sumnji kreće na taj put. Vjeruje da će mu na tom putu Bog biti pratilac i zaštitnik.

Tako putovanjem Abrahama počinje povijest izraelske vjere. Počinje i povijest vjere u jednoga Boga. Abrahama na tom putu vjere u jednoga Boga slijede i njegovi potomci.

Jahve reče Abram: »Idi iz zemlje svoje, iz zavičaja i doma očinskog, u krajeve koje ću ti pokazati. Velik ću narod od tebe učiniti, blagoslovit ću te, ime ću ti uzveličati, i sam ćeš biti blagoslov. Blagoslivljat ću one

koji te blagoslivljali budu, koji te budu kleli, njih ću proklinjati; sva plemena na zemlji tobom će se blagoslivljati.« Abram se zaputi kako mu je Jahve rekao. S njime krenu i Lot. Abram mu je bilo sedamdeset i pet godina kad je otišao iz Harana. Abram uze sa sobom svoju ženu Saraju, svoga nećaka Lota, svu imovinu što su je namakli i svu čeljad koju su stekli u Haranu te svi pođu u zemlju kanaansku. Kad su stigli u Kanaan, Abram prođe zemljom do mjesta Šekema – do hrasta More. Kanaanci su onda bili u zemlji. Jahve se javi Abram pa mu reče: »Tvome ću potomstvu dati ovu zemlju.« Abram tu podigne žrtvenik Jahvi koji mu se objavio.

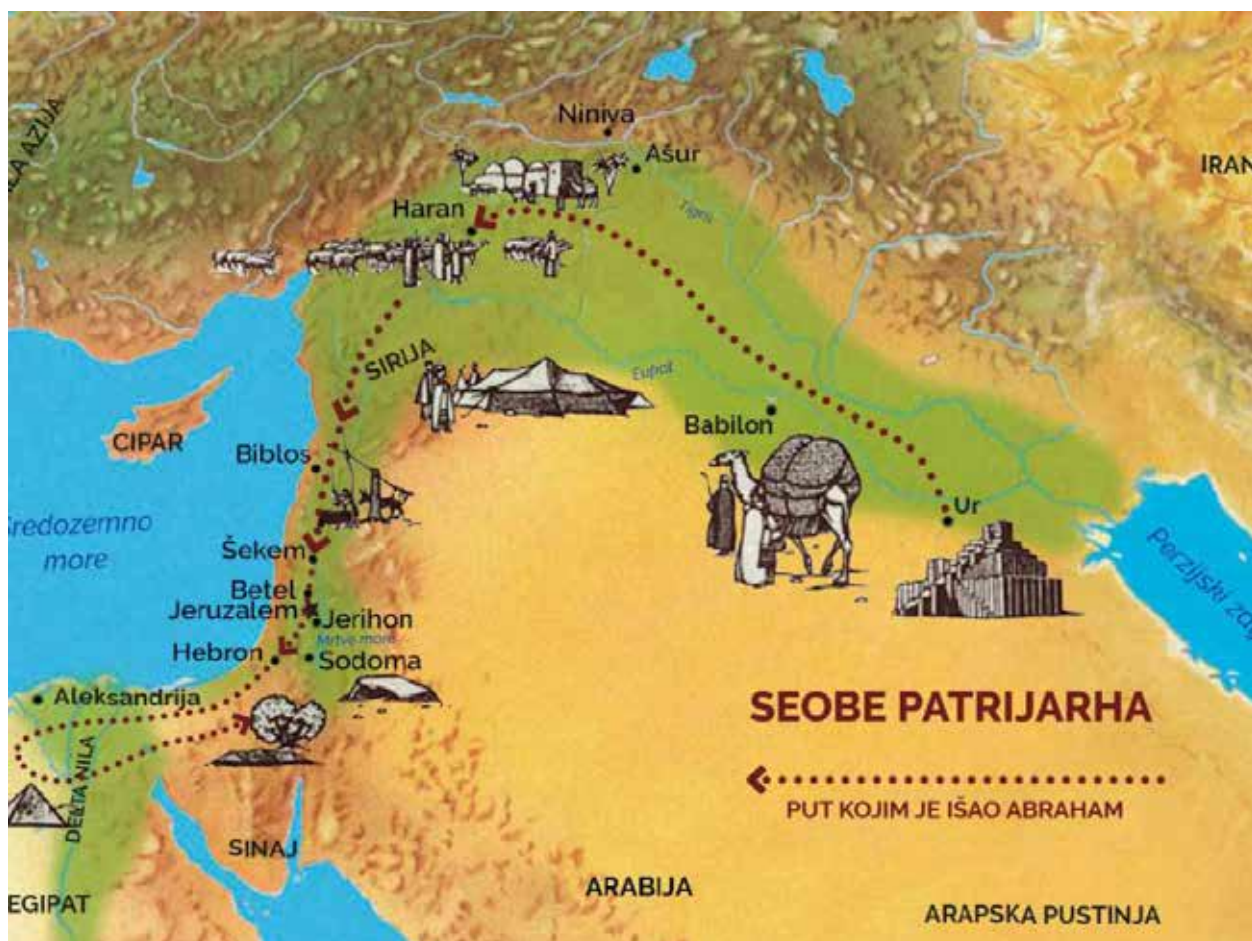
Post 12,1-7

Savez Boga i čovjeka

Bog s Abrahamom sklapa Savez. Daje mu veliko obećanje. Obećava mu potomstvo i zemlju. Abraham Bogu obećava vjernost.

Tako Abram dobiva novo ime – Abraham, što znači »otac mnogih naroda«.

Bog nikada ne krši svoje obećanje. Ostaje vjeran i prisutan zauvijek.

Karta seoba Patrijarha.

Kad je Abram u bilo devedeset i devet godina, ukaza mu se Jahve pa mu reče:

»Ja sam El Šadaj – Bog svesilni. Mojim hodi putem i neporočan budi. A savez svoj ja sklapam s tobom i silno ću te razmnožiti.« Abram pade ničice dok mu Bog govoraše dalje:

»A ovo je savez moj s tobom: postat ćeš ocem mnogim narodima; i nećeš se više zvati Abram već Abraham će ti ime biti, jer naroda mnogih ocem ja te postavljam. Silno ću te rodnim učiniti; narode ću iz tebe izvesti; i kraljevi će od tebe izaći. Savez svoj sklapam između sebe i tebe i tvoga potomstva poslije tebe – Savez svoj za vjekove: ja ću biti Bogom tvojim i tvoga potomstva poslije tebe. Tebi i tvome potomstvu poslije tebe dajem zemlju u kojoj boraviš kao pridošlica – svu zemlju kanaansku – u vjekovni posjed; a ja ću biti njihov Bog.«

Post 17,1-8

SAVEZ – poseban dogovor između dvije strane u kojem svaka strana daje obećanje koje se ne smije prekršiti

2.5.3. Izak – dar i žrtva

Bog je ispunio svoje obećanje. Sara je začela i rodila sina. Nadjenuli su mu ime Izak, što znači »Božji smiješak«. Abraham je vjerovao Bogu i kad je mislio da on od njega traži ono najdragocjenije – njegovu sina jedinca.

No Bog ne traži ljudske žrtve, nego samo čovjekovu vjernost.

Uto ga zovne s neba anđeo Jahvin i poviče: »Abrahame! Abrahame!« »Evo me!« – odgovori on.

»Ne spuštaj ruku na dječaka«, reče, »niti mi što čini! Sad, evo, znam da se Boga bojiš, jer nisi uskratio ni svog sina, jedinca svoga.«

Post 22,11 -12

2.5.4. Jakov – Izrael

Izak i njegova žena Rebeka nakon više godina čekanja dobili su dva sina blizanca: Ezava i Jakova. Između njih je izbilo suparništvo nad tim tko će dobiti očev blagoslov, tj. voditi pleme nakon očeve smrti.

Ezavu je kao prvorođenom pripadalo pravo nasljedstva, ali Jakov je lukavstvom pridobio očev blagoslov i stoga morao pobjeći.

usp. Post 25,19-28; 27,1-45

Dio mozaika u Raveni, Žrtva Izaka.

Bog Jakova ne ostavlja i ne krši svoje obećanje. Ostaje s njim.

Jakov je, tijekom svojeg putovanja, usnuo san u kojem mu je Bog potvrdio da ga ne ostavlja jer je on nasljednik Božjih obećanja.

Ja sam Jahve, Bog tvoga praoca Abrahama i Bog Izakov. Zemlju na kojoj ležiš dat ću tebi i tvome potomstvu. Dobro znaj: ja sam s tobom; čuvat ću te kamo god pođeš te ću te dovesti natrag u ovu zemlju; i neću te ostaviti dok ne izvršim što sam ti obećao.

Post 28,13-15

Jedne noći Jakov je doživio tajanstveni susret s Bogom u liku nepoznata čovjeka s kojim se borio cijelu noć. Jakovu je Bog promijenio ime u IZRAEL, što znači »borac s Bogom«. Njegovo ime postalo je imenom i cijeloga jednog naroda.

Više se nećeš zvati Jakov, nego Izrael, jer si se hrabro borio i s Bogom i s ljudima i nadvladao si.

Post 32,29

Jakov je sličan svima nama. Čovjek je pun strahova i nesigurnosti. Povremeno bježi od problema i odgovornosti.

Nakon mnogo bježanja, Jakov se suočava sa svojim strahovima, slabostima i neuspjesima. Jakov se suočava s istinom. Suočava se s Bogom. Nakon borbe s Bogom, shvaća da ne može dalje sam, da treba Boga, da ne može bez Boga. I tada Jakov prima od Njega blagoslov.

Učimo od Jakova! Ni mi ne možemo bez Boga.

IZRAEL – borac s Bogom

2.5.5. Dvanaest Jakovljevih sinova

Prvi vjernik – Abraham započinje putovanje vjere u jednoga Boga. S Bogom sklapa Savez vjernosti. Svoju vjeru i blagoslov prenosi svojim potomcima.

Najprije Izaku, a Izak svome sinu Jakovu. Jakov nastavlja na istom putu sa svojih dvanaest sinova. Od te dvanaestorice nastalo je dvanaest plemena, od kojih je stvoren jedan cijeli narod – Izraelci.

Među dvanaesticom braće posebno se isticao Josip, kojega je otac osobito volio. Znao je tumačiti snove. Braća su ga iz ljubomore prodala egipatskim trgovcima. Josip je u Egiptu postao upravitelj faraonova dvora. Kad je u kanaanskoj zemlji zavladao glad, Josipova braća s ocem su došla u Egipat. Tako se obitelj ponovno okupila. Njihovi potomci u Egiptu su ostali više stoljeća.

Tako završava Knjiga Postanka.

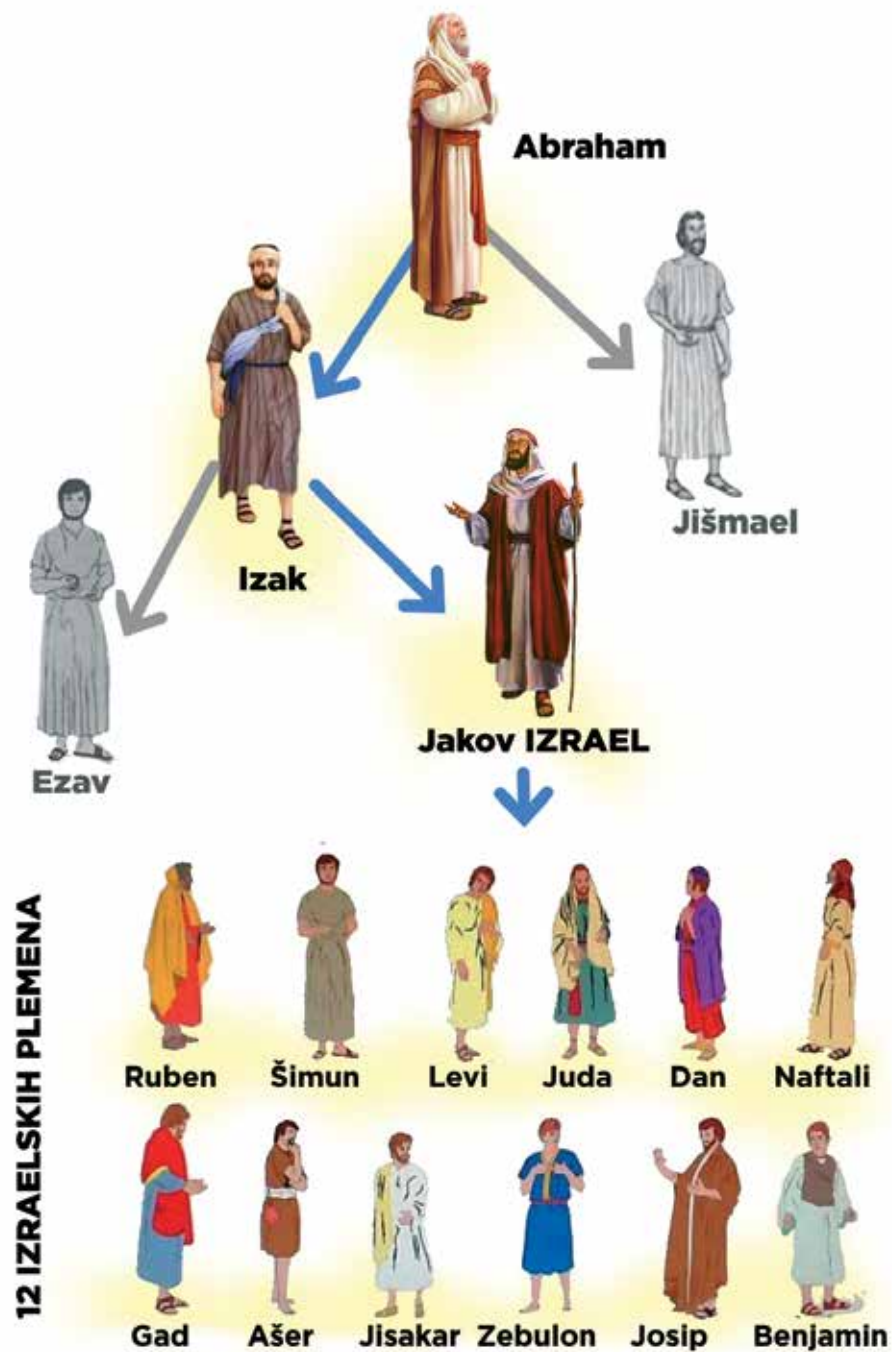
Blagoslovljen Gospodin Bog Izraelov, što pohodi i otkupi narod svoj!

Lk 1,68

Abraham je, uz Izaka, imao i sina Jišmaela. Jišmael je praotac arapskih naroda. Tako je Abraham začetnik izraelskog (židovskog) naroda, ali i arapskih naroda. Muslimani ga zovu Ibrahim.

Patrijarsi: Abraham, Izak, Jakov;

Jakovljevi sinovi: Ruben, Šimun, Levi, Juda, Dan, Naftali, Gad, Ašer, Jisakar, Zebulun, Josip, Benjamin.

Dvanaest Izraelskih plemena.

3. OD ROPSTVA DO SLOBODE

3.1. SLUČAJNOST ILI PLAN?

Potomci Abrahama, Izaka i Jakova, Izraelci (Hebreji, Židovi), nekoliko su stoljeća živjeli u Egiptu koji je tada bio jedna od najrazvijenijih i najmoćnijih država. U početku su dobro živjeli, no kasnije su postali robovi koji su morali raditi teške poslove. Bili su bez osnovnih ljudskih prava, tako i bez prava da se klanjaju samo svome Bogu. Kada je na vlast došao faraon Ramzes II. (početkom 13. st. pr. Kr.), bilo im je posebno teško. Molili su Boga da ih izbavi iz ropstva. Bog je čuo njihove vapaje i molitve i odlučio im je poslati pomoć, čovjeka koji će ih izvesti u slobodu. Bio je to Mojsije. Kada je faraon Ramzes II. naredio da se pobiju sva izraelska muška djeca mlađa od dvije godine, i Mojsije je trebao biti ubijen. No Bog je odabrao Mojsija da izbavi Izraelce i čudesno ga sačuvao na životu. Dao je njegovoj majci spasonosnu ideju. Ona je, nadahnuta od Boga, isplela košaru i Mojsija u košari stavila u rijeku Nil gdje ga je našla faraonova kći. Bog se pobrinuo da ga baš faraonova kći uzme za sina i odgoji na dvoru. Tako je Mojsije čudesno preživio i odrastao na dvoru da bi kasnije mogao činiti ono za što ga je Bog izabrao.

Bog Izraelcima šalje osloboditelja i vođu. Očekivali bismo velikoga, iskusnog i mudrog ratnika koji će silom i snagom osloboditi svoj narod. No Bog ima svoj plan. Šalje maleno i nemoćno dijete. Sva njegova moć leži u Bogu. Maleno dijete moćnije je od faraonova zakona. Mojsije je spašen, a kasnije on spašava druge.

Karta, Put hebrejskog naroda iz Egipta.

KNJIGA IZLASKA – biblijska knjiga koja opisuje povijest izraelskoga naroda i putovanja od egipatskoga ropstva do slobode u obećanoj zemlji.

3.2. ČUDESAN SUSRET

Mojsije je djetinjstvo i mladost proveo na faraonovom dvoru, poput princa. No, Mojsije je znao da je Izraelac. Teško mu je bilo gledati patnje svoga naroda. Štiteći svoga sunarodnjaka, jednom je prilikom ubio Egipćanina i morao je pobjeći u Midjansku zemlju. Tamo se oženio i živio kao pastir.

Jednoga je dana doživio čudesni susret. Susret Boga i čovjeka.

Anđeo mu se Jahvin ukaže u rasplamtjeloj vatri iz jednog grma. On se zagleda: grm sav u plamenu, a ipak ne izgara.

Izl 3,2

»Ja sam koji jesam«, reče Bog Mojsiju. Onda nastavi: »Ovako kaži Izraelcima: 'Ja jesam' posla me k vama.«

Izl 3,14

»Jer ja, Jahve, Bog tvoj, krijepim desnicu tvoju i kažem ti: 'Ne boj se, ja ti pomažem.'«

Iz 41,13-14

»Zato, hajde! Ja te šaljem faraonu da izbaviš narod moj, Izraelce, iz Egipta.«

Izl 3,10

Čuvajući ovce svoga tasta Jitra, Mojsije je ugledao neobičan prizor grm koji gori i ne izgara. Prišao mu je i susreo Boga. Bog ga je zazvao i Mojsije mu je prišao.

U tom susretu, Bog se otkriva Mojsiju. Tada mu Bog objavljuje svoje ime. Bog za sebe kaže: »JA SAM ONAJ KOJI JESAM«. On je jedini, stvarni, prisutni i tajanstveni Bog.

Daje mu zadatak da ode faraonu i izbavi Izraelce iz ropstva. Mojsije traži izgovore, bježi od odgovornosti, boji se da je to pretežak zadatak kojemu nije dorastao. Ipak, na kraju, pristaje... I Bog ostaje s njim.

Michelangelo, Mojsije, Crkva sv. Petra u okovima, Rim.

3.3. IZLAZAK

3.3.1. Pasha

Nakon što mu je Bog dao zadatak, Mojsije se vraća u Egipat. Sa svojim bratom Aronom traži od faraona da pusti Izraelce. Faraon, vladar neograničene vlasti koji je bio štovan kao božanstvo, nije ih htio poslušati, nije htio priznati Mojsijevoga Boga. Tada su se na Egipat sručile nesreće. Nakon devet velikih nedaća, najgora je došla na kraju – smrt svih prvorođenaca u Egiptu.

U toj noći Izraelci su poslušali Boga. Krvlju janjeta namazali su vrata svojih kuća, večerali su obučeni i sa štapom u rukama, spremni za polazak. Imali su samo nadu u Božje obećanje. Vjerovali su. Znak te vjere bila je krv na vratima. I Bog ih te noći štiti. Nakon desete nedaće i smrti vlastitoga sina, faraon popušta i pušta Izraelce da odu. Nakon četiri stoljeća u Egiptu, Izraelci vođeni Mojsijem kreću u Kanaan, obećanu zemlju.

U noći Pasha Izraelci izlaze iz ropstva u slobodu. Kreću na put u obećanu zemlju. Za nas kršćane ropstvo je grijeh, a obećana zemlja kraljevstvo Božje. Svojom mukom i smrću na križu Isus se žrtvuje kao pashalno janje za naše spasenje i izlazak iz ropstva grijeha. Svojom smrću i uskrsnućem u uskrsnoj noći oslobađa grijeha i vodi u novi život, u slobodu svoga kraljevstva.

Ona noć koju je Jahve probdio da njih izbavi iz Egipta, odonda je svima Izraelcima, u sve naraštaje njihove, noć bdjenja u čast Jahvi.

Izl 12,42

PASHA – prolaz Gospodnji, noć izlaska Izraelaca iz egipatskoga ropstva u slobodu i najveći židovski blagdan kojim se Židovi prisjećaju tog događaja.

Vjerovati Bogu ne znači samo vjerovati da on postoji. Vjerovati Bogu znači imati u njega povjerenja. Bez obzira na to što se oko tebe događalo, ostaješ miran jer znaš – on je s tobom. Onaj koji vjeruje sličan je šetaču po žici. Mirno hoda svojom uskom stazom jer zna da je ispod njega zaštitna mreža i ništa mu se ne može dogoditi.

Gdje je vjera slaba, strah raste. Gdje je vjera jaka, nema straha.

3.3.2. Prijelaz preko Crvenog mora

Nakon smrti faraonovoga sina prvorođenca, faraon je pustio Izraelce da odu. Ubrzo nakon što su Izraelci krenuli, faraon se predomislio i krenuo s vojskom i bojnim kolima u potjeru za njima. Ispred Izraelaca je bilo Crveno more, a iza njih vojska. Našli su se u, naizgled, bezizlaznoj situaciji. No Bog i nemoguće situacije čudesno rješava. Bog je Mojsiju rekao da ispruži ruku nad morem i more se razdvojilo te su Izraelci prošli po suhom. Kada je faraonova vojska pokušala isto, more se vratilo u svoje korito i svi su vojnici izginuli.

Prijelaz preko Crvenog mora vrhunac je Božjih čudesnih zahvata i njime počinje ostvarenje obećanja koje je Bog ranije dao Abrahamu i njegovu potomstvu. Izraelci postaju novi narod koji kreće u slobodu, u obećanu zemlju.

»Ne bojte se!« – reče Mojsije narodu. »Stojte čvrsto pa ćete vidjeti što će vam Jahve učiniti da vas danas spasi: Egipćane koje danas vidite nikad više nećete vidjeti. Jahve će se boriti za vas. Budite mirni!«

Iz 14,13-14

»Reci Izraelcima da krenu na put. A ti podigni svoj štap, ispruži svoju ruku nad morem i razdjeli ga nadvoje da Izraelci mogu proći posred mora po suhu.«

Izl 14,15

3.4. PUSTINJA

Nakon čudesnog prelaska preko Crvenog mora, Izraelci su se našli u pustinji koju je trebalo prijeći. Život u pustinji nosio je mnoge kušnje i izazove. Nedostatak hrane i vode te razne druge teškoće izazivale su nezadovoljstvo Izraelaca i njihovo gundanje, prvo na Mojsija i Arona, a kasnije i na Boga. Zaboravili su primljena dobra.

Bog na njihovu nezahvalnost, nevjeru i gundanje odgovara božanski. Na njihovo pitanje: »Je li Jahve s nama ili nije?« Bog odgovara ljubavlju i brigom. Daje im hranu koja pada s neba, manu i prepelice, daje im vodu skrivenu u stijeni.

Izraelci su 40 godina lutali pustinjom. Pustinja je bila mjesto kušnje njihove vjere i pouzdanja u Boga.

Dom je Izraelov tu hranu prozvao manom. Bijaše kao zrno korijandira; bijela, a imala je okus medenog kolačića.

Izl 16,31

Reče im Isus: »Zaista, zaista, kažem vam: nije vam Mojsije dao kruh s neba, nego Otac moj daje vam kruh s neba, kruh istinski; jer kruh je Božji Onaj koji silazi s neba i daje život svijetu.«

Iv 6,32-33

3.5. SAVEZ S BOGOM

Putujući Sinajskim poluotokom, Izraelci su došli do podnožja brda Sinaj. Tamo su se utaborili. Trećega dana Bog se javio i pozvao Mojsija na vrh brda. Bog mu je dao Deset zapovijedi, a on ih je uklesao na dvije kamene ploče da ih narod nikad ne zaboravi.

Zapovijedi napisane na prvoj ploči govore o odnosu čovjeka prema Bogu, a zapovijedi na drugoj ploči o odnosu prema bližnjima. Najkraće rečeno: Ljubi Boga i ljubi ljude!

»Učitelju, koja ja zapovijed najveća u Zakonu?« A on mu reče: »Ljubi Gospodina Boga svojega svim srcem svojim, i svom dušom svojom, i svim umom svojim. To je najveća i prva zapovijed. Druga, ovoj slična: Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga. O tim dvjema zapovijedima visi sav Zakon i Proroci.«

Mt 22,36-40

3.6. DESET BOŽJIH ZAPOVIJEDI

1. Ja sam Gospodin, Bog tvoj, nemoj imati drugih bogova uz mene!
2. Ne izusti imena Gospodina, Boga svoga, uzalud!
3. Spomeni se da svetkuješ dan Gospodnji!
4. Poštuj oca i majku da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji!
5. Ne ubij!
6. Ne sagriješi bludno!
7. Ne ukradi!
8. Ne reci lažna svjedočanstva!
9. Ne poželi tuđeg ženidbenog druga!
10. Ne poželi nikakve tuđe stvari!

DEKALOG – drugi naziv za Deset zapovijedi.

Preobraženje, Krist okružen Mojsijem (Deset zapovijedi) i Ilijom, a Petar, Jakov i Ivan su ispod, Bazilika Preobraženja Tabor

Pročitaj: Lk 9, 28-36

3.7. ZLATNO TELE

Mojsije je na Sinaju boravio 40 dana i noći. Narod je postao nestrpljiv, tjeskoban i nesiguran. Željeli su Boga sad.

Zato su zatražili Arona da im napravi boga. Željeli su stvoriti boga prema vlastitim željama, kojega mogu vidjeti i opipati, kojega će oni voditi kuda žele i upravljati njime. I Aron im udovolji i po uzoru na tuđa božanstva izradi im zlatnoga bika, kojega biblijski pisac podrugljivo naziva teletom.

Nakon silaska sa Sinaja, Mojsije ugleda strašan prizor. Njegov se narod razuzdano klanjao zlatnom teletu. Razgnjevi se Mojsije i baci iz ruku ploče i razbije ih na podnožju brda. Zatim pograbi tele koje bijahu napravili, spali ga ognjem i u prah satre.

Ipak, i nakon ove nevjere, Mojsije se vratio na Sinaj moliti za narod. Milosrdni Bog im ponovno oprašta. Nakon četrdeset dana molitve, vraća se s novim pločama Zakona. Iz lica mu je izbijao sjaj, kao odraz slave Boga u čijoj se prisutnosti nalazio.

Kada nam vjera nije jaka, čini nam se da nam je Bog daleko. Tada tražimo nešto opipljivo za što bismo se držali u životu. Kada se čovjek počne klanjati nekoj osobi ili predmetu i slijepo ga obožavati, ona mu postane idol i zamijeni mu Boga. Nakratko je sretan, ali već u sljedećem trenu osjeti u sebi prazninu koju samo pravi i živi Bog može ispuniti.

Nitko i ništa ti ne može zamijeniti Boga. Zapamti, On je uvijek prisutan. I onda kad ga ne možeš vidjeti, čuti ili opipati, On je tu.

A narod, videći gdje Mojsije dugo ne silazi s brda, okupi se oko Arona pa mu rekne: »Ustaj! Napravi nam boga, pa neka on pred nama ide! Ne znamo što se dogodi s tim čovjekom Mojsijem koji nas izvede iz zemlje egipatske.«

Izl 32,1

Jahve reče Mojsiju: »Idi! Putuj odavde, ti i narod koji si izveo iz zemlje egipatske, u zemlju za koju sam se zakleo Abrahamu, Izaku i Jakovu da ću je dati njihovim potomcima.«

Izl 33,1

Pustinja u podnožju brda Nebo.

IDOL – predmet, kip ili slika kojoj se pripisuje božanska moć i iskazuje štovanje kao pravomu Bogu

IDOLOPOKLONSTVO – štovanje idola, klanjanje idolima

3.8. S KOVČEGOM SAVEZA U OBEĆANU ZEMLJU

Nakon obnove Saveza, Izraelci su izradili Kovčeg saveza. To je bio kovčeg od bagremova drveta optočen zlatom, izrađen za ploče Zakona. Kovčeg su ukrašavala i čuvala dva kerubina, licem okrenuta jedan prema drugome, raširenih i uzdignutih krila.

Imao je drvene motke na kojima je bio nošen. Za njim su Izraelci putovali dalje do obećane zemlje.

U trenutcima odmora smješten je u najljepši i najveći šator. Bilo je to »Svetište«.

Nakon duljeg boravka na obroncima Sinaja, pod Mojsijevim vodstvom Izraelci su nastavili put prema obećanoj zemlji. O njihovom putovanju čitamo u Knjizi Izlaska, u knjizi Levitskoga zakonika, u Knjizi Brojeva i u knjizi Ponovljenoga zakona.

Na tom su putu nailazili na mnoge teškoće i prepreke. I dalje su često mrljali i gubili povjerenje u Mojsija i Boga pa se opet prepuštali Božjem vodstvu.

Mojsije ih je doveo do brda Nebo na istočnim granicama Kanaana ili Palestine, njihove obećane zemlje.

Na brdu Nebo Mojsije je umro, a Jošua ih je uveo u obećanu zemlju.

Potom mu reče Jahve: »Ovo je zemlja za koju sam se zakleo Abrahamu, Izaku i Jakovu da ću je dati tvome potomstvu.«

Pnz 34,4

Kovčeg Saveza.

3.9. BOG VODI SVOJ NAROD

3.9.1. Sudci – vođe izraelskog naroda

Prošlo je mnogo stoljeća otkako su dvanaestorica braće došla u Egipat. Njihovi su potomci isprva živjeli dobro, ali kad je na vlast došao faraon Ramzes II., Izraelci su postali robovi u Egiptu.

Iz egipatskog ropstva izveo ih je Bog preko Mojsija. Odveo ih je u obećanu zemlju.

Nakon dolaska u obećanu zemlju, narod su vodili vođe koji se nazivaju sudci. Branili su narod od opasnosti za njegovu slobodu i vjeru. Najpoznatiji među njima bio je Samuel. On je bio prorok te posljednji i najveći sudac.

I dođe Jahve i stade i zovnu kao prije: »Samuele! Samuele!« A Samuel odgovori: »Govori, sluga tvoj sluša.«

1 Sam 3,10

Samuel je rastao, a Jahve je bio s njim i nije pustio da ijedna od njegovih riječi padne na zemlju.

1 Sam 3,19

3.9.2. Kraljevi – Božji izabranici

Kad je Samuel ostario, narod je od njega tražio kralja koji će njime vladati. Samuel je najprije to odbijao jer se bojao da kralj narodu ne zamijeni Boga.

No narod nije odustajao. Nakon molitve, Samuel je odlučio udovoljiti mu. Uvjet je bio – kralj mora biti Božji izabranik.

Pomazanje za kralja

Božji izabranik je za kralja ustoličen pomazanjem.

On je vladao u Božje ime i za svoju je vladavinu odgovarao pred Bogom. Stoga se kralj nazivao Božjim pomazanikom.

Obred pomazanja obavljao je veliki svećenik ili prorok. Izlijevao je posvećeno ulje po glavi.

Pomazanje je bilo javno ili privatno. Kralj je tek javnim pomazanjem dobio pravo na kraljevanje.

Pošto je kralj pomazan, svećenik ga obuče u kraljevsko odijelo (plašt) te mu preda kraljevske znakove.

Na kraju kralj polaže prisegu da će vladati po Božjem zakonu.

Samuel je za prvoga kralja pomazao Šaula.

On je vrlo brzo stvorio uspješnu i jaku vojsku.

No slava i moć su ga promijenili pa se više nije obazirao na Boga.

Zato ga na njegovu prijestolju nije naslijedio njegov sin Jonatan, nego Bog bira novoga kralja.

Tada Samuel uze uljanicu s uljem te je izli na glavu Šaulu; zatim ga poljubi i reče:

»Ovim te Jahve pomazao za kneza nad svojim narodom Izraelom.

Ti ćeš vladati nad narodom Jahvinim i izbavit ćeš ga iz ruke njegovih neprijatelja unaokolo. I evo ti znaka da te Jahve pomazao za kneza nad svojom baštinom.«

1 Sam 10,1

3.9.3. David – moć i odgovornost

Pouzdanje u Boga

Nakon što je Šaul iznevjerio Boga, Bog bira novoga kralja.

Bio je to hrabri mladić imenom David, čije je srce bilo ispunjeno pouzdanjem u Boga.

To je pokazao u borbi protiv Filistejca Golijata.

Iako naizgled slabiji, David se oslanjao na Boga, a ne na vlastitu snagu.

I pobijedio je.

Prepušti Gospodinu putove svoje, u njega se uzdaj i on će sve voditi.

Ps 37,5

A David odgovori Filistejcu: »Ti ideš na me mačem, kopljem i sulicom, a ja idem na te u ime Jahve Sebaota, Boga Izraelovih četa koje si ti izazvao.«

1 Sam 17,45

Ljudima je nemoguće, ali ne Bogu! Ta Bogu je sve moguće!

Mk 10,27

Michelangelo, David, Firenca.

GOLIJAT	DAVID
Filistejski ratnik	Pastir
Visok, jak, vješt ratnik	Mlad i neiskusni dječak
Pouzdaje se u svoje mišiće	Pouzdaje se u Boga, ne boji se Golijata
Ruga se Bogu	Zaziva Boga u pomoć
Oklop, mač, štit	Pračka, pet oblikih kamenčića
Drži štit pred sobom	Hrabro staje pred Golijata

David i Golijat.

Pomazanje za kralja

Slušajući Božji glas, Samuel odlazi pomazati novoga kralja.

U Betlehemu, između Jišajevih sinova, Bog izabire mladoga pastira Davida.

Bog ne gleda kao što gleda čovjek: čovjek gleda na oči, a Jahve gleda što je u srcu.

1 Sam 16,7

Šaul je bio ljubomoran na Davida i želio ga je ubiti. Zato je David morao bježati.

Nakon Šaulove smrti, David se vraća u domovinu. Vraća se u grad Hebron, gdje su ga gradski prvaci javno pomazali za novoga kralja.

David je kraljevaio nad svojim narodom 40 godina. Najprije u Hebronu, a onda u Jeruzalemu.

David je za svoga kraljevanja:

- ujedinio izraelska plemena u jedno kraljevstvo
- učinio Jeruzalem glavnim gradom i u njega prenio Kovčeg saveza.

Ti ljubiš pravednost, a mrziš bezakonje, stoga Jahve, Bog tvoj, tebe pomaza uljem radosti kao nikog od tvojih drugova.

Ps 45,8

3.9.4. Savez obećanja

Davidu Bog obećava nastavak njegova potomstva.

On ne ostavlja svoj narod. Obećava da će mu poslati vođu i spasitelja.

Svoja obećanja prenosi preko proroka – ljudi koje je izabrao da prenose ljudima njegove poruke.

Na Davidovu dvoru živio je prorok Natan. Njegovo proročanstvo naviješta da će Davidova loza (potomstvo) trajati zauvijek te da će iz nje izaći Mesija.

O dolasku Mesije koji dolazi iz Davidove kraljevske loze govori i prorok Izaija.

MESIJA (hebr.) – Krist (grč.) – Božji pomazanik, obećani Božji poslanik kojega je izabrani narod očekivao kao osloboditelja i spasitelja

Prorok Izaija:

Isklijat će mladica iz panja Jišajeva, izdanak će izbit' iz njegova korijena.

Na njemu će duh Jahvin počivat', duh mudrosti i umnosti, duh savjeta i jakosti, duh znanja i straha Gospodnjeg.

Prodahnut će ga strah Gospodnji: neće suditi po viđenju, presuđivati po čuvenju, već po pravdi će sudit' ubogima i sud prav izricat' bijednima na zemlji.

U dan onaj: Jišajev izdanak, dignut kao stijeg narodima, puci će željno tražiti.

I prebivalište njegovo bit će slavno.

Iz 11,1–4.10

Prorok Natan:

I kad se ispune tvoji dani i ti počineš kod svojih otaca, podići ću tvoga potomka nakon tebe, koji će se roditi od tvoga tijela, i utvrdit ću njegovo kraljevstvo. On će sagraditi dom imenu mojem, a ja ću utvrditi njegovo prijestolje zauvijek. Tvoja će kuća i tvoje kraljevstvo trajati dovijeka preda mnom, tvoje će prijestolje čvrsto stajati zasvagda.

2 Sam 7,12-13.16

3.9.5. Salomon – mudri kralj

David je ujedinio i proširio kraljevstvo, pokorio neprijatelje i svom nasljedniku ostavio mir i sigurnost.

Na prijestolju ga je naslijedio njegov sin Salomon, koji je bio poznat po svojoj mudrosti. Pod njegovim vodstvom Izrael je postao bogato i snažno kraljevstvo. Razdoblje njegove vladavine bilo je zlatno doba Izraela.

U Jeruzalemu je izgradio Hram u kojem je bio smješten Kovčeg saveza.

Danas je od Hrama ostao samo zapadni zid dvorišta koji se naziva Zid plača.

»Podaj svome sluzi pronicavo srce da može suditi tvom narodu, razlikovati dobro od zla (...).« Bijaše milo Jahvi što je Salomon to zamolio. Zato mu Jahve reče: »Jer si to tražio, a nisi iskao ni duga života, ni bogatstva, ni smrti svojih neprijatelja, nego pronicavost u prosuđivanju pravice, evo ću učiniti po riječima tvojim: dajem ti srce mudro i razumno...«

1 Kr 3,9-12

Dio Hrama, Zid plača i sedmerokraki svjećnjak (Menora), simbol židovstva.

Zid plača – Hrvatski hodočasnik u molitvi pred Zidom plača.

Ne umišljaj da si mudar: boj se Jahve i kloni se zla.

Izr 3,7

Lijena ruka osiromašuje čovjeka, a marljiva ga obogaćuje.

Izr 10,4

Ludaču se čini pravim njegov put, a mudar čovjek sluša savjete.

Izr 12,15

3.10. TKO SU PROROCI?

3.10.1. Poziv i poslanje proroka

Proroci su ljudi koje Bog izabire i šalje ljudima prenijeti njegovu riječ. Nadahnuti Božjim duhom u snu i u viđenjima, razumjeli su sadašnjost i ukazivali na budućnost. Često im se činilo kako nisu sposobni izvršiti poslanje koje im je Bog povjerio. Zato su se osjećali malenim pred veličinom proročkoga poziva. Bilo je teško i opasno biti prorok jer su hrabro dizali svoj glas protiv zla i grijeha u svojem narodu. Govorili su ono što se mnogima nije sviđalo.

Dode mi riječ Jahvina: »Prije nego što te oblikovah u majčinoj utrobi, ja te znadoh; prije nego što iz krila majčina izađe, ja te posvetih, za proroka svim narodima postavih te.« A ja rekoh: »Ah, Gospode Jahve, gle, ja ne umijem govoriti: dijete sam.« A Jahve mi odvrati: »Ne govori: 'Dijete sam!' Već idi k onima kojima te šaljem i reci sve ono što ću ti narediti. Ne boj ih se: jer ja sam s tobom da te izbavim«, riječ je Jahvina. I tada Jahve pruži ruku, dotače se usta mojih i reče: »Evo, u usta tvoja stavljam riječi svoje«.

Jr 1, 4-9

Proroci su govorili protiv svega onoga što je suprotno Božjim zakonima. Tijekom cijele izraelske povijesti pojavljivali su se ti hrabri ljudi koji su govorili u Božje ime. Prvi i najveći prorok Staroga zavjeta je Mojsije. U povijesnim knjigama spominju se proroci Samuel, Natan, Elizej i Ilija koji pripadaju »starijim prorocima«.

Od 8. st. pr. Kr. u izraelskom narodu djeluju proroci čija su imena vezana uz proročke knjige i nazivaju se »proroci – pisci«. Dijele se na četiri velika: Izaija, Jeremija, Ezekiel i Daniel i dvanaest malih proroka: Hošea, Joel, Amos, Obadija, Jona, Mihej, Nahum, Habakuk, Sefanija, Hagaj, Zaharija i Malahija. Dijelimo ih na velike i male, ne po njihovoj važnosti, nego po opsegu njihovih knjiga.

I reče mi: »Sine čovječji, na noge se, da s tobom govorim!« I uđe u me duh, kako mi progovori, te me podiže na noge i ja čuh glas onoga koji mi govoraše. I reče mi: »Sine čovječji, šaljem te k sinovima Izraelovim, k narodu odmetničkom što se odvrže od mene. Oni i oci njihovi griješili su protiv mene sve do dana današnjega. Šaljem te k sinovima tvrdokorna pogleda i okorjela srca. Reci im: Ovako govori Jahve Gospod! I poslušali oni ili ne poslušali rod su odmetnički – neka znaju da je prorok među vama. A ti, sine čovječji, ne boj ih se i ne plaši se riječi njihovih: ‘Trnje te okružuje i sjediš među samim skorpionjama.’ Ne plaši se riječi njihovih i ne boj se nimalo njihova pogleda jer oni su rod odmetnički. Govori im moje riječi, poslušali oni ili ne poslušali, jer rod su odmetnički. A ti, sine čovječji, poslušaj što ću ti sada reći: Ne budi odmetnik kao što su oni rod odmetnički! Otvori usta i progutaj što ću ti sada dati!« I pogledah, a to ruka k meni ispružena i u njoj, gle, svitak knjige.

Ez 2, 1-9

3.10.2. Od Boga pozvani – narodu poslani

Govor starozavjetnih proroka i danas je aktualan. Živimo u vremenu kada mnogi ljudi okreću leđa Bogu i pouzdaju se u sebe i svoju moć. Mnogi su uvjereni da je lagodnije živjeti bez Božjih zakona. Stoga smo svi kao vjernici pozvani biti proroci. Učeći o starozavjetnim prorocima, otkrivat ćemo načine kako biti prorok svojega vremena.

PROROCI SU:

- pozivali narod na vjeru u jednoga Boga
- prekoravali narod zbog kršenja Saveza i ohrabivali da se vrati Bogu
- zalagali se za dobrotu i ljubav koja bi trebala vladati u narodu
- pozivali narod na obraćenje
- budili nadu u spasenje i naviještali dolazak Mesije, Pomazanika, Spasitelja.

3.10.3. Prorok Ilija – borac za vjeru u jednoga Boga

Intervju s prorokom Ilijom

Starozavjetni prorok Ilija djelovao je u 9. stoljeću prije Krista u Izraelu. Biblija nam govori o mnogim njegovim čudesima. Nas je zanimala njegova borba za vjeru u jednoga pravoga Boga Jahvu »pa smo mu postavili nekoliko pitanja«.

Novinar: Za početak, možeš li nam reći nešto o sebi?

Prorok Ilija: Dolazim iz Tišbe, s istočne obale Jordana. Značenje mojega imena ujedno je i moj životni program: »Moj Bog je Jahve«. Teško mi je govoriti o vlastitim osobinama, no drugi kažu da sam hrabar i vjeran.

Novinar: Bio si prorok u Izraelu. Što se dogodilo s jedinstvenim Izraelskim Kraljevstvom?

Prorok Ilija: Za vladavine Salomonovoga sina Roboama u 10. st. pr. Kr., Kraljevstvo se rascijepilo na: Izrael (Sjeverno) i Judu (Južno). Prijestolnica Južnoga kraljevstva postao je Jeruzalem, a Sjevernoga grad Samarija. Dva su kraljevstva živjela u neprijateljstvu.

Novinar: U neprijateljstvu?! Zar su izgubili vjeru?

Prorok Ilija: U Judi je vjera većim dijelom ostala sačuvana, no stanovnici Izraela sklapali su brakove s pripadnicima poganskih naroda. Tako je bilo i u vrijeme kralja Ahaba koji se, pod utjecajem svoje poganske žene Izebele, počeo klanjati bogu Baalu i božici Aštarti. Štovanje Jahve postalo je zabranjeno, a kraljica Izebela dala je poubijati sve Jahvine proroke.

Novinar: Pretpostavljam da nisi šutio?

Prorok Ilija: Šutio?! Jahvin prorok ne može šutjeti! Svim srcem borio sam se za vjeru u jednoga Boga! Došao sam kralju Ahabu i otvoreno mu rekao da on i njegova obitelj upropašćuju Izrael. Kako bih mu dokazao da je Jahve jedini pravi Bog, predložio sam mu da se na brdu Karmel suprotstavim Baalovim svećenicima.

Novinar: Kako si uspio pobijediti 450 Baalovih svećenika?

Prorok Ilija: To ćeš morati pročitati u Bibliji. O meni najviše možeš doznati iz Prve i Druge knjige o kraljevima.

Novinar: Hvala na razgovoru. Otvaram Bibliju. Zanima me što se dogodilo:

Tada Ilija reče svemu narodu: »Pridite k meni!« I sav mu narod pristupi. On popravi žrtvenik Jahvin koji bijaše srušen. Ilija uze dvanaest kamenova prema broju plemena sinova Jakova, kome je Bog rekao: »Izrael će biti ime tvoje! I sagradi od toga kamenja žrtvenik Imenu Jahvinu i iskopa jarak oko žrtvenika, širok da bi se mogle posijati dvije mjere pšenice. Složi drva, rasiječe junca i stavi ga na drva.« Tada reče: »Napunite vodom četiri vrča i izlijte na paljenicu i na drva!« Učiniše tako. Zapovjedi im: »Ponovite«, i oni ponoviše. Tada reče: »Učinite i treći put.« Oni tako i treći put. Voda je tekla oko žrtvenika i jarak se ispunio vodom. Kad bijaše vrijeme da se prinese žrtva, pristupi prorok Ilija i reče: »Jahve, Bože Abrahamov, Izakov i Izraelov, objavi danas da si ti Bog u Izraelu, da sam ja sluga tvoj i da sam po zapovijedi tvojoj učinio sve ovo. Usliši me, Jahve; usliši me, da bi sav ovaj narod znao da si ti, Jahve, Bog i da ćeš ti obratiti njihova srca.« I oganj Jahvin pade i proguta paljenicu i drva, kamenje i prašinu, čak i vodu u jarku isuši. Sav narod se uplaši, ljudi padoše ničice i rekoše: »Jahve je Bog! Jahve je Bog!«

1 Kr 18, 30-39

Oltar proroka Ilije u njegovoj spilji na Karmelu.

3.10.4. Povijest se ponavlja

Prorok Ilija poticao je narod na priznanje Gospodina kao jedinoga Boga. Baal i Aštarta, protiv kojih se borio, i danas dolaze u raznim oblicima i imenima modernoga poganstva i idolopoklonstva. Jedan od njih je vjera u čovjeka kao novoga boga kojemu je cilj stvoriti raj na zemlji i novo spasenje.

Crkva je kroz povijest, da bi iskorijenila poganske običaje, uvodila svoje blagdane. Mnogi kršćani danas izbacuju Isusa iz blagdana i vraćaju se poganstvima kao što su dubljenje bundeva i slavljenje Halloweena uoči blagdana Svih svetih, veličanje Djeda Božićnjaka, stavljanje u prvi plan uskršnjih zečeva. Prepoznaješ li još neke običaje koji ugrožavaju našu vjeru u jednoga Boga?

Kao i u Ilijine dane, vrijednosti su se ispremišale. Miješanje kršćanskih i poganskih običaja više nije problem. I današnjim kršćanima prorok Ilija govori: »Dokle ćete hramati na obje strane? Ako je Jahve Bog, slijedite ga; ako je Baal, slijedite njega.«

Ilija je mislio da će ubijanjem Baalovih svećenika prestati poganstvo u Izraelu i da će se vratiti vjeri u jednoga Boga, no to se nije dogodilo. Drugoga ne možemo prisiliti da vjeruje, ali možemo ga oduševiti svjedočenjem vlastite vjere. Počnimo od sebe. Svatko je od nas pozvan svojim životom naviještati pravoga Boga.

Prorok Ilija zaštitnik je Bosne i Hercegovine i Đakovačkoosječke nadbiskupije.

Zaziva ga se u zaštitu od oluje, groma i vatre. Spomendan mu je 20. srpnja.

KARMEL je brdo u Izraelu, smješteno na mediteranskoj obali. Na hebrejskom Karmel znači cvatući vrt, voćnjak.

Karmelićani su crkveni red koji je ime dobio po gori Karmel. Nose smeđi habit s kukuljicom, škapular i povrh svega bijeli plašt. Najpoznatiji karmelićani svetcu su: Terezija Avilska, Mala Terezija, Ivan od Križa i Edith Stein.

Klauzurne karmelićanke, Hrvatice iz pojedinih Karmela u susjednim zemljama, okupile su se na poziv kardinala Alojzija Stepinca u Brezovici, gdje je 1939. kanonski utemeljen prvi ženski klauzurni Karmel u Hrvatskoj.

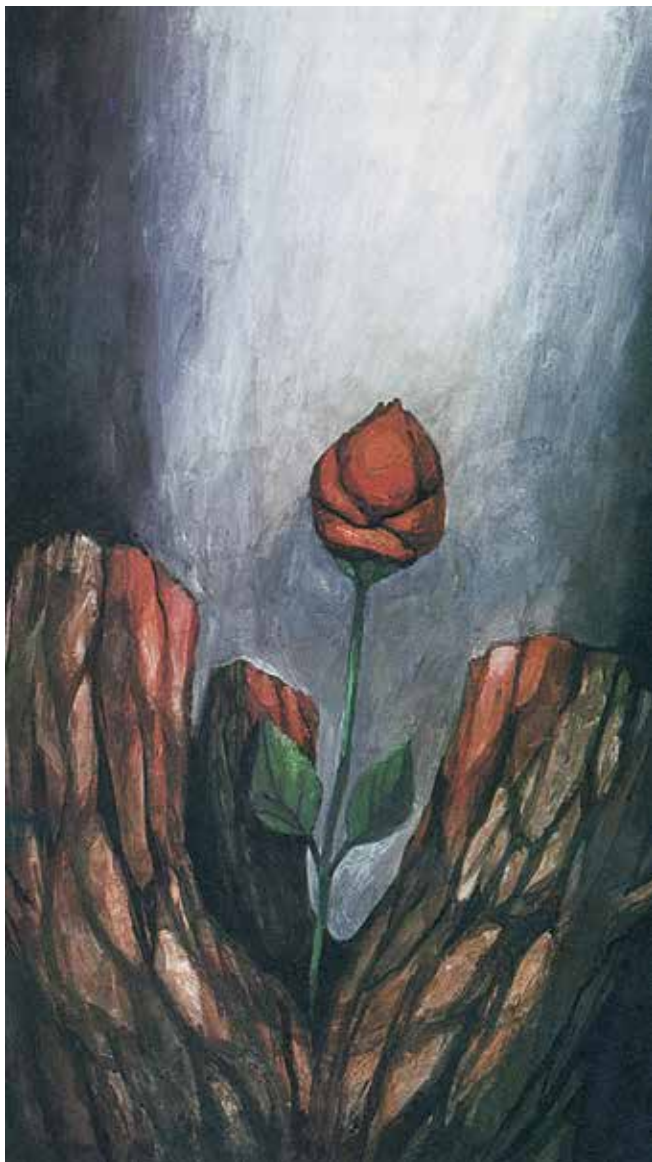

Gopša Karmelska, svetište Stella Maris, Karmel zvijezda mora

3.11. PROROCI U TEŠKIM TRENUTCIMA IZABRANOGA NARODA

3.11.1. Izaija – »starozavjetni evanđelist«

Moje ime Izaija znači »Jahve je spasenje«. Djelujem u vrijeme kraljeva Aha-za i Ezekije. Judeji prijete Asirci koji su već osvojili Sjeverno kraljevstvo. Od Boga sam dobio poziv i zadaću govoriti u njegovo ime. Opominjem narod da se odrekne svoje pokvarenosti, oholosti, samodostatnosti, a osobito idolopoklonstva. Pozivam ih da se pouzdaju u Boga i vjeruju u njega, a ne da se uzdaju u svoje ljudske snage. Naviještam dolazak novoga kralja kojega će začeti djevica i nadjenuti mu ime Emanuel, što znači »Bog s nama«. Slušam Božji glas i prenosim njegovu riječ narodu o tome kako će doći obećani Mesija, Pomazanik, Sluga Božji i patnik koji će na sebe preuzeti sve naše krivice. On će okupiti narod, uspostaviti mir na zemlji, pravednost u međuljudskim odnosima i novi Božji svijet u kojem će nestati strah, a zavladata istinska sloboda.

Isklijat će mladica iz panja Jišajeva, izdanak će izbit' iz njegova korijena. Na nje-mu će duh Jahvin počivat', duh mudrosti i umnosti, duh savjeta i jakosti, duh znanja i straha Gospodnjeg. Prodahnut će ga strah Gospodnji: neće suditi po viđenju, presuđivati po čuvenju, već po pravdi će sudit' ubogima i sud prav izricat' bijednima na zemlji. Šibom riječi svoje ošinit će silnika, a dahom iz usta ubit' bezbožnika. On će pravdom opasati bedra, a vjernošću bokove. Vuk će prebivati s jagnjetom, ris ležati s kozličem, tele i lavić zajedno će pasti, a djetesce njih će vodit'. Krava i medvjedica zajedno će pasti, a mladunčad njihova skupa će ležati, lav će jesti slamu k'o govedo. Nad rupom gujinom igrat će se dojenče, sisanče će ruku zavlačiti u leglo zmi-jinje. Zlo se više neće činiti, neće se pustošiti na svoj svetoj gori mojoj: zemlja će se ispuniti spoznajom Jahvinom kao što se vodom pune mora. U dan onaj: Jišajev izdanak, dignut kao stijeg narodima, puci će željno tražiti. I prebivalište njegovo bit će slavno.

Iz 11, 1-9

Jišajeva mladica

Mesija je među nama

Izaijino se proroštvo ostvarilo. Mesija, očekivan od izraelskoga naroda, već je došao u našu ljudsku povijest. Prvi njegov dolazak

bio je utjelovljenje po Duhu Svetome i rođenje od Djevice Marije u Betlehemu. Njegov dolazak nije samo stvar prošlosti. Vjerujemo da će Krist ponovno doći u slavi, ali On i danas dolazi. Na skriven i stvaran način živi među nama. Prepoznaješ li ga? Susrećeš li se s njim?

Krist je prisutan u Božjoj riječi, sakramentima, molitvi, u čovjeku u potrebi. To su vrata kroz koja želi ući. Mnogi ga ne mogu susresti jer ga traže na pogrešnim mjestima. Odgađaju spasenje za neki drugi put, misleći da imaju vremena do njegovoga slavnog dolaska.

Puštaš li Krista da prođe ili ga primaš u svoj život? Vide li drugi po tvom životu da je Mesija već došao?

Nije dovoljno doživljavati njegovu blizinu samo u crkvi. Treba i drugima dati argumente njegove prisutnosti.

Iako cijeli Stari zavjet na skrovit način govori o Kristu, knjiga proroka Izaije toliko je mesijanska da ju se katkad čak počasno naziva »petim evanđeljem«. Radi se o knjizi koja u četiri pjesme o sluzi Jahvinom detaljno opisuje ono što se stoljećima kasnije zbilo s Kristom.

MESIJA (grč. Krist, hrv. Pomazanik) Kralj kojega će Bog pomazati svojim Duhom da donese spasenje ljudima i navijesti Božje kraljevstvo na zemlji, kraljevstvo ljubavi, pravde, istine i mira.

3.11.2. Jeremija – patnik zbog istine

Zovem se Jeremija i potječem iz svećeničke obitelji iz okolice Jeruzalema. Još od majčine utrobe Bog me izabrao za proroka. Osjećao sam se kao dijete pred tom velikom životnom zadaćom. Moj izraelski narod pokorio je babilonski kralj Nabukodonosor. Deset godina opsjedao je Jeruzalem i onda ga je 587. godine srušio i poslao narod u babilonsko sužanjstvo. Ja sam ostao u gradu. Opominjao sam ljude zbog njihovih grijeha i bezbožnosti. Pod Božjim vodstvom zalagao sam se za njihovu slobodu i vjersku obnovu. Progonili su me, često mučili i zatvarali, no nisam dopustio da me obeshrabre, jer Bog je uvijek bio sa mnom. Bio sam patnik zbog istine. Kao Božji glasnik budio sam nadu i naviještao povratak naroda u domovinu. Božja će se ljubav očitovati sklapanjem novoga Saveza između Boga i našega naroda.

Ti me zavede, o Jahve, i dadoh se zavesti, nadjačao si me i svladao me. A sada sam svima na podsmijeh iz dana u dan, svatko me ismijava. Jer kad god progovorim, moram vikati, naviještati moram: »Nasilje! Propast!« Doista, riječ mi Jahvina postade na ruglo i podsmijeh povazdan. I rekoh u sebi: neću više na nj misliti niti ću govoriti u njegovo ime. Al` tad mi u srcu bi kao rasplamtjeli oganj, zapretan u kostima mojim: uzalud se trudih da izdržim, ne mogoh više. Čuh klevete mnogih: »Užas odasvud! Prijavite! Mi ćemo ga prijaviti.« Svi koji mi bijahu prijatelji čekahu moj pad. »Možda ga zavedemo, pa ćemo njim ovladati i njemu se osvetiti! Sa mnom je Jahve kao snažan junak! Zato će progonitelji moji posrnuti i neće nadvladati, postidjet će se veoma zbog poraza, zbog nezaboravne vječne sramote.

Jr 20, 7-11

Pogledajmo istini u oči!

Prorok Jeremija nije se bojao reći istinu ni u najtežim trenucima povijesti svojega naroda. Tugovao je zbog njihovih grijeha, opominjao ih, no nitko ga nije razumio. Zbog istine su ga čak proglasili neprijateljem naroda. Jeremija je dobro znao da je Bog istina i tko ga ne prihvaća, ne prihvaća istinu.

Nikada nije lako pogledati istini u oči, pa ni danas. Teško je podnijeti istinu čovjeku koji živi u laži. Jesi li se našao u situaciji kada se nisi usudio reći istinu?

Koliko puta prikrivamo istinu. Ne volimo otvarati osjetljive teme da ne bismo nekoga povrijedili ili omalovažili iako znamo da nas Bog štiti. Ne govorimo istinu samo iz ljudskoga obzira, a možda je ta prešućena istina spasonosna za tu osobu. Bojimo se što će nam drugi odgovoriti, kako će reagirati jer nam je strah pred čovjekom veći od straha pred Bogom.

Brineš li se za spas drugih? Riskiraš li zbog istine biti odbačen? Sve što je vrijedno u našem životu ne ide bez muke. Tako je i s borbom za istinu. Bez obzira na to što istina katkad zna biti neugodna i bolna, mi kršćani uvijek moramo govoriti i svjedočiti istinu.

Nabukodonosor II. bio je poznat i kao Nabukodonosor Veliki. Živio je od 630. do 561. pr. Kr. Sa svojom vojskom napao je Judeju, osvojio Jeruzalem i doveo Židove u ropstvo. Poznat je i po gradnji Semiramidinih visećih vrtova u Babilonu. Dao ih je izgraditi za svoju ženu Amitis od Medije koja je čeznula za svojom domovinom Medijom (Iran), a spadaju u sedam svjetskih čuda.

Na vrhu mozaika Krist blagoslivlja između Petra i Pavla. U sredini Jaganjac Božji na brdašcu iz kojeg izvire četiri rijeke koje napajaju kršćansko stado na putu između gradova Betlehema i Jeruzalema. Ispod, četiri velika proroka koja su navjestili Kristov dolazak: Danijel, Ezekiel, Izajija i Jeremija.

G. Obici, Gornje pročelje bazilike sv. Pavla, Rim.

3.11.3. Ezekiel – glasnik nade

Moje je ime Ezekiel. Svećenik sam kao što su i članovi moje obitelji. S mnogim drugim uglednim Židovima odveden sam u babilonsko ropstvo već nakon prvoga osvajanja Jeruzalema 597. godine. Bog me pozvao za proroka, čuvara doma Izraelova, kako bih svoj narod pozivao na obraćenje, pročišćavanje vjere i kajanje zbog počinjenih grijeha. Progonstvo i boravak u Babilonu nisu uništili vjeru mojega naroda. Moj narod pati, no Bog mi daje snagu da ga tješim i hrabrim podsjećajući ga na njegovu prošlost i sklopljeni Savez. On m i govori kako će propasti neprijatelji Judeje i zato u narodu budim nadu u povratak u domovinu, novi Izlazak koji će biti još čudesniji nego prvi put. Tu im nadu neumorno naviještam, kao i Novi savez koji će Bog sklopiti s mojim narodom.

I znat će narodi da sam ja Gospodin – riječ je Gospodina Boga – kad na vama, njima naočigled, pokažem svetost svoju. Tada ću vas sabrati iz svih naroda i skupiti iz svih zemalja, natrag vas dovesti u vašu zemlju. Poškropit ću vas vodom čistom da se očistite. Očistit ću vas od svih vaših nečistoća i od svih kumira vaših. Dat ću vam novo srce, nov duh udahnut ću u vas! Izvadit ću iz tijela vašega srce kameno i dat ću vam srce od mesa. Duh svoj udahnut ću u vas da hodite po mojim zakonima i da čuvate i vršite moje naredbe. I nastanit ćete se u zemlji koju dadoh vašim ocima, i bit ćete moj narod, a ja ću biti vaš Bog. Izbavit ću vas od svih vaših nečistoća i dozvat ću žito i umnožiti ga, i nikad vas više neću izvrći gladi. Umnožit ću plod drveća i rod njiva da ne podnosite više zbog gladi sramotu među narodima. I tada ćete se spomenuti zlih putova i nedjela svojih, i sami ćete sebe omrznuti zbog bezakonja i gadosti svojih.

Ez 36, 23-31

Svjetiljka nade za naše vrijeme

Prorok Ezekiel bio je čovjek vjere i nade u najtežim trenutcima izraelske povijesti kada je narod odveden u babilonsko ropstvo. Tužni su jer je netko oduzeo njihovu slobodu. Ne vjeruju u bolje sutra. Prijeti im beznade i očaj, no Bog želi da im ropstvo bude životna škola, a ne trajno stanje. Prorok im, kroz prisposobu o suhim kostima, naviješta da će ih Gospodin sabrati u zemlji Izraelovoj.

Zar i naš narod kroz svoju povijest nije prolazio teška progonstva? Dovoljno se prisjetiti Domovinskoga rata. Tko mu je davao nadu?

Prošlo je više od dvije i pol tisuće godina od sužanjstva u Babilonu. Živimo u slobodnoj zemlji. Primjećuješ li beznade u našem narodu? Mnogi žive u materijalnoj i duhovnoj bijedi. Jesi li se ti ikada našao u bezizlaznoj ili beznadnoj situaciji? Tko ti je izišao ususret? Jesi li nekome pobudio nadu u njegovoj teškoj situaciji?

Svatko može upaliti malu svjetiljku nade kao što je: lijep pozdrav, osmijeh, strpljivo slušanje, topla riječ. Postani svjestan da je Bog veći od tame. Potrebni su nam ljudi koji će nam, poput Ezekielu, buditi nadu da je Bog s nama u najtežim trenutcima i da nas nikad ne napušta.

3.14. Daniel – snaga u ropstvu

Ja sam Daniel. Ime mi znači »Bog mi je sudac«. Kraljevskoga sam roda. Kao dječak odveden sam u ropstvo nakon Nabukodonosorova osvajanja Jeruzalema. Po naredbi kralja izabran sam za službenika na kraljevskom dvoru. Imam Božji dar tumačenja snova i primam božanske objave jer sam njegov prorok. Prorokovao sam propast Babilona i drugih država koje su bile u sponu. Uporno sam odbijao štovati babilonske bogove zbog čega sam podnio razna mučenja. Bog je uvijek bdio nada mnom i pokazao m i svoju veliku moć oslobađajući me od nevolja. U svoje ime i u ime svojega naroda molio sam ga da nas izbavi iz ropstva i vrati u domovinu. Nastojao sam u malodušnom narodu probuditi snagu kako bi izdržali dane ropstva. Učvršćivao sam ih u vjeri i vjernosti Bogu, budio u njima nadu i duboko pouzdanje u Božju providnost.

»A sada, Gospode, Bože naš, koji si moćnom svojom rukom izveo narod svoj iz zemlje egipatske – i time sebi stekao ime koje traje do danas: mi sagriješismo, mi zlo učinismo. Gospode, po svoj pravednosti svojoj odvрати svoj gnjev i svoju jarost od Jeruzalema, grada svojega, Svete gore svoje, jer zbog naših grijeha i zlodjela naših otaca Jeruzalem i tvoj narod ruglo su svima koji nas okružuju.« »A sada poslušaj, o Bože naš, molitvu sluge svoga i usrdne molbe njegove. Neka tvoje lice zasja nad svetištem tvojim opustošenim – zbog tebe, Gospode! Prikloni uho svoje, Bože moj, i slušaj! Otvori oči te pogledaj našu pustoš i grad koji se tvojim zove imenom! Jer mi te ne molimo zbog svoje pravednosti, već zbog velikih smilovanja tvojih. Gospode, čuj! Gospode, oprosti! Gospode, poslušaj i čini! Ne oklijevaj zbog sebe, Bože moj, jer se tvojim imenom zove grad tvoj i narod tvoj! Ja sam još govorio, moleći se i priznavajući grijeha svoje i grijeha svog naroda Izraela i usrdno zaklinjući Jahvu, svoga Boga, za Svetu goru Boga svoga.«

Dn 9, 15-20

Ropstvo u slobodi

Prorok Daniel nije samo nagovijestio propast Babilona i povratak Izraelaca u domovinu nego je ohrabrivao malodušni narod u ropstvu i poticao na vjernost Bogu.

Iako danas živimo u slobodi, ipak postoje toliki oblici ropstva koje ne primjećujemo. Možemo biti slobodni kao narod, ali srce nam može, kao i Izraelcima, ostati u Egiptu.

Što sve zarobljava današnjeg čovjeka? Primjećujete li oblike duhovnoga ropstva kao što su: ugađanje sebi, navezanost na stvari, umišljenost, nesposobnost ljubiti drugoga? Primjećujete li i neke oblike vršnjačkoga iskorištavanja? To mogu biti izazivanja, provociranja učenika koji pokušavaju biti »glavni« u razredu. Oni koji trpe povlače se u sebe, plašljiviji su, i to može utjecati na uspjeh u školi. Nije li i to jedan oblik ropstva?

Neki tvrde da nas Bog zarobljava svojim zapovijedima, da nam je vjera teret s mnoštvom zabrana. Što misliš?

Svaki bijeg od Boga znači upadanje u ropstvo, no Bog može promijeniti našu situaciju i izvesti nas na put života. Služenje Bogu oslobađa nas svakog ropstva.

Prognanikova pjesma

Na obali rijeka babilonskih sjedasmo i plakasmo spominjući se Siona; o vrbe naokolo harfe svoje bijasmo povješali.

I tada naši tamničari zaiskaše od nas da pjevamo, porobljivači naši zaiskaše da se veselimo:

»Pjevajte nam pjesmu sionsku!« Kako da pjesmu Jahvinu pjevamo u zemlji tuđinskoj!

Nek' se osuši desnica moja, Jeruzaleme, ako tebe zaboravim! Nek' mi se jezik za nepce priljepi ako spomen tvoj smetnem ja ikada, ako ne stavim Jeruzalem vrh svake radosti svoje!

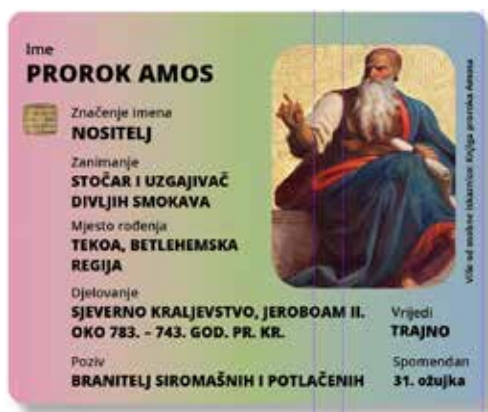
Ps 137, 1-6

ROB je čovjek koji je u vlasništvu drugoga čovjeka (robovlasnika) i prisiljen je za njega besplatno raditi. Robovlasnik raspolaže sredstvima za proizvodnju te radom i životom robova, može ih prodavati, razmjenjivati, tući, sakatiti i ubijati.

3.12. MALI PROROCI NISU MANJE VAŽNI

3.12.1. Prorok Amos borac za socijalnu pravdu

U vrijeme Amosa Sjeverno se kraljevstvo bogati i proširuje. Oporavlja se ekonomija i trgovina, grade se velike i sjajne palače, uživa se u luksuzu. Sve to ipak uživa manjina, a većina živi u bijedi. Vođe naroda gledaju samo sebe. Prorok Amos ističe tri najteža grijeha: korupciju, oduzimanje zemlje i drugih životnih sredstava siromašnima, sve do oduzimanja ljudske časti. Progovara o socijalnim nepravdama i predstavlja ih kao dio religioznoga života. Poslije kratkoga djelovanja na području Betela i Samarije, potjerali su ga iz Izraela te se vratio svojem ranijem zanimanju.

Aktualna socijalna poruka

Slušajte ovo, vi što gazite potrebnika i satirete uboge u zemlji! Kažete: »Kad li će mlađak proći, da prodamo žito, i subota, da tražimo pšenicu. Smanjujuć' efu, povećavajući šekel, da varamo krivim mjerama; da kupimo siromaha za novac, potrebita za sandale, i da prodajemo oتراžak od žita.« Zakle se Jahve ponosom Jakovljevim: »Dovijeka neću zaboraviti nijednoga vašeg djela. Neće l' se od toga zemlja potresti, protužiti svi njeni stanovnici, neće li se sva podići kao Nil, spustiti kao Rijeka egipatska?«

Am 8, 4-8

Krik protiv nepravde

Svi želimo živjeti u blagostanju i ono po sebi nije loše. No problem je kada blagostanje postane najveća i jedina životna vrijednost. Na to je upozoravao prorok Amos. I danas je mnogima blagostanje jedini smisao života, a konzumerizam nova religija s motom: »Kupujem, dakle postojim!«. Dok jedni troše i kupuju kako ne bi zaostajali za drugima, drugi nemaju za osnovne životne potrebe. Tražiš li ti od roditelja da ti kupuju stvari kako ne bi zaostajao za prijateljima?

Istina je da svi ljudi ne trebaju posjedovati jednako, jer nisu svi jednako ni sposobni, no problem je u nepravdi kojom se ljude izrabljuje. Možeš li ti biti prorok društvene pravde? Odobravaš li tvrdnje kao što su: važnije je imati dobru vezu nego učiti; ne isplati se biti pošten da bi uspio; znanje nitko ne cijeni; mito i korupcija su uobičajena pojava? Siromašne obitelji naša su svakodnevica. Što činiš kada se netko iz tvojega razreda suočava s predrasudama zbog svojega materijalnoga statusa?

U društvu vidimo razne oblike nepravde kao što su: gubitak materijalnih dobara, gubitak posla, male ili neisplaćene plaće, nedovoljna briga o bolesnicima. Događa se da u obitelji i školi roditelji i učitelji kod djece vide samo loše strane, ne odnose se jednako prema njima i kažnjavaju ih kada nisu krivi.

Prorok Amos upozorava Izrael da im raskošna liturgija samo služi za prikrivanje društvene nepravde. Ne može se uspostaviti pravi odnos s Bogom dok su pokidani odnosi s ljudima. Ne događa li se i nama da redovito slavimo euharistiju, a ne zauzimamo se za socijalnu pravdu u obitelji, školi i društvu?

Katolička je Crkva u posljednjih 130 godina objavila oko 40 različitih socijalnih dokumenata. Prva socijalna enciklika zove se »Rerum novarum« pape Leona XIII. iz 1891. godine.

Svjetski dan socijalne pravde obilježava se 20. veljače, nakon što su tu odluku jednoglasno podržale 192 članice Ujedinjenih naroda na Općoj skupštini u studenom 2007. godine.

3.12.2. Hošea – prorok vjernosti Bogu

Prorok Hošea djelovao je u Izraelu za vrijeme kralja Jeroboama II. kada je Izrael bio na vrhuncu svoje moći, prije asirskoga sužanjstva.

Izrael i Judeja u to su doba uživali blagostanje i mir, no vjera im je bila u krizi. Izraelci grade hramove kanaanским poganskim bogovima i pri nose im žrtve, a Bog Jahve im je samo još jedan uz Baala i Aštartu. Prorok Hošea, kao neustrašivi borac za vjernost Savezu, poslužio se metaforom vlastitoga braka. Sklapanje Saveza uspoređuje sa savezom ljubavi između muža i žene, a kršenje Saveza s grijehom protiv bračne ljubavi.

Potom mi Jahve reče: »Idi opet, ljubi ženu koja drugog ljubi i čini preljub, kao što Jahve ljubi djecu Izraelovu dok se oni k drugim bogovima okreću i žude za kolačima od grožđa.« Ja je tad kupih za petnaest srebrnika, za homer i letek ječma, i rekoh joj: »Za mnogo dana ostat ćeš mi povučena, nećeš se odavati bludu ni podavati nikojem čovjeku, a ni ja neću k tebi prilaziti. Jer mnogo će dana sinovi Izraelovi ostati bez kralja i bez kneza, bez žrtve i bez stupa, bez oplečka i bez kumira. Poslije toga, sinovi će se Izraelovi vratiti; tražit će Jahvu, Boga svoga, i Davida, svoga kralja; sa strahom će pristupiti k Jahvi i k njegovim dobrima, na kraju dana.«

Hoš 3, 1-5

Vjernost kroz svakodnevne dužnosti

Bog je uvijek vjeran svome Savezu, pa i onda kada mu se čovjek iznevjeri. To je potvrdio i preko proroka Hošee. On sluša Gospodina i uzima za ženu bivšu prostitutku. Ona je slika Izraela koji se odmetnuo od Jahve i poklonio Baalu. Prorok joj treba oprostiti preljub da bi pokazao kakva je Božja ljubav prema narodu.

I tebe je Bog izabrao i sklopio s tobom Savez u sakramentu krštenja koji ćeš potvrditi u sakramentu potvrde. U svakoj svetoj misi Bog obnavlja Savez sa svakim od nas. Isplati li se biti vjeran Savezu i ljubiti Boga i bližnjega?

Čini ti se da u današnje vrijeme to nije popularno. Vjernost je u mnogim područjima dovedena u pitanje, no čovjek vrijedi onoliko koliko je vjeran Bogu, sebi i drugima. Što znači biti vjeran Bogu?

Biti vjeran znači vršiti Božje zapovijedi, osobito zapovijed ljubavi. Biti vjeran znači i raditi svoje svakodnevne poslove s ljubavlju, radošću i strpljivošću. Ne prigovarati dok obavljaš svoje školske i obiteljske dužnosti, nego ih u ljubavi prikazivati Bogu. Vjernost posebno dolazi do izražaja u životnim poteškoćama i kušnjama.

Prvi korak na putu vjernosti jest priznavanje vlastitoga grijeha. Ako ustraješ u grijehu, pokazuješ da nisi vjeran Bogu i da ga ne ljubiš, a to se ne može nadomjestiti žrtvama. Prorok Hošea ti poručuje: »Milosrđe mi je milo, a ne žrtva.« Biti vjeran Bogu znači imati srce koje se kaje. Bez takvoga srca vjera postaje samo izvanjski čin.

3.12.3. Prorok Jona glasnik Božjega milosrđa

Niniva kao glavni grad velikoga Asirskoga Carstva za Izraelce je bio simbol zla i okrutnosti. Asirsko je Carstvo osvajačkom politikom i okrutnošću od svih okolnih naroda nanijelo najviše zla izraelskom narodu. Puna tri stoljeća (9. – 7. st. pr. Kr.) Asirija je ugrožavala izabrani narod: nametala mu teški danak, otimala teritorij, opsjedala i rušila gradove, odvodila narod u progonstvo, ubijala žene i djecu. Baš u taj grad Bog šalje Jonu propovijedati Asircima:

Riječ Jahvina dođe Joni, sinu Amitajevu: »Ustani«, reče mu, »idi u Ninivu, grad veliki, i propovijedaj u njemu, jer se zloća njihova popela do mene.« A Jona ustade da pobjegne u Taršiš, daleko od Jahve.

Jon 1, 1-3

Kad je Jona napokon, iako preko volje, pristao propovijedati u Ninivi, stanovnici su se pokajali i Bog ih je poštediti kazne. Jona je doživio uspjeh, no nije bio sretan. Toliko je bio srdit i ogorčen da je izgubio volju za životom. Bog Jonu strpljivo odgaja kroz događaj bršljana i crva:

A Jahve Bog učini da izraste bršljan nad Jonom i pruži sjenu njegovoj glavi te da ga izliječi od zlovolje. Jona se bršljanu veoma obradova.

Ali sutradan, u osvit zore, Bog zapovjedi crvu da podgrize bršljan, i on usahnu. Kad je ogranulo sunce, posla Bog vruć istočni vjetar; sunce je palilo glavu Joninu te je sasvim klonuo. Poželje umrijeti i reče: »Bolje mi je umrijeti nego živjeti«. Bog upita Jonu: »Srdiš li se s pravom zbog bršljana?« On odgovori: »Da, s pravom sam ljut nasmrt«. Jahve mu reče: »Tebi je žao bršljana oko kojega se nisi trudio, nego je u jednu noć nikao i u jednu noć usahnuo. A meni da ne bude žao Ninive, grada velikoga, u kojem ima više od sto i dvadeset tisuća ljudi koji ne znaju razlikovati desno i lijevo, a uz to i mnogo životinja!«

Jon 4, 6-11

Dramski opisi Jonine prvotne pustolovine mogu se nekome činiti slikovitim i nestvarnim, no Isus uzima poroka Jonu kao znak svojega uskrsnuća i izlaska iz groba: »Doista, kao što Jona bijaše u utrobi kitovoj tri dana i tri noći, tako će i Sin Čovječji biti u srcu zemlje tri dana i tri noći.« Mt 12, 40

U Ninivama današnjice

Jona bježi od svojega zadatka jer ne može prihvatiti što je Bog oprostio njegovom velikom neprijatelju. Razumljiv nam je Jonin osjećaj.

Dovoljno je dozvati u sjećanje našu noviju povijest. Tražiš li Božje milosrđe samo za one koji su ti dragi?

Prihvaćaš li da Bog želi oprostiti onome koji te je duboko povrijedio? Možeš li za njega moliti?

Bog te na to poziva, koliko ti god to bilo teško. Ne smiješ uzeti sebi za pravo da poput Jone podučavaš Boga. Priznaj se stvorenjem koje ovisi o svome Stvoritelju.

Gdje je tvoja Niniva? Možda je to tvoja obitelj, razred, ulica gdje možeš nekoga vratiti na put dobra. Nemoj poput Jone smatrati sebe ispravnim i misliti da ti je za spasenje dovoljna tvoja vjera i dobra djela. Pozvani smo učiniti sve što je u našoj moći da se drugi spase.

Jona nije bio sretan kada su se Ninivljani obratili. Znaš li se ti radovati zbog drugih ili si zavidan zbog tuđe radosti, obraćenja, uspjeha? Predrasude prema drugim ljudima mogu te u tome spriječiti. Isus od nas traži da budemo znak Božje radosti i glasnici Božjega milosrđa. Božje milosrđe zahvaća sve ljude. Bogu je svaki čovjek važan i njegovo je srce uvijek spremno oprostiti.

Uoči nedjelje Božjega milosrđa, 11. travnja 2015. godine u bazilici sv. Petra, papa Franjo je bulom »Misericordiaevultus« (»Lice milosrđa«) proglasio izvanrednu Svetu godinu milosrđa. Za zaštitnike je izabrao sv. Leopolda Bogdana Mandića i sv. Padre Pija.

Blagdan Božjega milosrđa slavi se u nedjelju nakon Uskrsa. Proglasio ga je papa Ivan Pavao II. 2000. godine na poticaj svete Faustine Kowalske. Sveta Faustina imala je mistično viđenje Milosrdnoga Isusa koji joj je dao zadaću da naslika njegovu sliku te da proširi njezino štovanje po cijelome svijetu. Isus ju je poučio novoj pobožnosti prema Božjem milosrđu, molitvi Krunice Božjega milosrđa za vrijeme Milosnoga časa (u 15 sati). Najpoznatije svetište Božjega milosrđa nalazi se u Krakowu.

4. Židovstvo

4.1. TEMELJI JUDAIZMA

4.1.1. Bog – prvi i posljednji

Židovstvo (judaizam) je najstarija objavljena religija. Izvor je kršćanstva i islama. Za židovstvo je najvažnija vjera u jednoga Boga (Jahve). Bog u kojega Židovi vjeruju jest jedan, prvi i posljednji, svemoguć i vječan, stvoritelj i vladar svijeta, otac svih ljudi, pravedan sudac. Njega se jedinoga smije obožavati i pokoravati mu se. On zna sva ljudska djela i misli. Nagrađuje one koji ispunjavaju njegove naredbe sadržane u Tori, a kažnjava one koji ih krše. Nitko ne smije stajati između čovjeka i Boga. Božje ime zabranjeno je izgovoriti, a u molitvi se Bogu obraća riječju Gospodin (Adonaj). On je Bog saveznik koji se objavio svojem narodu te ga je izabrao za uzor svim narodima sklopivši s njim Savez na Sinaju. Židovi vjeruju da će Bog na kraju vremena poslati Mesiju (Spasitelja, Osloboditelja) i uspostaviti svoju vlast nad cijelim svijetom.

TORA sadržava 613 zapovijedi koje su podijeljene na 365 negativnih i 248 pozitivnih naredbi.

Molitva židova.

4.1.2. *Biti izabran – povlastica i odgovornost*

Mojsije se popne k Bogu. Jahve ga zovne s brda pa mu rekne: »Ovako kaži domu Jakovljevu, proglasi djeci Izraelovoj: Vi ste vidjeli što sam učinio Egipćanima; kako sam vas nosio na orlovskim krilima i k sebi vas doveo. Stoga, budete li mi se vjerno pokoravali i držali moj Savez, vi ćete mi biti predraga svojina mimo sve narode – ta moj je sav svijet! – vi ćete mi biti kraljevstvo svećenika, narod svet.«

Izl 19, 3-6

Izabranje Izraela započelo je Božjom objavom Abrahamu (Post 12, 1-3), ali s Jakovom (nazvanim Izrael) započela je povijest Izraela kao naroda. Od Jakovljevih sinova poteklo je dvanaest izraelskih plemena, a od njih se razvio izraelski narod. Ime Židov dolazi od naziva Judinoga plemena.

Svijest o svojem izabranju Židovi su stekli kada ih je Mojsije izveo iz egiptaskoga ropstva. Na putu u obećanu zemlju – Kanaan Bog im se objavio kao saveznik. Sklapanjem Sinajskoga saveza postaju Božji narod. Bog ih uzima u posebnu zaštitu i vodi njihovu povijest prema spasenju. Božji narod obećava Bogu da će vršiti Zakon i zastupati ga pred drugim narodima.

S Jošuo Izraelci ulaze u obećanu zemlju koju im je Bog obećao po Abrahamu. Dolaskom u Kanaan, veliku važnost za njih imaju sudci, kraljevi i proroci. Posebnu, pak, važnost među kraljevima imali su David i Salomon. Njihovi nasljednici vladali su podijeljenim kraljevstvom, Izraelom i Judejom.

Unatoč ropstvima i patnjama kroz koje su prolazili, svjesni da su Božji izabrani narod, Židovi su održali svoj nacionalni, kulturni i vjerski identitet.

Kanaan, poslije nazvan Palestina i Izrael, oduvijek je imao posebno mjesto u svijesti židovskoga naroda kao zemlja koju mu je Bog obećao i dodijelio. Biti narod od Boga izabran bila je za Židove velika povlastica, ali i velika odgovornost.

4.1.3. *Biblija – sveta knjiga Židova*

Hebrejska Biblija sveta je knjiga spasenja koja Židovima daje odgovore na bitna životna pitanja.

Ima 24 knjige, podijeljene na tri dijela: Zakon (Tora), Proroci i Spisi. Najvažnije mjesto zauzima Tora. Ona je prvi dio židovske Biblije koji obuhvaća prvih pet knjiga (Petoknjižje): Postanak, Izlazak, Levitski zakonik, Brojeve i Ponovljeni zakon.

Hebrejska Biblija manjega je opsega od kršćanske Biblije jer nema neke starozavjetne knjige i cijeli Novi zavjet. I za Židove i za kršćane autor Biblije jest Bog.

Uz Bibliju, drugi je po važnosti Talmud (»usmeni nauk«) – velika zbirka zapisa rabinskoga tumačenja Tore kroz povijest.

SAVEZ – u središtu židovske religije jest Savez Boga i izabranog naroda. Biblija

nas najprije izvještava o Savezu s Noom (Post 9, 8–17). Drugi je Savez Boga s Abrahamom (Post 15; 17). U svijesti židovskoga naroda središnje mjesto zauzima Sinajski savez po kojemu Izraelci postaju izabrani Božji narod.

ŽIDOVI – tako se Izraelci nazivaju od 6. st. pr. Kr. nakon povratka iz babilonskoga ropstva (po pokrajini Judeji koja je najdulje očuvala narodnost).

MOJSIJE – središnja osoba židovske vjere. Prvi i najveći prorok. Njemu se pripisuju prvih pet knjiga Biblije (Petoknjižje). Živio je oko 1200. godine pr. Krista.

4.1.4. »Tko ne ljubi, nije upoznao Boga«

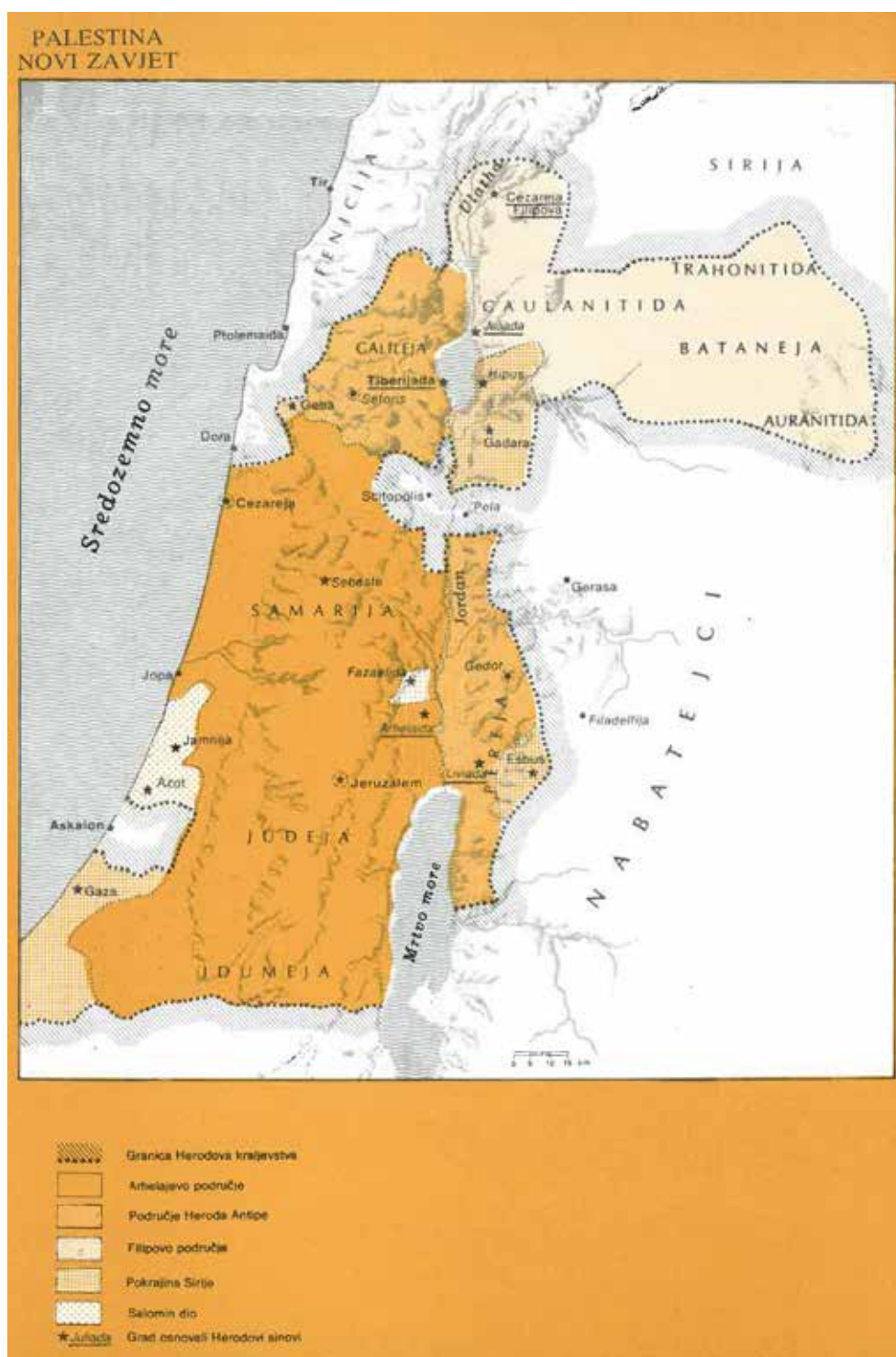
Drugi vatikanski koncil (1962. – 1965.), u Deklaraciji o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama (Nostra aetate), odlučno se založio za dijalog sa Židovima. Ističe veličinu zajedničke duhovne baštine. Također nas poučava kako se krivnja za Kristovu muku ne smije pripisivati svim Židovima, premda su židovske vlasti sa svojim sljedbenicima inzistirale na Isusovoj smrti.

Crkva najiskrenije žali zbog mržnje, progona i antisemitizma, kojima su u bilo koje vrijeme i s bilo koje strane Židovi bili pogođeni. Osuđuje svaku diskriminaciju ljudi koja se provodi zbog rase, društvenoga položaja ili religije. Kristovi su vjernici pozvani živjeti u miru sa svim ljudima kako bi bili sinovi Oca koji je na nebesima. Njegova ljubav nije rezervirana samo za pripadnike Crkve nego je usmjerena prema svim ljudima koji su stvoreni na Božju sliku jer, kako kaže sv. Ivan: »Tko ne ljubi, nije upoznao Boga, jer je Bog ljubav« (Iv 4, 8).

ANTISEMITIZAM – neprijateljski stav prema Židovima, u obliku vjerske, nacionalne ili rasne nesnošljivosti.

Novi zavjet

27 KNJIGA

IVAN KRSTITELJ – MESIJIN PRETEČA

Crkva sv. Ivana na mjestu kuće Ivana Krstitelja, Ein Karem

Ivan Krstitelj bio je posljednji prorok koji je imao posebnu ulogu u povijesti spasenja, ulogu Kristova preteče. On je još u majčinoj utrobi pozdravio Spasitelja. O njegovu čudesnom rođenju i poslanju saznajemo iz evanđelja prema kojem je i nastao ovaj zamišljeni razgovor.

Novinar: Tvoje je rođenje bilo čudesno, zar ne?

Ivan Krstitelj: Da. Moji roditelji Zaharija i Elizabeta nisu mogli imati djece. Mnogi su govorili da je to Božja kazna. Međutim, mom ocu, koji je bio svećenik, ukazao se anđeo i objavio mu da će u starosti dobiti dijete. Budući da je tražio znak, moj je otac zanijemio. Bog je pokazao svoju dobrotu. Kada sam se rodio, zavladao je velika radost.

Novinar: Zašto nisi dobio ime Zaharija?

Ivan Krstitelj: S tim se nije složila moja majka. Rekla je da ću se zvati Ivan. Budući da moj otac nije mogao govoriti, složio se s time napisavši na pločici »Ivan mu je ime.« Tada su mu se otvorila usta i vratio govor. Počeo je zahvaljivati Bogu i slaviti ga zbog njegove dobrote. Svima je poznat njegov hvalospjev.

Novinar: Tvoje ime Ivan znači »Bog se smilovao«. Bog se smilovao tvojim roditeljima?

Ivan Krstitelj: Ne samo njima. On se smilovao svome narodu, poslavši mu nakon duljeg razdoblja opet proroka koji će pripremiti put Mesiji.

Novinar: Zašto si u mladosti otišao od kuće?

Ivan Krstitelj: Otišao sam u judejsku pustinju, ali ne da bih pobjegao od ljudi nego da bih spoznao Božju volju. Živio sam isposničkim životom. Duh sam hranio riječju Božjom, a tijelo skakavcima i divljim medom. Tražio sam snagu da bih mogao jasno i glasno izreći istinu pokazujući ljudima ispravan put. Potaknut Duhom, vratio sam se na obale Jordana gdje sam pozivao na obraćenje i krstio krštenjem obraćenja. Na koncu sam krstio i samog Isusa.

Novinar: Zar se Isus trebao krstiti?

Ivan Krstitelj: I ja sam se iznenadio kada je to tražio od mene. Zato sam mu i rekao da On mene treba krstiti, ali Isus je bio uporan. Htio je pokazati do koga mu je stalo. Stao je u kolonu grešnika koji su pokajnički došli k meni. Učinio je to da svakom grešniku može reći: »Ti si moje ljubljeno dijete!«

Novinar: Isus te pohvalio da »nije veći rođen od žene«? Laskaju li ti te riječi?

Ivan Krstitelj: Lijepo je to čuti. Ali zaboravio si da je rekao i da je najmanji u Kraljevstvu nebeskom veći od mene. Ja sam bio samo njegov glas. Nisam htio sebe staviti u prvi plan, nego njega »kojemu nisam bio dostojan odriješiti remenje na obući«. Znao sam da On mora rasti, a ja se umanjivati!

Novinar: Bio si vrlo zapažen u javnosti?

Ivan Krstitelj: Razumljivo, vremena su bila nemirna. Židovi podijeljeni. Rimljani su kolonizirali našu zemlju. Čak je i kralj bio stranac. Mnogi su u mene polagali svoje nade. Neki su u meni vidjeli Mesiju, onoga koji će osloboditi Izrael.

Novinar: Zašto si dospio u zatvor?

Ivan Krstitelj: Upozoravao sam vlast, Heroda i Herodijadu i to me je stajalo glave. Javno sam progovorio kralju o njegovu preljubu.

Novinar: Zašto si pitao: »Jesi li ti onaj koji ima doći«? Zar nisi sam rukom pokazao Mesiju i rekao: »Evo jaganjca Božjega, evo onoga koji oduzima grijeh svijeta«?

Ivan Krstitelj: To je točno. Bio je to trenutak tjeskobe i vlastite sumnje. Priznajem, smirio me Isusov odgovor: »Slijepi gledaju, hromi hodaju i siromasima se naviješta Radosna vijest.«

Novinar: Nije li taj Isusov odgovor poput neke kodirane poruke?

Ivan Krstitelj: Odmah sam razumio tu poruku. Slijep je onaj koji ne zna raspoznavati Božja djela; gluhi koji ne čuje glas Božji, nijem koji mu ne daje hvale. U tim riječima bio je i navještaj da će cijelo čovječanstvo i priroda biti preobraženo. U potpunosti ta iščekivanja ostvaruje Isus.

Novinar: Mnogi su te pitali što im je činiti. Što bi nama savjetovao?

Ivan Krstitelj: Propovijedao sam obraćenje, unutarnji zaokret. Govorio sam o Kristu, napominjući pri tome da ga trebamo dočekati pripravnim, obraćenim, u potpuno novom životnom ruhu. To želim i vama! Poziv za obraćenje je za sva vremena:

Glas viče u pustinji: »Pripravite put Gospodinu, poravnite mu staze! Svaka dolina neka se ispuni, svaka gora i brežuljak neka se slegne! Što je krivudavo, neka se izravna, a hrapavi putovi neka se izglate! I svako će tijelo vidjeti spasenje Božje. Donosite dakle plod dostojan obraćenja. I ne usudite se govoriti u sebi: 'Imamo oca Abrahama!' Jer, kažem vam,

Bog iz ovoga kamenja može podići djecu Abrahamovu. Već je sjekira položena na korijen stablima. Svako dakle stablo koje ne donosi dobrog roda, siječe se i u oganj baca.«

Lk 3,1-6; 9-10

24. lipnja – svetkovina rođenja Ivana Krstitelja. Crkva, prema svom liturgijskom kalendaru, slavi samo tri rođendana: Isusov, Marijin i Ivana Krstitelja. Zanimljivo je da se rođendan Ivana Krstitelja slavi na najduži dan u godini, a Isusov na najkraći. Ivan Krstitelj jasno je posvjedočio da on nije Krist, nego »čovjek poslan od Boga (...) – da posvjedoči za Svjetlo« (Iv 1, 6.8).

29. kolovoza – spomen mučeništva Ivana Krstitelja. Taj je dan izabran jer je tada drugi put pronađena Ivanova glava. Ta je glava kasnije bila prenesena u Rim, gdje se s velikim poštovanjem čuva u crkvi sv. Silvestra ad Campum Martium.

Sv. Ivan Krstitelj s lentom "ECCE AGNUS DEI", Evo Jaganjca Božjega, Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, Rim

Ivanov poziv odjekuje i danas

Ivan Krstitelj i nama danas poručuje što nam je činiti. Što bi tebi rekao?

Kad se radi o Božjem zakonu, Ivan je neustrašiv. A ti? Opravdavaš li ono što Bog ne dopušta?

Ivanovo djelo nastavlja Crkva. Mnogi su se uljuljali u svojoj vjeri i misle da je za vjerski život dovoljno zvati se katolikom, a onda izglasavati zakone koji se protive Božjem zakonu.

Ivan je pripremio put Gospodinu. Nemaju svi posebno poslanje kao on, ali svakoga od nas Gospodin šalje. Gdje tebe Gospodin danas treba?

Ivan je bio popularan, svi su išli k njemu. Mogao je imati bogatstvo, ali on ga odbacuje i bira poniznost. U poniznosti je Ivanova veličina. U čemu je tvoja veličina? Hvališ li se onim što imaš? Čovjek je velik po onomu što jest u sebi, ne po onomu što ima.

Malahija se navodi kao posljednji od malih proroka, a njegova je knjiga i posljednja proročka knjiga Staroga zavjeta. A onda nakon Malahije gotovo je 400 godina prošlo do pojavljivanja idućega u nizu proroka – sv. Ivana Krstitelja, i nakon njega najvećega proroka među svima, Isusa Krista, Boga i čovjeka.

OBRAĆENJE, POKAJANJE, POKORA (GRČ. METANOIA):

- mijenjanje stajališta, vjerovanje evanđelju
- u Starom zavjetu izražavalo se postom, plaćem, jadicovkama, pokorničkom odjećom i posipanjem pepela po glavi
- proroci navještaju novi oblik obraćenja vezan uz Novi savez: obraćenje srca.

2. ISUS KRIST JE ISPUNJENJE BOŽJIH OBEĆANJA

Sveti je Augustin rekao: »Novi se zavjet u Starome skriva, a Stari se u Novome otkriva.«

Isus će reći: »Pisma svjedoče za mene« (Iv 5,39). Isusov se nauk nadovezuje na nauk Staroga zavjeta. On ga dopunjava, ispravlja i usavršava, ali ga ne dokida. Stari je zavjet sav usmjeren prema Novom zavjetu, on je priprava za Kristov dolazak. Po svojim simbolima, osobama i povijesnim događajima sadržava u sebi ono što će se ostvariti u Isusu Kristu.

Kršćani su od početka vidjeli sve značajne starozavjetne likove prije svega kao pralikove Krista. Susrest ćemo se s nekoliko starozavjetnih likova i starozavjetnih slika koje nam otkrivaju Isusa Krista.

Isus je novi Adam

Zbog toga, kao što po jednom Čovjeku uđe u svijet grijeh i po grijehu smrt, i time što svi sagriješiše, na sve ljude prijeđe smrt. (...) Uistinu, ako grijehom jednoga smrt zakraljeva – po jednome, mnogo će više oni koji primaju izobilje milosti i dara pravednosti kraljevati u životu – po Jednome, Isusu Kristu. Dakle, grijeh jednoga – svim ljudima na osudu, tako i pravednost Jednoga – svim ljudima na opravdanje, na život! Doista, kao što su neposluhom jednoga čovjeka mnogi postali grešnici tako će i posluhom Jednoga mnogi postati pravednici.

Rim 5, 12.17-19

2.1.1. Bog je stvorio čovjeka kao prijatelja

Griehom je čovjek prekinuo to prijateljstvo, ali Bog ga nije napustio nego je obećao Spasitelja (Post 3,15). Božje obećanje ispunilo se u Isusu. On je novi Adam koji je došao na svijet da nam vrati izvorno dostojanstvo djece Božje koje je čovjek grijehom izgubio. Prvi Adam sagriješio je na drvetu spoznaje dobra i zla, a Isus kao novi Adam spašava nas po drvetu križa. S prvoga je drveta uslijedilo zlo, a s drugoga praštanje zla i spasenje. Po prvom Adamu došla je na svijet smrt, a po drugom Adamu dolazi uskrsnuće i život.

2.1.2. *Isus Krist je jedini vođa i osloboditelj*

I kao što je Mojsije podigao zmiju u pustinji tako ima biti podignut Sin Čovječji da svaki koji vjeruje u njemu ima život vječni.

Iv 3, 14-15

Izraelski narod imao je dug i težak put iz egipatskoga ropstva u obećanu zemlju. Mojsije je bio njihov vođa i osloboditelj. Svatko je na tom putovanju mogao prepoznati sebe u izraelskom narodu, a u Mojsiju smo mogli često prepoznati Isusa Krista. Isus je sličan Mojsiju, ali ga neusporedivo nadmašuje. On je u najpotpunijem smislu naš novi vođa iz ropstva u slobodu. Isus je konačni osloboditelj svih ljudi. Oslobađa nas i spašava od zla, grijeha i smrti i uvodi nas u zajedništvo ljubavi s Bogom i jednih s drugima. On je put, istina i život svih onih koji u njega vjeruju i koji ga prihvaćaju.

2.1.3. *Isus Krist je novi i vječni kralj*

Tada povika: »Isuse, Sine Davidov, smiluj mi se!«

Lk 18, 38

Izraelci su bili ponosni na nekoć svoje slavno kraljevstvo i kralja Davida. Propašću kraljevstva, proroci su naviještali dolazak novoga kralja iz Davidove loze. Isus je Mesija na kojem su ispunjena obećanja o Davidovu potomku. On je stvarni potomak Davidov. Isus je jedini kralj koji ne raspolaže životima drugih nego svoj život predaje za spas svijeta. On ne uspostavlja ovozemaljsko kraljevstvo kao što su to očekivali njegovi suvremenici nego naviješta kraljevstvo Božje koje nije vezano uz teritorij, ono je Božja vladavina u svijetu. To je kraljevstvo ljubavi, dobrote, pravde, mira i slobode. U njemu smo i mi po sakramentima i svome životu. Isus Krist vlada, pobjeđuje i vječno kraljuje. Pozvani smo živjeti i svjedočiti vrednote njegova kraljevstva.

Krist Svevladar (Pantokratora) sveg stvorenog, Bazilika sv. Pavla, Rim

2.1.4. Isusovo uskrsnuće je nova Pasha

Ovo je noć u kojoj si najprije učinio da naši oci, sinovi Izraelovi, izvedeni iz Egipta, More Crveno neovlaženim prijeđu stopama.

Ovo je, dakle, noć koja je svjetlošću ognjenoga stupa raspršila tmine grijeha. Ovo je noć koja danas po svem svijetu one što u Krista vjeruju od tmina grijeha i od opačina svijeta otima, vraća milost, i pridružuje svetost. Ovo je noć u kojoj je Krist raskinuo okove smrti i kao pobjednik od mrtvih ustao. O, divne li dobrote tvojega milosrđa prema nama!

O, nedokučiva li zanosa ljubavi: da roba otkupiš Sina si predao!

Iz Hvalospjeva uskrsnoj svijeći

Središnji događaj Staroga zavjeta jest izlazak iz egipatskoga ropstva, čudesni prijelaz preko Crvenoga mora, hod kroz pustinju i ulazak u obećanu zemlju. Spomen na taj događaj Židovi su najsvečanije slavili blagdanom Pashe. U razdoblju prije muke i uskrsnuća blagdan Pashe najavljavao je budući događaj otkupljenja. Janje koje su blagovali slika je Jaganjca Božjega, kako je Ivan Krstitelj nazvao Isusa. U Isusu Kristu ostvarila se nova Pasha i novi Izlazak, i to ne samo za jedan narod, već za sve ljude. Svojom mukom, smrću i uskrsnućem Isus je pobijedio ropstvo grijeha i smrti i otvorio nam put u vječni život.

2.1.5. Isus Krist je kruh za život vječni

Očevi naši blagovaše manu u pustinji, kao što je pisano: Nahrani ih kruhom nebeskim. Reče im Isus: »Zaista, zaista, kažem vam: nije vam Mojsije dao kruh s neba, nego Otac moj daje vam kruh s neba, kruh istinski; jer kruh je Božji Onaj koji silazi s neba i daje život svijetu.« Rekoše mu nato: »Gospodine, daj nam uvijek toga kruha.« Reče im Isus: »Ja sam kruh života. Tko dolazi k meni, neće ogladnjeti; tko vjeruje u mene, neće ožednjati nikada.«

Iv 6, 31-35

Izraelci su na putu prema obećanoj zemlji prolazili teška iskušenja. Mrmljali su protiv Boga i Mojsija žaleći za punim loncima u Egiptu. I u tim trenucima sumnje i nevjere Bog ih ne napušta nego ih hrani manom. U ovom čudesnom daru Izraelci vide Božju brigu za pojedince i narod. Vide brigu za njihove svakodnevne potrebe. Isus je za sebe rekao da je on kruh koji silazi s neba koji daje život vječni svijetu. On nije došao na zemlju da nam utaži tjelesnu glad, nego da nam da sebe za hranu. Na Posljednjoj večeri, pod prilikama kruha i vina, daje nam blagovati svoje tijelo i krv. Slaveći euharistiju, mi vjernici blagujemo Isusa Krista kao duhovnu i nepropadljivu hranu. Euharistija ima snagu mijenjati nas i pripremati za život vječni, a cilj našega vjerničkoga života jest vječnost s Bogom.

3. ISUS KRIST

3.1. ISUS – NEOBIČNI KRALJ

3.1.1. Onaj koji je promijenio svijet

Novi zavjet počinje Evandeljem po Mateju. Ono počinje Isusovim rodoslovljem, odnosno sažetkom povijesti Izraela. Isusovo rodoslovlje pokazuje odakle Isus potječe i tko je on. U njemu su se ispunila obećanja koja je Bog dao izraelskom narodu. Obećanje novoga kraljevstva otvorenog svim ljudima. Isus je 30 godina živio s roditeljima da bi u samo tri godine postao najistaknutija osoba antičkog vremena.

Isusova se povijest odvija na svjetskoj razini. Mudraci dolaze s Istoka i s pomoću Biblije dolaze do Betlehema i Isusa. U govoru nastupa kao onaj koji ima vlast. Ne ukida ništa od vjere Izraelaca, već samo »želi vršiti volju Očevu«.

Njegov dolazak među ljude promijenio je svijet i povijest. On je središnja osoba cijele povijesti, koju presijeca na dva dijela – prije i poslije Krista.

Ime: Isus (Mesija, Krist, Sin Božji)

Datum rođenja: 25. prosinca

Vrijeme rođenja: početak nove ere

Ime majke: Marija Ime oca: Bog (poočim: Josip)

Mjesto rođenja: Betlehem (Palestina)

Većinu života proveo u Nazaretu

Mjesto smrti: Jeruzalem (Golgota)

Vrijeme smrti: oko 30. g.

Vrijeme uskrsnuća: tri dana nakon smrti

Srebrna četrnaestokraka zvijezda na mjestu rođenja sa latinskim natpisom "Ovdje je Djevica Marija rodila Isusa Krista", Betlehem.

ISUS – (heb.) Bog spašava

Cijeli Stari zavjet na skrovit način govori o Kristu. Knjiga proroka Izaije, osobito u svoje četiri pjesme o Sluzi Jahvinu, do nevjerojatnih detalja opisuje ono što se stoljećima poslije zbilo s Kristom.

Zato, sâm će vam Gospodin dati znak: Evo, začet će djevica i roditi sina i nadjenut će mu ime Emanuel!

Iz 7,14

Za naše grijehе probodoše njega, za opačine naše njega satriješe. Na njega pade kazna radi našeg mira, njegove nas rane iscijeliše.

Iz 53,5

Bazilika rođenja, Betlehem.

3.1.2. Isusovo kraljevstvo

Kraljevstva svijeta temeljena su na moćnoj vojsci, bogatstvu, slavi i moći. U ljudskim kraljevstvima jači tlače slabije, mir se nameće silom, ucjenom, strahom.

Kraljevstvo Božje središnja je tema Isusova života i poslanja. To je svijet kakav je Bog zamislio kad ga je stvarao; svijet po Božjim mjerilima dobrote i pravednosti; svijet mira i svijet bez straha; svijet u kojemu se ljudski život poštuje i štiti; svijet u kojemu svatko otkriva svoju zadaću i životno poslanje. Ono što Isus zove »Kraljevstvom nebeskim« ostvaruje se u svakom pojedincu u njegovu odnosu prema drugima.

Isus naviješta novi svijet u kojem neće biti siromašnih, ugroženih, ostavljenih, neće biti nepravde i mržnje, plača i boli, bolesti i smrti.

Temeljni zakon toga kraljevstva je LJUBAV. Navješćujući to kraljevstvo, Isus nam pokazuje put, obraćajući se siromasima i grešnicima...

Ljubav je velikodušna, dobrotiva je ljubav, ne zavidi, ljubav se ne hvasta, ne nadima se; nije nepristojna, ne traži svoje, nije razdražljiva, ne pamti zlo...

1 Kor 13,4-5

Kraljevstvo Božje je tamo gdje je dobro, tamo gdje je Bog.

Ono počinje već ovdje među nama. Čineći dobro, gradimo i širimo kraljevstvo Božje na zemlji.

3.2. SUSRET S ISUSOM

3.2.1. Isusovi suvremenici

U vrijeme kada je Isus hodao zemljom, mnogo je toga bilo drukčije. Od odjeće do hrane, uvjeta života i načina razmišljanja.

Žene i djeca nisu bili ravnopravni i nisu sudjelovali u donošenju odluka.

Neke su stvari uvijek iste. I onda i danas ljudi se raduju, plaču, zaljubljuju se, vole, bivaju bolesni, napušteni, siromašni, neshvaćeni...

Posebno su bili ugroženi gubavci, bludnice, skitnice, prosjaci, javni grešnici. Prema njima je društvo bilo okrutno.

Isus posebnu pažnju obraća upravo njima i grešnicima...

Različite vjerske i političke skupine, kao FARIZEJI, ZELOTI, PISMOZNANCI, SVEĆENICI i LEVITI, odlično su poznavale vjerske zakone i propise, no nisu imale razumijevanja za ljude koji nisu bili poput njih. Nisu mogli razumjeti Isusovu logiku i ljubav za sve one koji su bili na rubu društva.

Farizeji vidješe to i rekoše učenicima njegovim: »Zašto jede učitelj vaš s carinicima i grješnicima?« Isus je to čuo i reče: »Ne trebaju zdravi liječnika, nego bolesni.«

Usp. Mt 9,10-13

SUVREMENICI – ljudi koji žive u istom vremenu

3.2.2. *Isus liječi*

U međuljudskim odnosima Isus čini pravi preokret. Prihvaća djecu, sluša ih što mu govore. Poštuje i prihvaća žene, koje tada nisu bile poštovane u društvu.

Razgovara jednako s bogatima i siromašnima, zdravima i bolesnima. Uči da su svi ljudi jednako vrijedni. To je zauvijek obilježilo povijest čovječanstva.

U Isusovo vrijeme, bolesnici su se osjećali napušteno i odbačeno jer su mnogi držali da je bolest Božja kazna za neki grijeh koji su počinili.

Isus u susretu s ljudima posebnu pažnju pokazuje bolesnima. Brine se o njihovim osjećajima, suosjeća s njima i liječi ih.

Tako je, ne samo riječima već i djelima, navijestao Radosnu vijest i pokazao da je kraljevstvo Božje prisutno među ljudima.

Sjedim na prašnjavoj cesti svaki dan. Pored mene svakodnevno prođe mnogo ljudi. Neki radosno razgovaraju, neki jedva vuku umorne i bolesne noge, neki su bogati i ugledni, neki se, poput mene, nadaju da će danas imati večeru. Rodio sam se slijep. Nikada nisam vidio izlazak sunca, nisam vidio cvijet, ni oči svoje majke...

Ostaje mi samo nadati se da će mi koji od ovih prolaznika dati novčić za hranu. Danas sam uzbuđen jer znam da je Isus, sin Davidov, došao u grad. Volio bih ga upoznati. Čujem galamu. To je on. »Isuse, sine Davidov, smiluj mi se!« vičem iz svega glasa. Moji sugrađani me uštkavaju, ne žele da tako ugledan gost vidi mene, starog, bolesnog, slijepog prosjaka.

»Isuse« – viknem još jednom. Osjetih da je netko stao ispred mene. Blagim, čudesnim glasom pita me nježno: »Što želiš da ti učinim?« »Da progledam«, odgovorih mu, a on mi reče: »Idi, vjera te tvoja spasila!«

Odjednom sam osjetio svjetlo, prvi put vidio ljude, cestu... O Bože, ja vidim!!!

Prema Mk 10,46-52

3.2.3. *Isus oprašta*

Pobožni Židovi jako su pazili da se ne druže s grešnicima. Držali su se boljima od njih. Isus se vrlo često druži s grešnicima.

Isus prihvaća grešnike i oprašta im grijehe. Time pokazuje da Bog uvijek voli čovjeka. Bog mrzi grijeh, ali voli grešnika. Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku da bude vrijedan, dobar i da voli. Čovjek to želi svim bićem, no katkad ne uspijeva. Isus pokazuje Božje milosrđe prema grešniku. Razumije da nekada postupimo krivo. Njemu je važno da to uočimo i da krenemo drukčije. Važno je da postanemo svjesni grijeha i promijenimo svoje ponašanje i svoje srce. Grijeh je zapravo nedostatak ljubavi.

Isus ljude poziva na obraćenje, koje je uvjet za ulazak u kraljevstvo Božje.

Ne sudite i nećete biti suđeni. Ne osuđujte i nećete biti osuđeni. Praštajte i oprostite će vam se.

Lk 6,37

Gozba u kući farizeja Šimuna (pročitaj Lk 7, 36-50)

OBRAĆENJE – promjena srca na bolje (duhovna i moralna promjena čovjeka djelovanjem božanske milosti)

Najvažnije je da Isus mijenja naš život. Slijediti Isusa znači mijenjati sebe. Mijenjati se tako da »umirem sebi« radi dobra drugoga. To se naziva obraćenje. Ljude možemo mijenjati jedino ljubavlju. Kada ih volimo, kada im opraštamo, učimo ih da i oni čine tako. Kada opraštamo slični smo Bogu.

3.3. ISUSOVI UČENICI

3.3.1. *Apostoli*

Isus je okupio skupinu od dvanaest prijatelja, svojih suradnika koje nazivamo APOSTOLIMA.

Ta skupina njegovih učenika sastojala se od ljudi koje je Isus osobno pozvao da ga prate na njegovoj misiji uspostave kraljevstva Božjeg. Oni su svjedoci njegovih riječi, njegovih djela i njegova uskrsnuća.

Njihova imena su: Petar, Andrija, Jakov, Ivan, Filip, Bartolomej, Toma, Matej, Jakov (Alfejev sin), Tadej, Šimun i Juda Iškariotski.

Njihova zadaća bila je da svima prenesu, riječima i djelima, Isusovu Radosnu vijest o Božjem miru i ljubavi među ljudima.

Isus im pristupi i prozbori: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji! Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio!«

»I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta.«

(Mt 28,18-20)

APOSTOL – poslanik

3.3.2. I ja sam Isusov učenik

Svi su kršćani pozvani biti apostoli, odnosno svjedoci Isusove Radosne vijesti o Božjem kraljevstvu:

- biskupi, s papom na čelu, kao nasljednici dvanaestorice apostola
- svećenici kao najbliži suradnici biskupa
- redovnici i redovnice
- vjernici – laici.

VJERNIK LAIK – u kršćanstvu vjernik koji nije svećenik

4. U ISUSU KRISTU UPOZNAJEMO PRAVOGA BOGA

Kršćanski Bog je Bog ljubavi. Iz ljubavi prema čovjeku postao je čovjekom. Iz ljubavi je umro i uskrsnuo za čovjeka. Upravo po ljubavi, koja je bila njegov jedini motiv, pokretač i snaga, Isusa iz Nazareta upoznajemo kao pravoga Boga. Već više od dva tisućljeća ljudi iz svih naroda idu za njim, vjeruju mu i polažu u njega sve svoje nade. I nas danas Krist poziva da ga slijedimo u međusobnom služenju i darivanju. To zahtijeva žrtvu i odricanje, ali i dokazuje našu ljubav prema Bogu i prema čovjeku.

Ja dođoh da život imaju, u izobilju da ga imaju.

Iv 10, 10

4.1. PROŠAO JE ZEMLJOM ČINEĆI DOBRO

Na vjeronauku smo već puno toga slušali i učili o Isusu Kristu. I uvijek ga iznova želimo upoznavati jer on je središte naše kršćanske vjere. Poput njegovih suvremenika koji su ga slušali, i mi smo zaneseni njegovim naukom, djelima i životom. Središnji sadržaj Isusova nauka navještaj je kraljevstva Božjega. To kraljevstvo nije ograničeno nekim teritorijem, niti Isus želi biti kralj koji sjedi na ovozemaljskom prijestolju. Njegovo je kraljevstvo dobrote, pravde, istine, mira i ljubavi. To su vrednote koje Isus propovijeda i koje bi trebale zaživjeti u svakom ljudskom srcu.

4.1.1. *Isus prihvaća sve ljude*

Isus nije samo riječima poučavao i propovijedao kraljevstvo Božje. Iza njegovih riječi stajala su njegova djela, svjedočenje i život. Iznad svega ljubio je i prihvaćao svakog čovjeka bez razlike. Štoviše, veću ljubav pokazivao je prema onima koji su bili odbačeni, prezreni, grješni, u ljudskim očima manje vrijedni ljudi. Upravo bezuvjetna ljubav prema čovjeku preduvjet je da se mogu živjeti dobrota, pravda, istina, mir i ljubav na ovome svijetu.

4.1.2. *Isus voli djecu*

Mnogi su ljudi hrlili za Isusom, divili se njegovu nauku i željeli biti u njegovoj blizini. I djeca su hrlila k Isusu jer dijete najbolje osjeća tko ga voli i tko mu želi dobro. Evanđelje nam pripovijeda o jednom Isusovu susretu s djecom:

Donosili mu dječicu da ih se dotakne, a učenici im branili. Opazivši to, Isus se ozlovolji i reče im: »Pustite dječicu neka dolaze k meni; ne priječite im jer takvih je kraljevstvo Božje! Zaista, kažem vam, tko ne primi kraljevstva Božjega kao dijete, ne, u nj neće ući.« Nato ih zagrla pa ih blagoslivljaše polazući na njih ruke.

Mk 10, 13–16

Učenici su mislili da djeca smetaju Isusu, da je igranje s djecom gubljenje vremena. Opterećeni su razmišljanjem farizeja koji su raspravljali imaju li djeca uopće udjela u Božjem kraljevstvu jer ne mogu vršiti djela Zakona. Isus uzima upravo dijete kao primjer kakvi trebamo biti u odnosu prema Bogu. Udjel u kraljevstvu Božjem ne stječe se toliko ispunjavanjem propisa koliko dječjom malenošću, prostodušnošću srca, iskrenošću očiju, ljepotom osmijeha, priznanjem da smo pred Bogom svi maleni kao djeca.

4.1.3. *Isus uvažava žene*

Isus nije bio opterećen predrasudama i običajima svoga vremena. Oko sebe okuplja jednako muškarce i žene te među njima ne pravi razlike. To je za Isusove suvremenike bilo neuobičajeno i sablažnjivo jer žene nisu bile ravnopravne s muškarcima. Isus ruši te ljudske predrasude. Razgovara sa ženama, prihvaća njihovo gostoprimstvo i prijateljstvo. Uzima ih ozbiljno kao učenice. Evanđelist Luka opisuje jednu zgodu u kući sestara Marije i Marte:

Dok su oni tako putovali, uđe on u jedno selo. Žena neka, imenom Marta, primi ga u kuću. Imala je sestru koja se zvala Marija. Ona sjede do nogu Gospodinovih i slušaše riječ njegovu. A Marta bijaše sva zauzeta posluživanjem pa pristupi i reče: »Gospodine, zar ne mariš što me sestra samu ostavila posluživati? Reci joj dakle da mi pomogne.« Odgovori joj Gospodin: »Marta, Marta! Brineš se i uznemiruješ za mnogo, a jedno je potrebno. Marija je uistinu izabrala bolji dio, koji joj se neće oduzeti.«

Lk 10, 38–42

Sjediti do učiteljevih nogu i slušati ga bilo je namijenjeno isključivo muškarcima. Isus ne prihvaća te ljudske podjele. On naviješta Božju riječ svima, muškarcima i ženama. I žene su njegove učenice, ravnopravne svjedokinje i prenositeljice njegove poruke. Mnoge su žene duboko doživjele susret s Isusom, ustrajno ga slijedile sve do križa, kada su ga gotovo svi napustili.

4.1.4. Isus se druži s grješnicima

Farizeji i pismoznanci Isusu su najviše prigovarali što se druži s grješnicima. Nisu mogli shvatiti kako Isus, koji se proglašava Sinom Božjim, može biti u njihovu društvu. Mislili su da se samo oni mogu Bogu svidjeti jer do u tančine izvršavaju Zakon. No Isusovo je poslanje spasiti one koji su izgubljeni, koji su zalutali, koji griješe. Kao što zdravi ne trebaju liječnika, tako ni Isus nije došao radi pravednika, nego radi grješnika (usp. Mk 2, 17).

Zato Isus razgovara s poganima, blaguje s grješnicima i carinicima, druži se s odbačenima. Za njega nitko nije izgubljen. Svima daje šansu za obraćenje i priliku za novi početak. Nikoga ne želi isključiti iz svoga zajedništva, bez obzira kakvim je životom živio. Ima razumijevanja za svakog čovjeka. Nikoga ne odbacuje niti osuđuje. Onima koji mu pristupaju s povjerenjem oprašta grijehe, uspravlja ih i podiže iz moralnog dna. Vraća ljudima grijehom narušeno dostojanstvo i izgubljeno samopoštovanje. Budi u njima život i povjerenje u Boga.

4.1.5. Isusova ljubav prema najpotrebitijima

Posebnu brigu i ljubav Isus je pokazivao prema najpotrebitijima, osobito prema bolesnima i nemoćnima. Vidio je kako bolest često prate neimaština, odbačenost, tjelesne i duševne patnje. Mnogi su držali da je bolest Božja kazna za čovjekove grijehe. Isus pokazuje da upravo ti ljudi, koje su mnogi odbacili, koji su živjeli na rubu života, zavređuju i ljudsku i Božju ljubav.

I obilazio je Isus svom Galilejom naučavajući po njihovim sinagogama, propovijedajući evanđelje o Kraljevstvu i liječeći svaku bolest i svaku nemoć u narodu. I glas se o njemu pronese svom Sirijom. I donosili su mu sve koji bolovahu od najrazličitijih bolesti i patnja – opsjednute, mjesečare, uzete – i on ih ozdravljaše.

Mt 4, 23–24

U susretu s bolesnicima Isus je bio strpljiv, milostiv i blag. Prilazio im je s ljubavlju, suosjećao s njima, ozdravljao ih od njihovih bolesti i opraštao im grijehe. Pružao je ruke gubavcima, dodirivao slijepce, saginjao se nad uzetima, podizao hrome i oživljavao mrtve. Dopuštao je da ga se ljudi dotaknu i postupao prema njima onako kako mu nalaže srce, a ne neko izvanjsko pravilo. Isusova čudesna ozdravljenja znak su i potvrda da je Bog prisutan među ljudima, da je s Isusom započelo Božje kraljevstvo, jedan novi Božji svijet.

4.1.6. Isusu je čovjek važniji od Zakona

Isus je dobro poznao Zakon. Poštovao ga je, ali ne po svaku cijenu. Za razliku od farizeja, koji su nastojali samo oko strogog izvršavanja zapovijedi, Isus je znao zanemariti Zakon ako nije poticao na dobro i na spasenje čovjeka.

Uđe ponovno u sinagogu. Bio je ondje čovjek usahle ruke. A oni vrebahu hoće li ga Isus u subotu izliječiti, da ga optuže. On kaže čovjeku usahle ruke: »Stani na sredinu!« A njima će: »Je li subotom dopušteno činiti dobro ili činiti zlo, život spasiti ili pogubiti?« No oni su šutjeli. A on, ražalošćen okorjelošću srca njihova, srdito ih ošinu pogledom pa reče tom čovjeku: »Ispruži ruku!« On ispruži – i ruka mu zdrava!

Mk 3, 1–5

Isus je milosrdno tumačio Božje zapovijedi. Nije gledao slovo, nego duh Zakona. Poučio nas je da u obdržavanju propisa ne smijemo previdjeti čovjeka u potrebi. Svaki zakon, pa tako i obdržavanje subote, treba biti u službi čovjeka. Isus je čovjek za druge. Njemu je život bolesnog čovjeka važniji od njegova vlastitog života. U tome je njegova veličina. Farizeji to nisu mogli shvatiti jer su bili prekriveni velom oholosti. Svojim postupcima potvrđivali su duhovnu sljepoću. Njihova pobožnost bila je lažna, a pravednost nemilosrdna i hladna.

4.1.7. Isusov primjer služenja

Isus nam je svojim životom posvjedočio da se kraljevstvo Božje ostvaruje služenjem. U njegovu kraljevstvu, dakle, vladaju posve druga pravila i odnosi, različiti od ponašanja zemaljskih moćnika. Isus je kralj, ali je njegova moć u ljubavi, snaga u služenju, veličina u poniznosti, bogatstvo u darivanju. Služenje je znak nesebične ljubavi.

Isus je svojim učenicima vlastitim primjerom pokazao koliko ih ljubi i kako treba drugima služiti. U Bogočovjeku Isusu Kristu Bog je postao najbliži čovjeku, a čovjek najbliži Bogu.

Naprotiv, tko hoće da među vama bude najveći, neka vam bude poslužitelj! I tko hoće da među vama bude prvi, neka bude svima sluga. Jer ni Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj daje kao otkupninu za mnoge.

Mk 10, 43–45

4.2. LJUBIO NAS JE DOKRAJA

Ljubav je poput rijeke. Izvire iz čovjeka i teče k drugome. Živi za drugoga. Zahtjevana je, traži žrtvu i odricanje te nailazi na zapreke. Ipak, jedino ljubav čini čovjeka sretnim i ispunjenim. Oplemenjuje život i čini ga vrijednim. Koliko nas netko voli znat ćemo po tome što je spreman učiniti za nas. Isus Krist svoju je ljubav pokazao na najsavršeniji način jer »veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje« (Iv 15, 13). Dao je cijeloga sebe za druge, bez rezerve i uvjeta, bez ikakve računice, do smrti na križu.

4.2.1. *Isus daje sebe na dar*

Biti za druge – temeljna je Isusova osobina po kojoj ga upoznajemo kao Boga ljubavi. Svoje potpuno darivanje za spasenje svih ljudi navijestio je na Posljednjoj večeri. Tako je ne samo u svojem životu nego i u svojoj smrti bio čovjek za druge. Lomeći kruh i točeći vino, svojim je učenicima nagovijestio kako će se već sutradan na križnom putu lomiti njegovo tijelo i prolijevati njegova krv.

I uze kruh, zahvali, razlomi i dade im govoreći: »Ovo je tijelo moje koje se za vas predaje. Ovo činite meni na spomen.« Tako i čašu, pošto večeraše, govoreći: »Ova čaša novi je Savez u mojoj krvi koja se za vas prolijeva.«

Lk 22, 19–20

Isus nam je u euharistiji ostavio samoga sebe, najveći dar svoje ljubavi, kako bi stalno bio nazočan među nama. Darovao nam se pod prilikama kruha i vina, a apostole postavio za svećenike koji će trajno uprisutnjivati taj spomen-čin njegove dragovoljne žrtve. Po presvetoj euharistiji svi će Isusovi učenici kroz sva vremena imati udjela u njegovoj smrti i uskrsnuću.

Različiti nazivi za euharistiju:

- sveta misa
- Gospodnja večera
- lomljenje kruha
- euharistijski zbor
- spomen-čin smrti i uskrsnuća
- sveta žrtva
- žrtvena gozba
- sveta i božanska liturgija.

Oltar vječnog klanjanja, Špilja sv. Mihaela arkandela, Gargano

4.2.2. Zbog nas i naših grijeha

Isusova muka i smrt na križu nisu bile slučajnost ili splet nesretnih okolnosti. One su dio Božjega spasiteljskog plana, naviještenog već u Starom zavjetu. Znak su brige i ljubavi za čovjeka: »U ovom je ljubav: ne da smo mi ljubili Boga, nego – on je ljubio nas i poslao Sina svoga kao pomirnicu za grijeha naše.« (1 Iv 4, 10). No Božji plan nije nikoga predodredio za Isusova izdajicu ili mučitelja. Svi su se sudionici te najveće drame u ljudskoj povijesti sami pronašli u svojim ulogama.

Isus je, dakle, došao na ovaj svijet da bi izvršio Očevu volju, da bi svojom žrtvom pomirio sve ljude s Bogom. Trebao je za nas umrijeti, podnijeti muku, bol i poniženja. To nije bilo ni lako ni jednostavno jer je Isus bio i pravi čovjek. Ipak, u najdramatičnijim trenucima svoga života potvrdio je slobodu osobnog izbora u svakoj životnoj prilici. Usprkos strahu i tjeskobi, prihvatio je čašu novog Saveza: »Oče! Ako hoćeš, otkloni ovu čašu od mene. Ali ne moja volja, nego tvoja neka bude!« (Lk 22, 42).

Prezren bješe, odbačen od ljudi, čovjek boli, vičan patnjama, od kog svatko lice otklanja, prezren bješe, odvrnut.

A on je naše bolesti ponio, naše je boli na se uzeo, dok smo mi držali da ga Bog bije i ponižava. Za naše grijeha probodoše njega, za opačine naše njega satriješe.

Na njega pade kazna radi našeg mira, njegove nas rane iscijeliše. Poput ovaca svi smo lutali i svaki svojim putem je hodio.

A Jahve je svalio na nj bezakonje nas sviju. Zlostavljahu ga, a on puštaše, i nije otvorio usta svojih. K'o jagnje na klanje odvedoše ga; k'o ovca, nijema pred onima što je strižu, nije otvorio usta svojih.

Iz 53, 3–7

Agonija na Maslinskoj gori,
Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, Rim

4.2.3. Križ – vrhunac i dovršenje

Isus je ustrajao u svojoj ljubavi sve do smrti. Dragovoljno je i bez ogorčenja prihvatio patnju i trpljenje. Strpljivo je podnio napuštenost, uvrede, osude, razgolićenost, bičevanje, ismijavanje ... Nosio je teški križ pod kojim je posrtao i padao.

Na njega je bio prikovan i, konačno, na njemu je umro.

Unatoč krajnjoj nepravdi i silnom zlu koje se na njega sručilo, Isus je i dalje oslikavao lice Boga kojeg je naviještao – Boga ljubavi, praštanja i milosrđa.

Posluhom do smrti na križu i ljubavlju do kraja Isus je uzeo na sebe grijeh i krivnju svih nas. Nijedan drugi, ni najsvetiji čovjek, to ne bi mogao. To je bilo moguće samo Sinu Božjemu, koji u liku čovjeka nadilazi i obuhvaća sve ljude i predstavlja cijelo čovječanstvo. Jedan je umro za sve i svojom žrtvom svima darovao vječno spasenje.

4.2.4. Zajedno na putu križa

Isus nam je dao primjer cijelim svojom životom, a osobito svojom patnjom. Poziva nas da hrabro, strpljivo i ustrajno nosimo svoje križeve, boli, poniženja, razočaranja, neuspjehe i brige svakodnevnog života. Pokazao nam je da i u patnjama moramo ostati uspravni, da one nisu besmislene, nego da su put za život vječni: »Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom.« (Mt 16, 24).

No to nije sve. Isus nas poziva da mu pomognemo nositi križ jer on trpi pod njim svakoga dana. Susrećemo ga u svojim roditeljima koji se muče za »kruh svagdanji«, u bolesnicima, prognanicima, žalosnima, potrebitima i u tolikim patnicima ovoga svijeta. Možda u njima uvijek ne prepoznamo Isusa.

Oltar na mjestu Isusova križa,
Bazilika Božjeg groba, Jeruzalem

4.2.5. Uskrsnuće – pobjeda nad smrću

Isusova muka i smrt na križu ražalostili su i razočarali sve one koji su ga voljeli i koji su mu vjerovali. No prvi put u ljudskoj povijesti smrt nije značila kraj, nego početak. Isus je slavno uskrsnuo: »Ako pšenično zrno, pavši na zemlju, ne umre, ostaje samo; ako li umre, donosi obilat rod« (Iv 12, 24). Isusov život i smrt, patnja i proslava, Veliki petak i Uskrs povezani su kao dvije strane iste medalje.

Prvoga dana u tjednu, veoma rano, dođoše one na grob s miomirisima što ih pripraviše. Kamen nađoše otkotrljan od groba. Uđoše, ali ne nađoše tijela Gospodina Isusa. I dok su stajale zbunjene nad tim, gle, dva čovjeka u blistavoj odjeći stadoše do njih. Zastrašene obore lica k zemlji, a oni će im: »Što tražite Živoga među mrtvima? Nije ovdje, nego uskrsnu! Sjetite se kako vam je govorio dok je još bio u Galileji: Treba da Sin Čovječji bude predan u ruke grešnika, i raspet, i treći dan da ustane.« I sjetiše se one riječi njegovih, vratiše se s groba te javiše sve to jedanaestoricima i svima drugima.

Lk 24, 1–9

Nitko nije bio svjedok samog događaja uskrsnuća. Nijedan ga evanđelist ne opisuje jer taj događaj, iako se dogodio u povijesti, tu istu povijest nadilazi. No prazan grob i odloženi povoji bili su Isusovim učenicima prvi znak u razumijevanju njegova uskrsnuća. Oni pokazuju da je njegovo tijelo Božjom snagom izmaknulo smrti i propadanju.

Dokazuju da je sve što je Isus govorio bila istina. »Otvorile« su im se oči te su povjerovali. Iako su židovski svećenici činjenicu praznoga groba pokušali tumačiti drukčije, vijest o uskrsnuću nije se više ničim mogla zaustaviti.

Značenje uskrsnuća (prema Katekizmu Katoličke Crkve, 651 – 655):

- temelj vjere u Isusa Krista
- ispunjenje Božjeg obećanja
- potvrda Isusova božanstva
- naše opravdanje i posinovljenje
- izvor našega budućeg uskrsnuća.

Aleluja (hebr.): hvalite Gospodina!

Uskrsnuće Isusovo najviša je istina naše vjere u Krista, kao središnja istina vjerovana i življena u prvoj kršćanskoj zajednici, prenesena kao temelj na Pre da ja, utvrđena spisima Novog zavjeta, propovijedana na kao bitni dio Vazmenog otajstva zajedno s Križem: Krist uskrsnuo od mrtvih, smrću satre smrt, onima u grobovima život darova.

Katekizam Katoličke Crkve, 638

Mramorna ploča koja prekriva mjesto gdje je Isus pokopan

4.2.6. *Svjedoci Uskrsloga*

Vjeru u Kristovo uskrsnuće posvjedočili su njegovi učenici, koji su se s Uskrsnim zaista susreli. Isus se najprije ukazao ženama, koje su uskrsnu poruku prihvatile iskreno i otvorena srca. Zatim se ukazao Petru, »stijeni« na kojoj će sagraditi Crkvu, a onda i ostalim učenicima, koji su s nevjericom prihvaćali vijest o njegovu uskrsnuću.

Dok su oni o tom razgovarali, stane Isus posred njih i reče im: »Mir vama!« Oni, zbunjeni i prestrašeni, pomisliše da vide duha. Reče im Isus: »Zašto se prepadoste? Zašto vam sumnje obuzimaju srce? Pogledajte ruke moje i noge! Ta ja sam! Opipajte me i vidite jer duh tijela ni kostiju nema kao što vidite da ja imam.« Rekavši to, pokaza im ruke i noge.

Lk 24, 36–40

Isus se ukazivao učenicima četrdeset dana. Razgovarao je s njima, blagovao s njima i dopuštao im da ga dodirnu. Želio im je potvrditi da on nije samo duh, nego da ima i tijelo. Ono isto tijelo koje je bilo mučeno i raspeto, ali koje je sada preobraženo za novi i vječni život. Zato je Isusovo uskrsnuće puno više od uskrsnuća Lazara, mladića iz Naina ili Jairove kćeri. Oni su čudesno vraćeni u život, ali poslije su opet umrli i bili pokopani. Isus je svojim uskrsnućem pobijedio smrt i ušao u novi život koji ne prestaje.

4.2.7. Uskrsli je u nama

Uskrslog Isusa moramo pronaći i u nama samima jer je Isusovo uskrsnuće temelj naše vjere. »Ako pak Krist nije uskrsnuo, uzalud je doista propovijedanje naše, uzalud i vjera vaša.« (1 Kor 15, 14). Isus nas je svojom smrću oslobodio od grijeha, a svojim uskrsnućem darovao nam život vječni. Ako to vjerujemo, Uskrsli je već u nama. Po njemu već sada i mi postajemo svjedoci, spremni služiti jedni drugima. Postajemo poput uskrsne svijeće koja donosi svjetlo i razgoni mrak. Stoga svojim životom i ponašanjem budimo svjetlo za ljude oko nas, osobito nakon nedjeljne mise, kako bi svi u nama prepoznali uskrslog Krista.

4.3. TKO JE ISUS KRIST?

Isus Krist nije bio djelomično Bog, a djelomično čovjek. On je postao pravi čovjek ostajući pravim Bogom. Kao Bog on je naš Gospodin, a kao čovjek on je naš brat. On je jedini posrednik između Boga i ljudi, onaj koji nam je pokazao kojim ćemo putem stići do nebeskog Oca.

4.3.1. Isus je pravi Bog

U Starom zavjetu sinovima Božjim nazivaju se anđeli, izraelski kraljevi, a katkad i cijeli izraelski narod. Tim se imenom želi istaknuti poseban odnos između Boga i njegovih izabranika. Tako smo i svi mi, koji vjerujemo u Boga, »sinovi i kćeri Božje«. No kad govorimo o Isusu kao »Sinu Božjem«, ne mislimo simbolički, nego stvarno. On je pravi, jedinorođeni Sin Božji. Zajedno s Ocem i Duhom Svetim on je po naravi pravi Bog, a druga božanska osoba. Isus za sebe kaže: »Tko je vidio mene, vidio je i Oca.« (Iv 14, 9).

Još jedan naziv, »Gospodin« (Kyrios), is tiče Isusu vo božansko dostojanstvo i vlast. U Starom zavjetu tako se naziva samo Bog. Nije slučajno da su Isusa upravo tako nazivali oni koji su bili najpo t rebiti ji: bolesni, si ro ma šni, grje šni, napušteni, oni koji su u njemu prepoznali Boga i tražili pomoć i oprostjenje. I nevjerni apostol Toma, kad je stavio svoju ruku u Isusove rane i tako ga prepoznao, mogao je uskliknuti: »Gospodin moj i Bog moj!« (Iv 20, 28).

On, trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe »opljeni« uzevši lik sluge, postavši ljudima sličan; obličjem čovjeku nalik, ponizi sam sebe, poslušan do smrti, smrti na križu. Zato Bog njega preuzvisi i darova mu ime, ime nad sva kim imenom, da se na ime Isusovo prigne svako koljeno nebesnikā, zemnikā i podzemnikā. I svaki će jezik priznati: »Isus Krist jest Gospodin!« – na slavu Boga Oca.

Fil 2, 6–11

Novozavjetni pisci iznose konkretne događaje i situacije iz kojih prepoznajemo Isusa Krista kao Sina Božjega. Začet je po Duhu Svetomu. Kod krštenja na njega silazi Duh Sveti i Otac ga potvrđuje svojim Sinom: »Ovo je Sin moj, Ljubljeni! U njemu mi sva milina!« (Mt 3, 17). Naučava kao »onaj koji ima vlast« i čini mnoga čudesa. Ima vlast nad prirodom i oprašta grijeha. Pred sinodrijem izjavljuje da je Sin Božji. S križa se Bogu obraća kao Ocu. U času smrti zemlja se potrese, a nakon tri dana pobjedonosno uskrsnu od mrtvih i pobjeđuje smrt.

4.3.2. *Isus je pravi čovjek*

U početku bijaše Riječ i Riječ bijaše u Boga i Riječ bijaše Bog. (...) I Riječ tijelom postade i nastani se među nama.

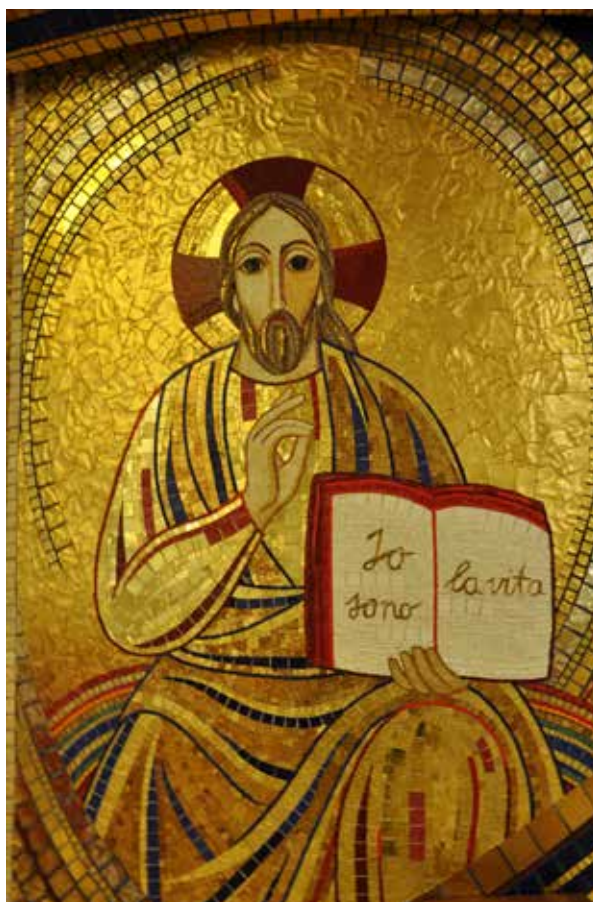
Iv 1, 1.14a

Isus Krist jest i pravi čovjek. U jednome povijesnom trenutku prije dvije tisuće godina čudesno je začet u krilu majke Marije. Rođen je u Betlehemu, nedaleko od Jeruzalema. Kao malo dijete osjetio je težinu progonstva. Djetinjstvo i mladost proveo je u Nazaretu. Javno je djelovao u svojoj domovini Palestini, osobito u pokrajinama Galileji i Judeji. Osjetio je siromaštvo, glad, umor, neprihvaćenost... Posvetio je ljudski rad, brak i obitelj. Volio je i pomagao svakog čovjeka, cijenio je prijateljstvo i ljubio svoj narod. Najvažniji događaji njegova života vezani su uz Jeruzalem. Pretrpio je tešku muku, bio je razapet i umro je na križu.

Pokatkad nam je ne razumljivo i ne shvatljivo zašto je Bog poslao svoga Sina među nas ljude. Je li se doista trebao toliko poniziti uzevši lik sluge? Pitamo se to jer nam je često teško služiti drugima, poniziti se i žrtvovati za drugoga. Mislimo kako smo upravo mi pozvani na neke velike stvari. No Isusu ništa nije bilo teško učiniti. Bio je spreman čak i prati noge svojim učenicima. I nije zbog toga bio manje Bog! Naprotiv!

Posto je puno razloga zbog kojih je Sin Božji postao čovjekom, zbog čega je »Riječ tijelom postala«. Mi vjerujemo i ispovijedamo da je Bog u Isusu Kristu postao čovjekom:

- da nas spasi pomirujući nas s Bogom
- da bismo mogli spoznati ljubav Božju
- da nam bude uzor svetosti
- da bismo postali »dionici božanske naravi«.

Ivan Rupnik, *Ja sam život*, bazilika oca Pia, San Giovanni Rotondo

Vjerujem (...) u jednoga Gospodina Isusa Krista, jedinorođenoga Sina Božjega. Rođenog od Oca prije svih vjekova.

Boga od Boga, svjetlo od svjetla, pravoga Boga od pravoga Boga. Rođena, ne stvorena, istobitna s Ocem, po kome je sve stvoreno. Koji je radi nas ljudi i radi našega spasenja sišao s nebesa.

I utjelovio se po Duhu Svetom od Marije Djevice: i postao čovjekom.

iz Nicejskokoncarigradskog vjerovanja

Muka Isusova, Papinski hrvatski zavaod sv. Jeronima, Rim

4.3.3. Tko je za mene Isus Krist?

Najvažnije pitanje u školi života, o kojem ovisi ne samo naša sadašnjost i budućnost nego i naša vječnost, jest: Tko je za mene Isus Krist? Odgovor nećemo pronaći u udžbenicima. Ne može nam ga nitko sugerirati ni nametnuti. Odgovor mora biti moj, osoban. Isus je to pitanje postavio i svojim učenicima:

Kad Isus dođe u krajeve Cezareje Filipove, upita učenike: »Što govore ljudi, tko je Sin Čovječji?« Oni rekoše: »Jedni da je Ivan Krstitelj; drugi da je Ilija; treći opet da je Jeremija ili koji od proroka.« Kaže im: »A vi, što vi kažete, tko sam ja?« Šimun Petar prihvati i reče: »Ti si Krist – Pomazanik, Sin Boga živoga.«

Mt 16, 13–16

Isusa ne zanima što drugi govore o njemu.

Njega zanima što ti kažeš.

Tko je Isus za tebe? Što ćeš odgovoriti? Koje mjesto Isus zauzima u tvom životu? Koliko on mijenja i preobražava tvoj život? Što ti poručuje danas, ovdje i sada?

Ja sam Alfa i Omega, bazilika sv. Benedikta, Monte Cassino

4.3.4. Najdraži učitelj

U školi se uči umijeće življenja. Učitelj osposobljava učenika za stvaran život i pridonosi skladnom razvoju njegove osobnosti. Isus je naš najsavršeniji i najdraži učitelj. S njegovom se školom nijedna druga ne može mjeriti. On uči riječima i djelima. Djela potvrđuju njegove riječi, a riječi dokazuju djela koja je činio. On ne želi da mi, njegovi učenici, budemo prosječni, nevažni, izgubljeni u mnoštvu. On želi da budemo izvrsni, jedinstveni, savršeni poput Oca nebeskoga. Želi da budemo sretni i da druge usrećujemo. To ćemo postići samo ako ostanemo s njim povezani, ako živimo njegovim životom: »Bog je ljubav i tko ostaje u ljubavi, u Bogu ostaje, i Bog u njemu.« (1 Iv 4, 16).

Tko ljubi, taj se dariva, taj je sličan Bogu. Isus nas je svojim primjerom poučio kako se darivanjem ljubav ne umanjuje, nego umnaža. Darivanjem ne postajemo siromašniji, nego bogatiji. U Kristovoj školi može se puno napredovati. Čestit učenik razmišlja, prerađuje i prihvaća ono što mu škola nudi. Postaje vlasnik stečenog znanja i proširuje vlastite obzore. Čovjek koji se odao Isusu i susretne ga, pronalazi novi život, radost i mir. S Kristovom školom postaje sposoban svladati sve lomove na koje nailazi na svojem životnom putu.

4.3.5. Uzor ljubavi i solidarnosti

Isus nije dijelio ljude na poželjne i nepoželjne, prijatelje i neprijatelje, niti ih je razlikovao po vjeri, nacionalnosti, materijalnom ili društvenom statusu. Poistovjetio se s onima najpotrebnijima koji su živjeli na rubu, u oskudici, na samome društvenom dnu, u tamnici.

Jer ogladnjeh i dadoste mi jesti; ožednjeh i napojiste me; stranac bijah i primiste me; gol i zaogrnušte me; oboljeh i pohodiste me; u tamnici bijah i dođoste k meni.

Mt 25, 35–36

Čovjek u nevolji Isusu je uvijek na prvome mjestu. To traži i od nas. Svoju ljubav prema Bogu trebamo pokazati u konkretnoj ljubavi prema čovjeku, u duhovnim i tjelesnim djelima milosrđa. No ljubav prema čovjeku nije samo vršenje dobrih djela bez obzira na odnos s onim »koji je na ne be si ma«.

Takva se »ljubav« lako može pretvoriti u želju da se drugima svidimo, u pretjeranu ili slijepu podložnost.

Kršćanska ljubav mora proizlaziti iz vjere i prihvaćanja Božje ljubavi po uzoru na Isusa Krista.

Takva će ljubav više od riječi govoriti tko je za nas Isus Krist, po njoj ćemo biti prepoznatljivi i vjerodostojni: »Po ovom će svi znati da ste moji učenici: ako budete imali ljubavi jedni za druge.« (Iv 13, 35). Na kraju svoga života bit ćemo suđeni jedino po ljubavi.

5. ISUS KRIST – OSLOBODITELJ

5.1. SASVIM DRUKČIJI

»Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta«, odgovorio je Isus na pitanje »Jesi li ti kralj?« Židovi su očekivali Mesiju, vođu i osloboditelja koji će ih osloboditi od neprijatelja i donijeti mir.

Prvi su kršćani u Isusu prepoznali Krista, onoga koji oslobađa i vodi, koji donosi mir i daje nadu. No, Krist nije ovozemaljski kralj, nema oružje i sluge, ne vlada silom i snagom jačega. On iznenađuje i oduševljava. Rodio se u štali i umro na križu. Svojim životom, riječima i djelima pokazao je čovjeku oslobođenje od ropstva. Ne od vanjskih neprijatelja, već od ropstva grijeha.

On je novi izbavitelj iz ropstva, uspostavlja novi Savez s Bogom, donosi novi zakon ljubavi. On čini sve novo. I vodi nas u slobodu.

Kraljevi gospoduju svojim narodima i vlastodršci nazivaju sebe do-brotvorima. Vi nemojte tako! Naprotiv, najveći među vama neka bude kao najmlađi; i predstojnik kao poslužitelj.

Lk 22,25-26

5.2. GOVOR NA GORI

Isus je na razne načine ljudima pokazivao i tumačio kraljevstvo Božje. Često je govorio okupljenom mnoštvu. Tako jednom uziđe na goru i stade ih poučavati.

Govorio im je kako trebaju živjeti i onima koji tako žive čestita – naziva ih blaženima. On izvrće našu logiku. Iznenađuje nas i otvara nam oči. Ohrabruje nas da činimo tako, jer je u njegovoj čestitci i obećanje – kraljevstvo Božje. Ono kraljevstvo u kojem nisu ljudska srca zarobljena, u kojem nema žalosti zbog zla i grijeha, koje je naša obećana zemlja, u kojem vlada pravda i milosrđe, gdje su sinovi Božji u zajedništvu s Bogom. Tako opisuje kraljevstvo Božje, dajući mu okvir prvim i zadnjim blaženstvom u kojima ga i izravno spominje.

Upitaju ga farizeji: »Kad će doći kraljevstvo Božje?« Odgovori im: »Kraljevstvo Božje ne dolazi primjetljivo.

Niti će se moći kazati: 'Evo ga ovdje!' ili: 'Eno ga ondje!' Ta evo – kraljevstvo je Božje među vama!«

Lk 17,20-21

»Blago siromasima duhom:
njihovo je kraljevstvo nebesko!
Blago ožalošćenima:
oni će se utješiti!
Blago krotkima:
oni će baštiniti zemlju!
Blago gladnima i žednima pravednosti: oni će se nasititi!
Blago milosrdnima:
oni će zadobiti milosrđe!
Blago čistima srcem:
oni će Boga gledati!
Blago mirotvorcima:
oni će se sinovima Božjim zvati!
Blago progonjenima zbog pravednosti:
njihovo je kraljevstvo nebesko!«

Mt 5,3-10

Govor na Gori

Bazilika blaženstva

5.3. PRISPODOBE

Isus nas poučava kao roditelj djecu. Ponekad dijete ne može shvatiti što i zašto ga roditelji nečemu poučavaju. Njihov mu je jezik pretežak. Još sve ne razumije. Zato roditelj govori djetetu njegovim jezikom. Priča mu priče. I kroz priče ga poučava. I ljudima je teško shvatiti misterij Boga i njegova kraljevstva. Zato Isus, kao dobar učitelj ili roditelj, govori ljudima o onome što razumiju. Priča im priče iz svakodnevnoga života. Kroz njih poučava o mnogo dubljim stvarnostima. Slikovitim usporedbama otkriva nam misterije kraljevstva Božjega. Takve priče nazivamo prisposodobama. U Novom zavjetu ima ih oko 40.

Književne vrste u Bibliji U Bibliji nalazimo različite književne vrste. U tim književnim vrstama biblijski se pisci služe različitim govorom i različitim stilskim sredstvima. Primjer takvog govora su i prisposdobe ili parabole. Njima se uz opise svakodnevnih stvari želi izraziti nešto uzvišenije i duhovno, ne možemo ih čitati samo kao literarni tekst. U prisposodobama se uvijek mora tražiti preneseni smisao i dublja poruka.

U literarnom smislu one su Isusov doprinos svjetskoj književnosti.

KNJIŽEVNE VRSTE U BIBLIJI

- povijesne knjige
- knjige zakona
- proročke knjige
- pjesme
- pisma (poslanice)
- knjige mudrosti

NEKE OD ISUSOVIIH PRISPODOBA

- Sijač
- Kukolj
- Kvasac
- Zrno gorušičino
- Blago i dragocjeni biser

PRISPODOBE – jednostavne, kratke priče iz svakodnevnog života u kojima se glavne misli izriču slikovitim usporedbama (imaju preneseno značenje)

5.4. ISUSOVA ČUDA

Isusov život nisu samo riječi. Mnogo više od toga njegova su djela koja je činio. Nekima od njih prkosio je i prirodnim zakonima. Njih nazivamo čudima. Isus ih ne čini da bi bio poznat i popularan, ne čini ih da bi izazvao divljenje ili čuđenje. Njima nam želi pokazati novi, drukčiji svijet. Svijet u kojem nema gladi, žeđi i bolesti, opasnosti i smrti, zla i grijeha. Isusova čuda su, dakle, znak novoga, boljeg svijeta, tj. kraljevstva Božjega. Jedina ulaznica u taj svijet je vjera.

»Ne boj se! Samo vjeruj...«

Lk 8,50

Vjera te tvoja spasila.

Mt 9,22

Zaista, kažem vam, ako imadnete vjere koliko je zrno gorušičino te reknete ovoj gori: 'Premjesti se odavde onamo!', premjestit će se i ništa vam neće biti nemoguće.

Mt 17,20

Čudesan ribolov

5.5. POSLJEDNJA VEČERA

Dosljedno svom nauku, riječima i djelima koja je činio, Isus ne prestaje poučavati, sve do najvećega čina svoje ljubavi – smrti na križu.

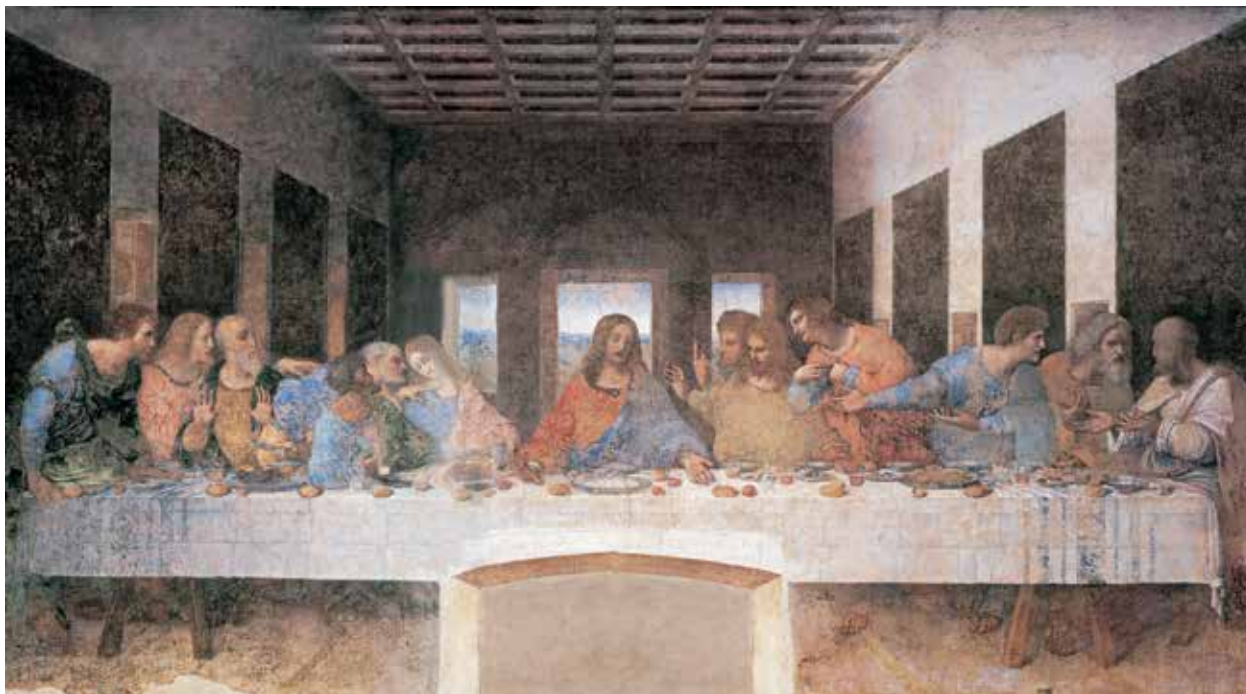
U zadnjem zajedničkom susretu sa svojim prijateljima i učenicima na posljednjoj večeri, on ih svojim primjerom uči. On, Gospodin i Učitelj, služi im perući im noge. Preuzima ulogu poniznoga sluge i od njih traži da čine isto, da služe, pomažu i ljube. Kao i na gori, dok ih je poučavao kako živjeti, takvima koji ga nasljeđuju čestita i kaže: »Blago vama budete li tako i činili«.

Njihova posljednja zajednička večera bila je proslava Pashe. Lomeći kruh, uzimajući čašu s vinom i dajući ih svojim učenicima ustanovio je euharistiju. Kaže im: »Ovo je tijelo moje.« i »Ovo je krv moja.« Daje im taj kruh i vino da blaguju. Prema njegovim riječima »Ovo činite meni na spomen.« i mi danas blagujemo njegovo tijelo i krv na misi.

Nalije zatim vodu u praonik i počne učenicima prati noge i otirati ih ubrusom kojim je bio opasan.

Kad im dakle oprao noge, uze svoje haljine, opet sjede i reče im: »Razumijete li što sam vam učinio? Vi me zovete Učiteljem i Gospodinom. Pravo velite jer to i jesam! Ako dakle ja – Gospodin i Učitelj – vama oprah noge, treba da i vi jedni drugima perete noge. Primjer sam vam dao da i vi činite kao što ja vama učinih.«

Iv 13,5.12-15

Posljednja večera

VELIKI ČETVRTAK – blagdan kojim se slavi spomen na Isusovu Posljednju večeru

I dok su blagovali, uze Isus kruh, izreče blagoslov pa razlomi, dade svojim učenicima i reče: »Uzmite i jedite! Ovo je tijelo moje!« I uze čašu, zahvali i dade im govoreći: »Pijte iz nje svi! Ovo je krv moja, krv Saveza koja se za mnoge proljeva na otpuštenje grijeha.

Mk 14,26-28

EUHARISTIJA – sakrament, znak Kristove trajne prisutnosti među vjernicima pod prilikama kruha i vina

TIJELOVO – blagdan kojim se slavi spomen ustanovljenja euharistije na Posljednjoj večeri

5.6. LJUBAV BEZ GRANICA

Nakon večere, Isus se s apostolima zaputio na Maslinsku goru, u predio zvan Getsemani. Tamo u samoći moli. Proživljava teške trenutke patnje prije svoje smrti. No, i tada sve svoje boli i patnje prepušta Ocu. Prepušta sve njegovoj volji.

Tamo dolaze vojnici s Judom, uhićuju ga i odvođe. Slijedi nepravedan i mučan sudski proces, koji završava odlukom – neka se razapne. Izmučen i ranjen, Isus na leđa uzima svoj križ i nosi ga na Golgotu. Uzima sve naše grijeha i odlazi u smrt.

Na Golgoti ga razapinju između dva razbojnika i podižu njegov križ. Višeći tako na križu, nevin među razbojnicima, pokazuje nam najuzvišeniji čin ljubavi. Daruje svoj život uzimajući na sebe krivnju mnogih, opraštajući svima. Viseći na križu spaja nebo i zemlju, Boga i čovjeka. Raširenim rukama kao da grli sve ljude i pokazuje – ljubite jedni druge.

A satnik i oni koji su s njime čuvali Isusa vidješe potres i što se zbiva, silno se prestrašiše i rekoše: »Uistinu, Sin Božji bijaše ovaj.«

Mt 27,54

Isusov križni put

1. Isusa osuđuju na smrt
2. Isus prima na se križ
3. Isus pada prvi put pod križem
4. Isus susreće svoju svetu Majku
5. Šimun Cirenac pomaže Isusu nositi križ
6. Veronika pruža Isusu rubac
7. Isus pada drugi put pod križem
8. Isus tješi jeruzalemske žene

Put kojim je Isus nosio križ od Pilatova pretorija do Kalvarije naziva se Via Dolorosa

9. Isus pada treći put pod križem

10. Isusa svlače

11. Isusa pribijaju na križ

12. Isus umire na križu

13. Isusa skidaju s križa

14. Isusa polažu u grob

Isusova smrt nije slučajnost. Ona je otajstvo, dio Božjega plana spasenja.

Isus nas je smrću na križu otkupio (otkupiti = vratiti k sebi). Grijeh nas udaljava od Boga, zbog neposluha Bogu padamo u ropstvo grijeha. Sami ne možemo izaći iz tog ropstva, sami sebe ne možemo spasiti. Isus je iz ljubavi prema nama preuzeo naše grijehe i time nas ponovno vratio sebi, otkupio nas. Otkupiti može samo Bog. Jedino po Isusu Kristu možemo biti slobodni i opravdani za nebo.

On je savršen Bog i savršen čovjek.

VELIKI PETAK – blagdan Isusove muke i smrti na križu

Bazilika Svetoga groba u Jeruzalemu

5.7. USKRSNUĆE – POBJEDA NAD ROPSTVOM SMRTI

Misterij uskrsnuća temelj je naše vjere.

Nakon muke i smrti svoga Učitelja, apostoli su se našli u mraku očaja. Do tada je sve bilo moguće, ali sada nakon smrti, mislili su – svemu je kraj. Ponovno su bili nemoćni i zarobljeni. A nadali su se da će on otkupiti Izraela. No, bio je mrtav već tri dana.

Tada se dogodilo nešto čudesno. Došli su na grob, ali grob je bio prazan. Bili su zaprepašteni i zbunjeni.

Što se uistinu dogodilo shvatili su kad su ga susreli. Isti onaj Isus, koji je bio mučen i raspet, koji je umro i pokopan – bio je živ! Došao je među njih i pokazao im što se dogodilo prvi put u ljudskoj povijesti. Isus je pobijedio smrt. Neizreciva radost preplavila im je srca. Izašli su iz tame nemoći, očaja i ropstva. On im je donio radost i mir.

Ta radosna vijest postala je temelj početka nove povijesti. Ta nas vijest i danas okuplja u radosti.

Isus je živ!

Dođe Isus, stane u sredinu i reče im: »Mir vama!«

Iv 20,19

USKRS – blagdan Isusova uskrsnuća; najveći kršćanski blagdan

Kamen nadoše otkotrljan od groba. Udoše, ali ne nadoše tijela Gospodina Isusa. I dok su stajale zbunjene nad tim, gle, dva čovjeka u blistavoj odjeći stadoše do njih. Zastrašene obore lica k zemlji, a oni će im: »Što tražite Živoga među mrtvima? Nije ovdje, nego uskrsnu! Sjetite se kako vam je govorio dok je još bio u Galileji: 'Trebalo da Sin Čovječji bude predan u ruke grešnika, i raspet, i treći dan da ustane.'«

Lk 24,2-7

Nakon uskrsnuća, Isus je 40 dana bio sa svojim učenicima. Družio se i s njima jeo, dopuštao je da ga dotaknu. Razgovarao je s njima i tumačio im Pisma. Ukazivao im se i nestajao im pred očima. Ono što nisu mogli shvatiti razumom, razumjeli su srcem u susretu s njim.

Dao im je zadaću i poslao ih da u Njegovo ime propovijedaju obraćenje i otpuštenje grijeha svim narodima, počevši od Jeruzalema.

Obećao im je da u tom poslanju neće biti sami. Poslat će im Duha Svetoga – Silu odozgor.

Nakon 40 dana Isus odlazi Ocu. Uzašao je na nebo, ali su apostoli znali da je on s njima do svršetka svijeta.

I mi to znamo danas.

Zatim ih izvede do Betanije, podiže ruke pa ih blagoslovi.
I dok ih blagoslivljaše, rasta se od njih i uznesen bi na nebo.

Lk 24,50-51

Uskrsli Krist vraća se u svoju božansku slavu noseći sa sobom otkupljeno čovječanstvo.

Usp. Ef 4,8-10

UZAŠAŠĆE – blagdan Isusova uzašašća na nebo Ocu; slavi se 40 dana nakon Uskrsa

6. ŠIRENJE ISUSOVE PORUKE

6.1. ŽIVOT PRVIH KRŠĆANA

6.1.1. *Isus šalje Duha Svetoga*

Isus nakon uskrsnuća provodi četrdeset dana sa svojim učenicima, a onda odlazi k Ocu. Obećao im je da ih neće ostaviti same.

I već nakon deset dana, njegovo se obećanje ostvarilo. Dok su apostoli s Marijom molili na blagdan Pedesetnice, među njih i u njihova srca sišao je Duh Sveti.

Ispunjeni snagom i ljubavlju Božjega Duha, počeli su hrabro i neustrašivo naviještati Radosnu vijest o Isusovu uskrsnuću.

Stoga je taj dan, na neki način, rođendan Crkve, jer se ona preko apostola javno očitovala svijetu i počela širiti.

O životu i djelovanju prvih kršćana čitamo u Djelima apostolskim (Dj).

DUHOVI – blagdan kojim se slavi silazak Duha Svetoga na apostole i Mariju

Crkva – zajednica ljudi koji vjeruju u Isusa Krista

crkva – građevina u kojoj se Kristova zajednica okuplja na molitvu

Primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci... sve do kraja zemlje.

(Dj 1,8)

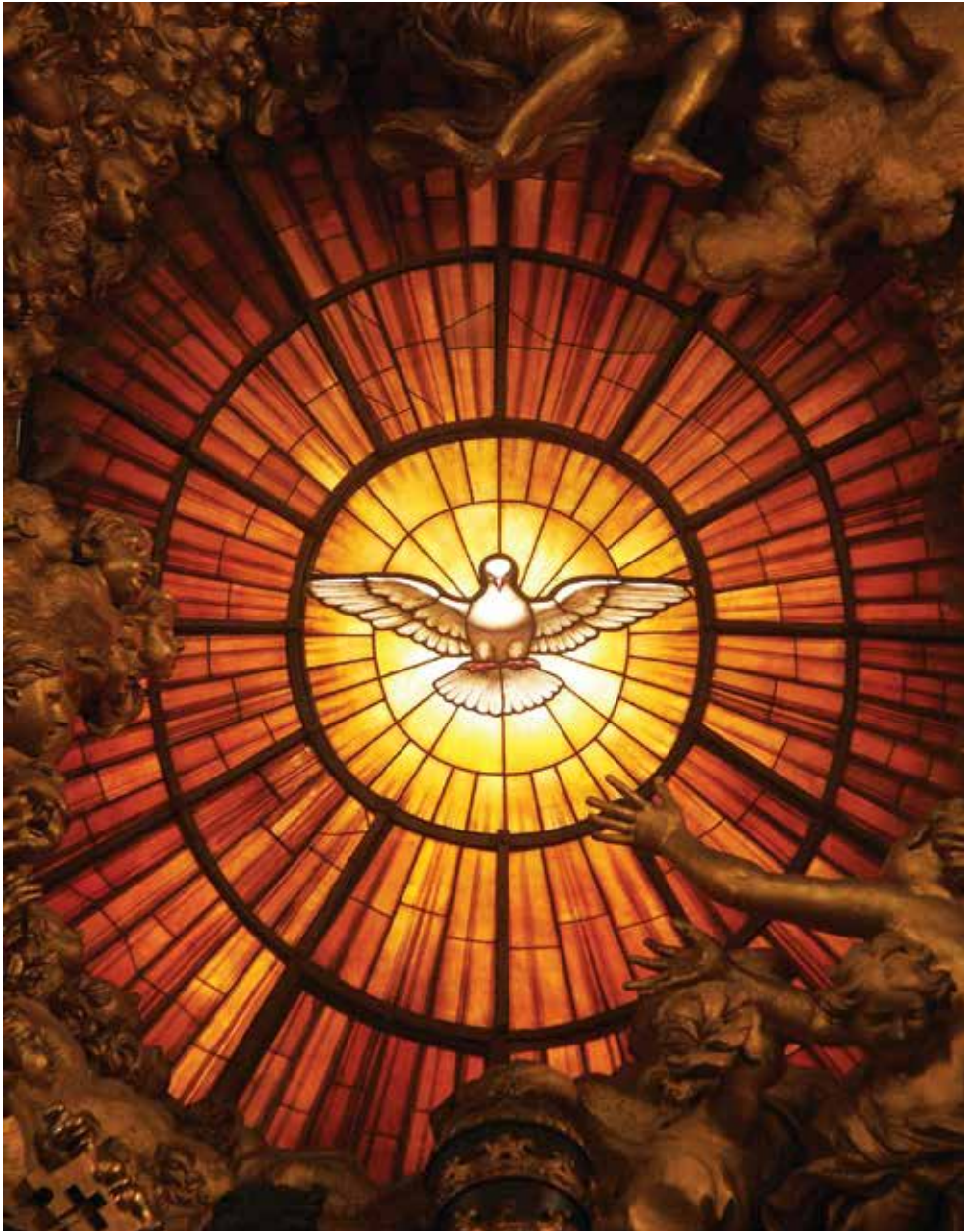
A budući da ste sinovi, odasla Bog u srca vaša Duha Sina svoga koji kliče: »Abba! Oče!« Tako više nisi rob nego sin...

(Gal 4,6-7)

6.1.2. *Progoni i sloboda Crkve*

Kršćani su već na početku propovijedanja Radosne vijesti nailazili na otpor i progone. Budući da su bili progonjeni i u Jeruzalemu, otišli su propovijedati diljem Rimskoga Carstva.

Bernini, *Duh Sveti*, Bazilika sv. Petra, Rim

Kršćanstvo je privlačilo mnoge ljude i brzo se širilo. Donijelo je u tadašnji svijet mnoge novosti. Propovijedalo je jednakost ljudi, Božju ljubav i Isusovo uskrsnuće.

Rimska je vlast u početku tolerirala kršćane, ali kako je bilo sve više onih koji nisu željeli prinositi žrtve i klanjati se rimskim božanstvima i carevima, proglašeni su neprijateljima cara i države.

Tijekom triju stoljeća trajali su sustavni i krvavi progoni Crkve. Među najgore progonitelje ubrajaju se carevi Neron, Decije i Dioklecijan. Stoga su se kršćani sastajali u tajnosti (u kućama i katakombama), služeći se tajnim znakovima.

U 4. st. progoni napokon prestaju. Car Konstantin, koji je i sam postao kršćanin, daje Crkvi slobodu Milanskim ediktom 313. g.

Krštenje cara Konstantina, Vatikanski muzeji

MUČENICI – ljudi koji su mučeni i (ili) ubijeni zbog vjere u Boga
sv. Stjepan – prvi kršćanski mučenik

Blago progonjenima zbog pravednosti: njihovo je kraljevstvo nebesko! Blago vama kad vas – zbog mene – pogrde i prognaju i sve zlo slažu protiv vas! Radujte se i kličite: velika je plaća vaša na nebesima!

(Mt 5,10-12)

6.2. SVETI PETAR

Isus je pozvao Šimuna, među prvima, da bude njegov učenik i da ga slijedi. Nazvao ga je Petar. Ribar Petar napustio je sve i krenuo za Isusom. Bio je uz njega u svim važnim događajima njegova javnog djelovanja.

Nakon silaska Duha Svetoga na blagdan Pedesetnice, zauzima vodeću ulogu među apostolima. Najprije propovijeda Židovima u Jeruzalemu. Zbog toga je dva puta bio u tamnici.

Nakon toga odlazi propovijedati onima koji nisu nikada čuli za Krista. U Rimu osniva prvu kršćansku zajednicu. Bio je prvi rimski biskup i prvi papa. Umro je mučeničkom smrću u Rimu, razapinjanjem na križ za vrijeme cara Nerona.

PAPA – rimski biskup, vrhovni poglavar Katoličke Crkve, nasljednik apostola Petra

ISUS DAJE PETRU PRVENSTVO

Ražalosti se Petar što ga upita treći put: »Voliš li me?« pa mu odgovori: »Gospodine, ti sve znaš! Tebi je poznato da te volim.« Kaže mu Isus: »Pasi ovce moje!«

(Iv 21,17)

Krist povjerava Petru dužnost

PETROVA VJERA

Petar prihvati i reče: »Gospodine, ako si ti, zapovjedi mi da dođem k tebi po vodi!« A on mu reče: »Dođi!« I Petar siđe s lađe te, hodeći po vodi, pođe k Isusu.

(Mt 14,28-29)

PETAR SE ODRIČE ISUSA

I spomenu se Petar one besjede, kako mu ono Isus reče: »Prije nego se pijetao dvaput oglasi, triput ćeš me zatajiti.« I briznu u plač.

(Mk 14,72)

PETAR STIJENA

Ti si Petar-Stijena i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju i vrata paklena neće je nadvladati. Tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskoga, pa što god svežeš na zemlji, bit će svezano na nebesima; a što god odriješiš na zemlji, bit će odriješeno na nebesima.

(Mt 16,18-19)

6.3. SVETI PAVAO

6.3.1. Pavao susreće Isusa

Među navjestiteljima Radosne vijesti u prvim kršćanskim vremenima osobito se ističe jedan čovjek koji nikada nije bio s Isusom, ali ga je nakon njegova uskrsnuća susreo na čudesan način. To je bio Savao, poznatiji kao Pavao.

Rođen je u Tarzu u Maloj Aziji, u bogatoj židovskoj obitelji. Školu je pohađao u Jeruzalemu, a onda se ponovno vratio u Tarz. Bio je pobožan Židov. Do njega su počele stizati vijesti da kršćani propovijedaju o uskrsnuću Isusa, Sina Božjeg.

Kada je to čuo, došao je u Jeruzalem i počeo progoniti kršćane. Sudjelovao je i pri Stjepanovoj mučeničkoj smrti, čuvajući ogrtače i odobravajući ono što se dogodilo.

Čuo je da kršćana ima i u gradu Damasku. Stoga je odlučio tamo otputovati i pohvatati kršćane te ih okovane dovesti u Jeruzalem i osuditi.

Na putu u Damask dogodio mu se čudesan susret s Isusom.

Kad se putujući približi Damasku, iznenada ga obasja svjetlost s neba. Sruši se na zemlju i začu glas što mu govoraše: »Savle, Savle, zašto me progoniš?« On upita: »Tko si, Gospodine?« A on će: »Ja sam Isus kojega ti progoniš!«

(Dj 9,r3-5)

... on mi je oruđe izabrano da ponese ime moje pred narode i kraljeve i sinove Izraelove.

(Dj 9,15)

Obraćanje sv. Pavla

6.3.2. Pavlova putovanja

Nakon susreta s Isusom, Pavao se potpuno promijenio. Doživio je obraćenje. Nakon što se krstio, počeo je propovijedati Židovima da je Isus Sin Božji. Oni to nisu prihvaćali.

Ne znajući što mu je činiti, u Hramu je molio. Tada je od Gospodina dobio zadaću da pronese njegovo ime po cijelome svijetu.

Pavao je krenuo na put propovijedati poganima. Imao je misiju (zadatak) da svim ljudima objavi Radosnu vijest. Na putovanjima je neumorno osnivao nove kršćanske zajednice i učvršćivao ih u vjeri.

Njegovo posljednje životno putovanje završilo je u Rimu, gdje je umro mučeničkom smrću odsijecanjem glave.

Pohiti, žurno izađi iz Jeruzalema.

Pođi jer ću te poslati daleko k poganima!

(usp. Dj 22,17-21)

PAVLOVA MISIJSKA PUTOVANJA:

1. Cipar i Mala Azija
2. Atena i Filipi
3. Efez

Karta, Pavlovo misijsko putovanje u Rim

PAVLOVE POSLANICE

Pavao je održavao veze s kršćanskim zajednicama u raznim gradovima. Pisao im je pisma u kojima ih je poticao i savjetovao, učvršćivao u vjeri. Ta pisma zovemo POSLANICE. Svoja su imena dobile po gradovima u kojima su te kršćanske zajednice živjele. Npr. Poslanica Rimljanima, Prva i Druga poslanica Solunjanima, Galaćanima, Filipljanima...

Napisao ih je 14.

Bazilika sv. Pavla izvan zidina, Rim.

7. LEKSIKON

Abraham (Abram)

Prema Bibliji, Abraham je prvi od triju patrijarha (praotaca) izraelskoga naroda. Živio je oko 1850. godine pr. Krista. Zbog toga što je povjerovao u Božja obećanja, postao je praocem izraelskoga naroda iz kojega je potekao Isus Krist.

Prizori i likovi iz Abrahamova života (sklapanje Saveza s Bogom, žrtvovanje sina Izaka i dr.) često se prikazuju u književnosti i u drugim umjetnostima.

Biblija

Biblija je za židove i kršćane sveta knjiga, Bogom nadahnuta, takva knjiga u kojoj vjernici prepoznaju Božju riječ. Biblija je zapravo zbirka više knjiga, zbirka koja sadrži ukupno 73 knjige: 46 knjiga Staroga zavjeta i 27 knjiga Novoga zavjeta. Vrijeme prije Isusa Krista naziva se Stari savez (zavjet). Vrijeme poslije Isusa Krista naziva se Novi savez. Kršćani prihvaćaju Stari i Novi zavjet, a Židovi samo Stari zavjet.

Anđeo

U Svetom pismu na više mjesta čitamo da su anđeli donosili Božju poruku ljudima. Anđeli su, prema Bibliji, Božji vjesnici, glasnici. Oni su duhovna (nevidljiva) bića, obdarena razumom i slobodnom voljom, bića po kojima Bog očituje svoju dobrotu i brigu za nas.

Antiohija

U Antiohiji, velikome sirijskom gradu, sklonili su se mnogi kršćani nakon žestokoga progona u Jeruzalemu. Tu su kršćani prvi put počeli naviještati evanđelje i Grcima, tj. poganima, a ne samo pripadnicima židovskoga naroda. Zbog velikoga broja obraćenih pogana koji su prihvatili kršćanstvo, Antiohija je ubrzo postala drugim glavnim središtem kršćanstva poslije Jeruzalema. Iz te kršćanske zajednice apostol Pavao odlazio je na svoja velika misijska putovanja.

Apostoli

1. Dvanaest Isusovih učenika: Šimun, nazvan Petrom, i njegov brat Andrija, Jakov i Ivan, Filip i Bartolomej, Toma i Matej, carinik, drugi Jakov i Tadej, Šimun, zelot, i Juda Iškariot.
  2. Učitelji kršćanstva, prvi misionari.
- Vidjeti: Dvanaestorica.

Aron

Prema Bibliji, Aron je Mojsijev brat i njegov pomoćnik. Usprotivio se Mojsiju na Sinajskoj gori i načinio zlatno tele kojemu su se klanjali sinovi Izraelovi. Praotac je svećeničkoga plemena, prvi veliki svećenik.

Betlehem

Betlehem (hebrejski bēt leḥem: kuća kruha) je grad koji se nalazi oko deset kilometara južno od Jeruzalema. Rodno je mjesto Isusa Krista. U njemu se rodio i izraelski kralj David.

Biblija (Sveto pismo)

Biblija je zapravo zbirka više knjiga, zbirka koja sadržava ukupno 73 knjige: 46 knjiga Staroga zavjeta i 27 knjiga Novoga zavjeta. Vrijeme prije Isusa Krista zove se Stari savez (zavjet). Vrijeme poslije Isusa Krista zove se Novi savez. Kršćani prihvaćaju Stari i Novi zavjet, a Židovi samo Stari zavjet.

Carinici

U Isusovo vrijeme to su bile osobe kojima je rimska vlast povjerila ubiranje carine. Oni su od utjerane carine predstavnicima rimske vlasti morali uplaćivati određenu svotu, a višak su uzimali za vlastito uzdržavanje i bogaćenje. Zbog svoje su službe bili vrlo omraženi u narodu. Smatrali su ih grešnicima s kojima se pošteni ljudi ne smiju družiti.

Crkva

Zajednica ljudi koji vjeruju u Isusa Krista. Crkvu je ustanovio Isus Krist, a njezinim se početkom drži dan Duhova.

David

Kralj izraelskoga naroda (vladao oko 1010. – 970. pr. Krista). Za kralja ga je pomazao prorok Samuel. Kraljem postaje nakon smrti kralja Šaula. Naslijedio ga je sin Salomon. Ujedinió je dvanaest izraelskih plemena u jedno kraljevstvo. Osvojio je grad Jeruzalem i učinio ga središtem narodnoga i vjerskoga života. Davidovo je vrijeme najsretnije doba povijesti izraelskoga naroda. Smatra se autorom oko polovice od 150 psalama koji su zapisani u Starom zavjetu. Zbog svoje bogate i složene osobnosti, David je čest motiv u slikarstvu, kiparstvu i književnosti.

Dekalog

Drugo ime za Deset zapovijedi zapisanih na dvjema kamenim pločama koje je Bog dao Mojsiju na Sinajskoj gori. Zapovijedi su različita sadržaja: prve tri govore o obvezama prema Bogu, a ostalih sedam o odnosu prema bližnjemu. Sačuvane su u dvjema biblijskim knjigama, u Knjizi Izlaska (20,2–17) i u Ponovljenom zakonu (5,6–21).

Djela apostolska (krat. Dj)

Novozavjetna knjiga, opisuje povijest prve Crkve od Kristova uzašašća do Pavlove smrti (krat. Dj). Napisao ju je evanđelist Luka.

Dvanaestorica (apostoli)

Isus je već na početku svojega javnog naučavanja i djelovanja među svojim učenicima odabrao dvanaestoricu posebnih suradnika i prijatelja koje je prozvao apostolima. Tim je brojem Isus označio da želi osnovati novu zajednicu vjernika, novi izabrani narod, novi Izrael (izraelski se narod sastojao od dvanaest plemena), Crkvu. Njihova su imena: Šimun, nazvan Petrom, i njegov brat Andrija, pa Jakov i Ivan, sinovi ribara Zebedeja, Filip i Bartolomej, Toma i Matej, carinik, drugi Jakov i Tadej, Šimun, zelot i Juda Iškariot, koji će ga izdati.

Edikt

Proglas, zakon, propis, zapovijed.

Evanđelja (knjige)

Četiri evanđelja (po Mateju, Marku, Luki i Ivanu) na različite načine opisuju život, nauk i djelovanje Isusa Krista.

Evangelizacija

Naviještanje evanđelja ili Radosne vijesti.

Exodus (egzodus)

Vidjeti: Izlazak.

Faraon

Naziv za drevne egipatske vladare. U skladu s egipatskim vjerovanjem, faraone se pokapa u piramidi gdje nastavljaju živjeti nakon smrti i odakle će se uspeti na nebo. Spominju se i u Bibliji, u opisima Abrahama, Josipa, Mojsija, Davida i Salomona.

Farizeji

Farizeji su bili jedna od najutjecajnijih vjerskih struja u Isusovo vrijeme. Strogo su obdržavali Mojsijev zakon. Među farizejima je bilo vrlo učenih

ljudi i dobrih vjernika, ali su mnogi bili vrlo kruti i uskogrudni te su zaboravljali na širinu Božje ljubavi. Isus ih kori zbog njihove krutosti, oholosti i častohleplja.

Hebron

Stari judejski grad država na uzvisini, 36 kilometara južno od Jeruzalema. Hebron je bio Davidova prijestolnica prije zauzimanja Jeruzalema.

Idol

Predmet, kip ili slika kojima se pripisuje božanska moć i kojima se iskazuje štovanje kao pravomu Bogu.

Isus

Isus (hebr. Ješuah: spasitelj, spasenje), osobno ime Isusa iz Nazareta, utemeljitelja kršćanstva. Rodio se u Betlehemu između 7. i 4. godine pr. Krista. Raspjet na križ i umro najvjerojatnije 7. travnja 30. godine, uskrsnuo od mrtvih i uzašao na nebo. Prema kršćanskom vjerovanju, utjelovljeni Sin Božji, utjelovljena Božja riječ, Mesija, Spasitelj i Otkupitelj svijeta. U svojem javnom djelovanju i propovijedanju Isus je naviještao kraljevstvo Božje. Isus nije ništa napisao, a njegovu su poruku (evanđelje) poslije zabilježili njegovi učenici, apostoli i evanđelisti, u Novom zavjetu.

Izabrani narod

Izraelski je narod bio svjestan da ga je Bog na poseban način izabrao, da je s njime Bog sklopio Savez da svim narodima objavi pravoga Boga i njegovo spasenje. Izraelski narod nazivamo starim izabranim Božjim narodom. Isus Krist je osnovao Crkvu u koju su pozvani svi ljudi da se okupe u jedan Božji narod. Crkvu nazivamo novim izabranim Božjim narodom.

Izaija

1. Starozavjetni prorok.
2. Starozavjetna proročka knjiga (krat. *Iz*).

Izak

Abrahamov i Sarin sin, jedan od trojice patrijarha (praotaca) izraelskoga naroda.

Izlazak

Izlazak je starozavjetna biblijska knjiga (kratica *Izl*). U njoj se opisuje oslobođenje Izraelaca iz egipatskoga sužanjstva, Božja objava Mojsiju, sklapanje Saveza na Sinaju i putovanje kroz pustinju (40 godina). Izlazak iz Egipta (egzodus) opisuje se kao poseban Božji zahvat (čudesan prelazak preko Crvenoga mora). Svečano se slavi svake godine za blagdan Pashe.

Izrael (izraelski narod)

Izraelski je narod dobio ime po patrijarhu Jakovu, Izakovu sinu, koji se zvao i Izrael i od kojega potječe dvanaest izraelskih plemena. Izraelski se narod naziva još i židovskim ili hebrejskim.

Jahve (JHVH)

Najčešće Božje ime u Bibliji Staroga zavjeta. Znači Ja jesam. Izraelci nisu smjeli izgovoriti to ime. Umjesto toga, izgovarali su Adonaj, tj. Gospodin.

Jakov (Izrael)

Prema Bibliji, sin Izakov i Rebekin, jedan od trojice patrijarha (praotaca) izraelskoga naroda. Zvao se još i Izrael. Od patrijarha Jakova potječe dvanaest izraelskih plemena.

Jeruzalem

Glavni grad Palestine. Kralj David osvojio je Jeruzalem (oko 1000. g. pr. Krista) i učinio ga središtem ujedinjenoga izraelskog kraljevstva. Za vjernike Staroga zavjeta Jeruzalem je od Boga odabrani grad, osobito zbog Jeruzalemskoga hrama kao znaka posebne Božje prisutnosti u svojem izabranom narodu.

Jišaj

U Starom zavjetu, otac kralja Davida.

Jišmael

U Bibliji, sin Abrahama i sluškinje Hagare. Prema kuranskoj predaji, koja se slaže s biblijskom, Jišmael je praotac arapskih naroda.

Judaizam

Židovstvo, religija židovskog naroda. To je najstarija monoteistička religija, na temeljima koje su nastali kršćanstvo i islam.

Judeja

Naziv za južni dio Palestine.

Jerihon

Biblijski grad sjeverno od Mrtvoga mora. Jedan od najstarijih gradova na svijetu (ostatci grada potječu iz 8. tisućljeća pr. Kr.). U NZ Isus je prošao gradom, ozdravio slijepca i odazvao se Zakeju na večeru.

Kanaan (kanaanska zemlja)

U Svetom pismu SZ Kanaanom ili kanaanskom zemljom naziva se dio Palestine zapadno od Jordana. Kanaancima se nazivaju različiti neizraelski narodi koji su bili nastanjeni na tom području prije i nakon dolaska izraelskih plemena u kanaansku zemlju. Izraelci su Kanaan nazivali i obećanom zemljom jer je Bog patrijarsima izraelskoga naroda obećao da će tu zemlju dati njihovim potomcima.

Kovčeg saveza

Kovčeg saveza vrlo se često spominje u Bibliji SZ. U njemu su se čuvale ploče s Deset zapovijedi koje su izraelski narod podsjećale na Sinajski savez. Kovčeg saveza na poseban je način bio znak Božje prisutnosti u njegovu narodu.

Kraljevstvo Božje (Kraljevstvo nebesko)

Slikovit izraz kojim se izražava novi Božji svijet; svijet u kojem nastaju novi odnosi ljubavi između Boga i ljudi i novi odnosi istinskoga bratstva među ljudima. Radosna vijest o nastajanju kraljevstva Božjega središnja je poruka Isusova propovijedanja. Kraljevstvo nebesko znači isto što i kraljevstvo Božje. Isusovim se dolaskom već počelo ostvarivati kraljevstvo Božje, a uskrsli ga Krist nastavlja ostvarivati preko svoje Crkve. No kraljevstvo će se Božje u punini ostvariti tek na kraju vremena, o drugom Kristovu dolasku.

Krist

Ime Krist na grčkom znači isto što na hebrejskom znači ime Mesija: Božji pomazanik, obećani Božji poslanik kojega je izabrani narod očekivao kao osloboditelja i spasitelja. Isusovi su učenici u uskrsnome Isusu prepoznali obećanoga Mesiju (Krista) po kojemu je Bog ispunio sva svoja obećanja.

Kršćani

Kršćani su Kristovi vjernici, učenici. Ime kršćanin (grč. hristianós) dolazi od imena Krist (grč. Hristós – Pomazanik). Tim su imenom Kristovi sljedbenici prvi put nazvani u Antiohiji sirijskoj (usp. Dj 11, 26). Kršćani su danas pripadnici najbrojnije vjerske zajednice; pripada joj oko 35 % ukupnoga stanovništva.

Leviti

Prema Bibliji, leviti su bili potomci Levija, jednoga od dvanaest sinova patrijarha Jakova; starozavjetna svećenička staleška skupina. Ne posjeduju zemlju. Levitima je povjerena svećenička služba u Hramu i poučavanje Zakona. Kulturnom reformom kralja Jošije (7. st. pr. Krista) leviti su u Hramu dobili podređenu ulogu, a hramsku službu obavljaju svećenici. NZ razlikuje svećenike i levite.

Mana

Prema Bibliji (Izl 16,12–35) hrana kojom je Bog čudesno hranio Izraelce tijekom njihova putovanja kroz pustinju. Bila je zrnasta, po okusu slatkasta. Prije uporabe su je usitnili, kuhali i od nje pravili kolače.

Mesija

Vidjeti: Krist

Mit

Mit je priča o događaju u zamišljenom vremenu od prapočetka. Mit je priča o svetom, sveta priča. U njemu se govori kako je nešto postalo djelovanjem nadnaravnih sila (svemir, ljudi, životinje, ljudsko ponašanje itd.).

Mojsije

Mojsije, židovski vjerski vođa i zakonodavac, živio je u 13. st. pr. Kr. Prema Bibliji, on je posrednik između Boga i hebrejskoga naroda, najveći njegov prorok koji ga je izveo iz egipatskoga ropstva preko Crvenoga mora i Sinajske pustinje do kanaanske granice. Na Sinaju je primio ploče Zakona (Deset zapovijei) i objavio ih narodu kao osnovni vjerski zakon, utemeljen na Savezu između Jahve i Izraela. Čest je motiv likovnih umjetnosti, književnosti i glazbe.

Nazaret

Gradić u pokrajini Galileji, Isusov zavičajni grad.

Nomadi

Skupine ljudi koje nemaju stalnoga boravišta, nego se sele od mjesta do mjesta.

Novi zavjet

Vidjeti: Biblija.

Obećana zemlja

Obećana je zemlja Palestina, zemlja između Babilona, iz kojega Bog izvodi Abrahama, i Egipta, iz kojega Bog – pod Mojsijevim vodstvom – izvodi izraelski narod u slobodu. Izraelski je narod čvrsto vjerovao da mu je Bog darovao tu zemlju kao nezasluženi dar, da bi u njoj mogao živjeti kao Božji izabrani narod koji će svijetu objaviti Božju dobrotu i ljubav prema svemu čovječanstvu.

Obraćanje

Duhovna i moralna promjena čovjeka djelovanjem božanske milosti.

Ortodoksni Židovi

Židovi koji se strogo drže Tore i Talmuda. Otkrivenje (krat. Otk) Posljednja biblijska knjiga. To je proročka knjiga. Zove se i Apokalipsa.

Palestina

Zemlja koja obuhvaća područje između Sredozemnog mora, Sirijsko-arapske pustinje, južnoga dijela Libanona i Mrtvog mora. Palestina je Isusova domovina.

Papirus

Materijal za pisanje u starom Egiptu. Sličan je papiru.

Pasha

Pasha je grčka riječ stvorena prema hebrejskome pesah, što znači prijelaz. Pasha je bila glavni židovski blagdan. Bio je vrlo star i sigurno je postojao već prije Mojsijeva vremena. Vjerojatno je prvotno bio pastirski blagdan. Na taj su blagdan pastiri prinosili Bogu žrtvu prvijenaca svojih stada i svoja stada izvodili na ispašu. Kasnije su blagdan Pashe doveli u vezu s izlaskom Izraelaca iz egipatskoga ropstva. Pasha tako postaje spomendan izlaska (prijelaza) izraelskoga naroda iz egipatskoga ropstva u slobodu. Židovska se Pasha slavila sedam dana, a započinjala je pashalnom večerom (gozdom).

Patrijarsi

U Bibliji, praoci, rodozačetnici, obiteljski ili plemenski glavari. Najčešće se patrijarsima nazivaju rodozačetnici Abraham, Izak i Jakov.

Pavao

Rodio se u Tarzu, u Maloj Aziji, oko 10. god. po Kristu. Židovsko mu je ime Savao, a kršćansko Pavao. Roditelji su mu bili Židovi. Odgojen je u strogom farizejskom duhu. U početku je bio zakleti neprijatelj i progonitelj kršćana. No nakon susreta s uskrslim Kristom doživio je veliko obraćenje. Otada postaje Kristov učenik i veliki propovjednik Kristova evanđelja. Autor je 14 poslanica prvim kršćanskim zajednicama.

Pergament

Pisaći materijal. Izrađuje se od životinjskih koža. Upotrebljavao se do kraja srednjega vijeka.

Petar

Isusov učenik i apostol. U evanđeoskim tekstovima Petar se, među apostolima, spominje uvijek na prvome mjestu. Zvao se i Šimun. Isus ga je prozvao na aramejskom Kefas, što znači Stijena. Isus je Petru povjerio da

bude na čelu apostolskoga zbora kako bi predvodio njegovu Crkvu. Umro je kao mučenik u Rimu. Petrovi su nasljednici rimski biskupi (pape).

Pedesetnica

Svetkovina silaska Duha Svetoga na apostole i sve druge koji su iščekivali dar Duha Svetoga u dvorani Posljednje večere. U Hrvata se zato taj blagdan zove još i Duhovi.

Petoknjižje (Pentateuh)

Prve knjige Svetoga pisma SZ: Postanak, Izlazak, Levitski zakonik, Brojevi i Ponovljeni zakon.

Pismoznanci

Učeni Židovi koji su se posebno isticali poznavanjem i tumačenjem Svetoga pisma. No oni su često kruto i uskogrudno tumačili biblijske riječi te u Svetom pismu nisu uočavali ono najvažnije: istinsku ljubav prema Bogu i bližnjemu.

Plodni polumjesec

Zemljopisni prostor koji obuhvaća Egipat, Palestinu i Mezopotamiju.

Poganin/pogani

U Bibliji su se tako nazivali narodi koji ne pripadaju Jahvinu narodu – Izraelu. Danas je to naziv za osobu koja nije ni kršćanin ni Židov, ni musliman, ili za osobu koja je nereligiozna ili pak za osobu koja je pripadnik politeističke religije.

Pomazanje

Vjerski i liturgijski obred u kojem se osobe ili predmeti pomazuju uljem da im se dade posebna sila; njime se označuje da osoba ili predmet prelazi u posve novo stanje.

Poslanice

Poslanicama nazivamo više novozavjetnih biblijskih knjiga (ukupno 21). Poslanice su pisma kršćanskim zajednicama ili pojedincu, obično od apostola. Najviše je poslanica (pisama) napisao apostol Pavao (njemu se pripisuje ukupno 14 poslanica).

Postanak (krat. Post)

Postanak ili Knjiga Postanka prva je knjiga Biblije. Ona govori o početcima čovječanstva. Pripovijeda i o patrijarsima, praocima naroda Božjega.

Prispodobе (parabole)

Prispodobе ili parabole jednostavne su i lijepe priče u kojima se glavne misli izriču slikovitim usporedbama. Iznose neku religioznu i moralnu pouku. U NZ poznate su Isusove prispodobе (npr. Lk 10,29–37; Lk 15,11–32). Razumljive su i lako se pamte, ali pune su značenja i pouka koje treba otkriti.

Prorok (proroci)

Proroci su u biblijskom govoru u prvom redu ljudi koje je Bog obdario posebnim sposobnostima kako bi mogli dobro »vidjeti« i »čuti« što Bog poručuje svojem narodu i što traži od njega. Oni naviještaju Božju riječ i Božju volju, tumače sadašnjost i naviještaju budućnost. Proročkim knjigama nazivamo više starozavjetnih biblijskih knjiga (ukupno 18). Među velike proroke ubrajaju se Izaija, Jeremija, Ezekiel i Daniel. U SZ poznajemo 12 malih proroka (Mihej, Amos, Hošea...).

Psalmi

Psalmi (od grč. psálmōs – pjevanje ili pjesma uz žičani ili gudački glazbeni instrument) čine zbirku od 150 biblijskih starozavjetnih pjesama.

Salomon

Jedan od najslavnijih izraelskih kraljeva. Na prijestolju je naslijedio svoga oca Davida. Salomon je bio taj koji je sagradio Hram. Stvorio je jako i sigurno kraljevstvo sklapanjem trgovačkih saveza. Na Salomonovu su se dvoru njegovale umjetnost i ljepota. Razdoblje njegove vladavine bilo je zlatno doba Izraela. Salomon je bio poznat i slavan zbog svoje mudrosti.

Samarijanci

Stanovnici Samarije. Židovi ih odbacuju, smatraju ih ne čistima, krivovjercima, vrijednima prijezira od ljudi koji su posvećeni vjerskim obredima po put sve će nika i levi ta. Isus je poštovao Samarijance i osudio je napetosti između njih i Židova.

Samuel

Posljednji i najveći od svih sudaca izraelskoga naroda, prorok koji je pomazao prvoga kralja Šaula.

Sara (Saraja)

Abrahamova žena. Dugo je bila neplodna, a zatim je postala majkom obećanoga sina Izaka.

Savez

Biblija nas izvješćuje o Božje mu savezu s Noom, o savezu s Abrahamom i ostalim patrijarsima. Središnji je i jedan od najvažnijih događaja cjelokupne povijesti izraelskoga naroda sklapanje tzv. Sinajskoga saveza što ga je Bog, preko Mojsija, sklopio sa svojim izabranim narodom. Bog saveznik uzima svoj narod u posebnu zaštitu te mu se objavljuje i vodi njegovu povijest, a narod obećava svomu Bogu da će vršiti njegov Zakon. Sinajski je savez, međutim, samo navještaj i početak još savršenijega saveza što ga je Bog naumio sklopiti s cijelim čovječanstvom po svojem Sinu Isusu Kris tu. Treba, stoga, razlikovati Stari i Novi savez ili, kako se često kaže, Stari i Novi zavjet.

Sinagoga

Mjesto okupljanja židovske zajednice na slušanje Božje riječi i molitvu. Nakon uništenja Jeruzalemskoga hrama (70. godine) sinagoge su postale središtima židovskoga života. Okrenute su prema Jeruzalemu.

Spasitelj

Spasiteljem (Otkupiteljem) nazivamo Boga koji spašava svoj narod. Isusa Krista na poseban način nazivamo Spasiteljem zato što Bog u njemu i po njemu ostvaruje potpuno spasenje.

Stari zavjet

Vidjeti: Biblija.

Stjepan (mučenik)

Stjepan, jedan od sedmorice đakona. On je prvi kršćanski mučenik. Njegovoj mučeničkoj smrti prisustvovao je Savao.

Sudci

Sudci su bili hrabri vođe i osloboditelji izraelskoga naroda u teškim situacijama tijekom više od stotinu pedeset godina (između 1200. i 1040. godine prije Krista). Biblija navodi više sudaca, a među njima se posebno ističe posljednji sudac i veliki prorok Samuel.

Svitak

List pisaćeg materijala smotan u valjak. U starom vijeku bio je to oblik knjige. Židovska Tora ispisana je u obliku svitka.

Šabat

To je u židovstvu dan počinka, dan posvećen Bogu. Bog je oslobodio svoj narod od prisilnoga rada. Od tada je šabat dan odmora i molitve. Toga dana u tjednu Židov ostavlja svaki posao, opušta se, razmišlja o smislu života, bolje upoznaje Boga. Šabat odgovara našoj suboti.

Šaul

Prvi izraelski kralj. Šaul je, kao izraelski kralj, vrlo brzo stvorio jaku vojsku i sa sinom Jonatanom vrlo se uspješno borio protiv Filistejaca, Amonaca i ostalih okolnih naroda. Još za njegova života Bog je poslao Samuela da za kralja u Izraelu pomaže Davida.

Talent

Osobita sposobnost za nešto; dar, nadarenost.

Talmud

Uz Sveto pismo, najvažnija knjiga za Židove. Zbirka koja donosi tumačenja Mojsijeva zakona.

Tora

Sveta knjiga Židova. Pet knjiga Zakona (Petoknjižje) objavljenih Mojsiju.

Uskrsnuće (Isusovo)

Jedna od temeljnih kršćanskih vjerskih istina. Kršćani vjeruju da je Bog Isusa treći dan uskrisio od mrtvih, odnosno da je Isus umro i uskrsnuo (1 Sol 4, 14). Isusovo se uskrsnuće slavi na blagdan Uskrsa. Kršćani se nadaju uskrsnuću od mrtvih (Apostolsko vjerovanje). Tu svoju vjeru temelje na uskrsnuću Isusovu.

Višeženstvo (u Bibliji)

U starih je naroda, a tako je još i danas kod nekih pripadnika nekršćanskih religija, bio običaj da jedan muškarac može imati više žena. U Bibliji Staroga zavjeta spominje se takav običaj i među predcima izraelskoga naroda.

Zeloti

Židovska politička stranka u rimsko doba koja se borila protiv Rimljana. Željeli su obnoviti Izraelsko Kraljevstvo. Pobunili su se 66. godine. Rat koji je uslijedio doveo je do razaranja Jeruzalemskoga hrama i Jeruzalema 70. godine.

Zakon, Tora ili Petoknjižje

Židovi, kršćani i mnogi drugi posebno poštovanje iskazuju Zakonu (hebrejski Tora) ili Petoknjižju Mojsijevu. Ta zbirka od pet svetih knjiga sadržava najvažnije događaje iz vjerničke povijesti izabranoga naroda i najvažnije zapovijedi i propise koji izražavaju ono što Bog želi i što ljudima omogućuje živjeti u vjernosti prema Bogu i jednih prema drugima.

Židovstvo

Židovstvo je religija židovskoga naroda, najstarija monoteistička religija. Na njezinim su temeljima nastali kršćanstvo i islam. Njezini su temelji Biblija i Talmud. Počiva na objavi Boga Mojsiju na gori Sinaju i davanju Zakona. Temelj je moralnoga i vjerskoga života u Bibliji (Mojsijev zakon, proroci, mudrosna književnost), osobito u Deset zapovijedi.

Pogled na stari dio grada Jeruzalema. Sveti grad židova, kršćana i muslimana

— SREDNJA ŠKOLA —

BIBLIJA

PISANA BOŽJA RIJEČ

1. NA IZVORIMA LJUDSKOG BIĆA

1.1. TKO JE ČOVJEK?

Čovjek je jedino biće na zemlji koje od samih početaka postavlja pitanja o svojoj biti i smislu postojanja. Ta pitanja proizlaze iz dubine ljudskoga bića i bezuvjetno se tiču svakog čovjeka. Nitko nije oslobođen traganja za odgovorima na pitanja: Tko je čovjek? Tko sam ja?

Odgovori na ta pitanja usko su vezani uz izvore iz kojih čovjek crpi razumijevanje vlastite osobe. Pokušavajući riješiti misterij vlastitoga postojanja, ljudi su se tijekom povijesti okretali mitovima, religijama, a suvremeni se čovjek sve više okreće znanosti, nadajući se da spoznaje i znanja pojedinih znanstvenih disciplina, osobito antropologije, filozofije, sociologije, psihologije mogu ponuditi smislene, znanstveno utemeljene i uvjerljive odgovore. Uistinu, svaka od navedenih znanstvenih disciplina posjeduje mnoštvo konkretnih spoznaja o čovjeku koje mogu uvelike pomoći.

1.1.1. Popularno-znanstvene predodžbe o čovjeku

Antropologija proučava čovjeka, njegovu povijesnu i geografsku raširenost, zakonitosti koje mu uvjetuju biološki i duševni razvoj, načela njihova međudnosa te društvene i kulturne fenomene različitih ljudskih zajednica.

Filozofija proučava čovjeka kao razumno, duhovno, svjesno, voljno biće, kao osobu koja po svojoj naravi teži za apsolutnim znanjem, srećom, ljubavlju, konačno, za Apsolutnim Bićem, odnosno Bogom.

Sociologija naglašava da je čovjek društveno biće koje se međuljudskim odnosima može razviti u zrelu osobu.

Propagandna psihologija proučava čovjeka kao objekt na čiju se podsvijest može utjecati različitim poticajima i tako ga učiniti potrošačem i onoga što on po sebi ne želi i ne traži.

Humanistička psihologija uči da je čovjek vrijednost kojoj sve ostalo treba biti podložno.

Kemijski materijalizam promatra čovjeka kao sintezu koja se sastoji od vode, ugljika, kisika, dušika

Neoliberalizam doživljava čovjeka kao »homo oeconomicus«; čovjek je, naime, tim više čovjek čim je više u stanju ovladati materijom i podložiti ju sebi.

Unatoč mnogobrojnim znanstvenim spoznajama, sve se jasnije nazire nesigurnost čovjeka u sebe i znanje o sebi. Sve su aktualnije tvrdnje o dubokoj krizi ljudskoga identiteta:

1.2. SJAJ STVORENJA

Uvažavajući znanstveno-empirijske spoznaje, i kršćanska antropologija uči da je Bog počelo i apsolutni temelj svih bića koja proizlaze iz Božjega slobodnog stvaralačkog čina. Razumijevanje čovjeka stoga nije moguće bez uvažavanja njegove transcendencije i njegova odnosa s Bogom. Za razliku od ostalih stvorenja čovjek je plod posebne Božje odluke, o čemu svjedoči biblijsko izvješće o stvaranju:

»I reče Bog: 'Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci – svoj zemlji – i svim gmizavcima što puze po zemlji!' Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih.«

Post 1, 26-27

Od svih stvorenja samo je čovjek stvoren na sliku Božju. On Boga na zemlji predstavlja, uprisutnjuje i na Boga nalikuje. Čovjek ima Božji dah i u njemu se povezuju duh i materija. Slika Božja interpretacijski je ključ za razumijevanje čovjeka, njegova odnosa s Bogom i s ljudima međusobno.

1.2.1. Čovjek, slika Božja, sposoban je uspostaviti osobni odnos s Bogom!

Čovjek je osoba. Osoba sposobna uspostaviti vrlo blizak odnos i dijalog s Bogom. U vidljivom svijetu samo je čovjek obdaren razumom i slobodnom voljom. On je partner, sugovornik i prijatelj Božji. Toliko je Bogu važan da ga čini sustvarateljem i povjerava mu stvoreni svijet da njime upravlja.

1.2.2. Čovjek, slika Božja, jest muško i žensko!

S obzirom na istu ljudsku narav koja je zajednička muškarcu i ženi, oboje su, zajedno i pojedinačno, svatko za sebe, Božja slika. Iako različiti, muškarac i žena istovrijedni su, imaju jedno te isto ljudsko dostojanstvo i upućeni su jedno na drugo. Da bi ostvario samoga sebe, svaki se čovjek mora tražiti i pronalaziti u drugome. Čovjek nije stvoren da bude sâm.

1.2.3. Čovjek, slika Božja, temelj je ljudskoga dostojanstva.

Ljudsko dostojanstvo nije stvar dogovora, referendumu, niti je proizvod bioloških, povijesnih, kulturoloških datosti, nego u prvom redu izvire iz Boga koji stvara čovjeka. Stvorenost na Božju sliku daje čovjeku posebno dostojanstvo: njegov je život svet i nepovrediv te vredniji od života svakog drugog stvorenja.

1.2.4. Čovjek, slika Božja, temelj je ljudske jednakosti, bratstva, sestrinstva i solidarnosti među ljudima.

Svi su ljudi međusobno braća i sestre obdareni ljudskim dostojanstvom i na tom dostojanstvu utemeljenim neotuđivim, univerzalnim i nepovredivim ljudskim pravima koja su neodvojivo vezana uz obveze i dužnosti.

1.2.5. Čovjek, slika Božja, temelj je ljudske slobode.

Čovjek je stvoren slobodan i sloboda je izniman znak božanske slike u čovjeku. Sloboda i slobodna volja omogućuju čovjeku ostvariti, ali i uništiti projekt slike Božje. Sloboda je Božji dar koji nije prepušten samovolji čovjeka, nego savjesnom i odgovornom postupanju koje je u skladu s ljudskim dostojanstvom. Dostojanstvo čovjeka kao slobodnoga bića očituje se u njegovu slobodnom izboru dobra i istine.

1.2.6. Čovjek, slika Božja, biće je u kojem se odražava Krist, jedina, prava i savršena slika Boga.

»Izvan Isusa Krista ne znamo ni što je naš život, ni što je naša smrt, niti što je Bog, niti što smo mi sami.«

Blaise Pascal

1.2.7. Čovjek, slika Božja, moralno je biće.

Čovjek je po svojoj naravi moralno biće, a stupovi ljudske moralnosti su razumnost, slobodna volja, duhovnost, savjesnost i odgovornost. Moralni zakon koji odzvanja u nutrini srca i savjesti svakog čovjeka svoje izvorište ima u Bogu

1.2.8. Čovjek, slika Božja, grešno je i otkupljeno biće.

Čovjek je biće zajedništva s Bogom i ljudima. Prvi su ljudi počinili grijeh i razorili taj odnos zajedništva s Bogom. Izgubili su izvornu svetost i pravednost koju su primili od Boga, ne samo za sebe nego i za sve ljude. Otada su ljudski životi i ljudska povijest obilježeni grijehom, otada postoji razlika između izvornoga Božjeg stvorenja i konkretnoga svijeta onoga što bi trebalo biti i onoga što jest. Čovjek je slobodno odbacio Božju ponudu da sretno i odgovorno živi u svijetu, sâm je želio odlučivati o dobru i zlu te je svoje povjerenje predao Sotonu. Pod utjecajem Zloga, čovjek je zloupotrijebio svoju slobodu. Posljedica toga ljudskog čina u Bibliji se slikovito predstavlja kao gubljenje raja, zajedništva s Bogom i grijeh protiv sebe, protiv drugih ljudi, protiv prirode i protiv Boga. Grijeh prvih ljudi naziva se iskonski ili istočni grijeh i njime se ljudski rod lišio Božje milosti. Zbog posljedica istočnoga grijeha ljudska je narav oslabjela u svojim moćima, podvrgnuta je neznanju, trpljenju, vlasti smrti i sklona je grijehu. To stanje istočnoga grijeha nasljeđuje svaki čovjek rođenjem, stupanjem u zajedništvo s cijelim čovječanstvom. Naravno da grijeh ne bi trebalo shvaćati samo kao jedinstven događaj na početku ljudske povijesti jer se on događa i danas u životu svakog čovjeka, a pojedini grijesi izraz su i posljedica

prvoga grijeha. Međutim, Bog ne napušta čovjeka, nego Kristovom mukom, smrću i uskrsnućem ponovno uspostavlja istinski odnos zajedništva s ljudima, a u sakramentu krštenja briše se stanje naslijeđenoga iskonskog grijeha.

Rafael, Isusovo preobraženje (detalj), Vatikanski muzeji, Rim

2. PRED TAJNOM ZLA, GRIJEHA I OPRAŠTANJA

2.1. TKO TI OTKRI DA SI GOL?

Jedan od najvećih misterija koji muči čovjeka od samih početaka jest pitanje zla u svijetu, čovjekova grijeha te Božjega i čovjekovoga opraštanja. Biblija jasno naučava da zlo ima svoje ishodište u čovjekovu grijehu te da se povratak u izgubljeni raj ostvaruje Božjim opraštanjem čovjeku i međusobnim opraštanjem ljudi.

Grieh je trajno prisutan u ljudskoj povijesti. Katolička Crkva razlikuje smrtni grijeh, kojemu je objekt teška stvar, a čovjek ga učini potpuno svjestan i slobodnim pristankom, te laki grijeh, koji je također povreda Božjega zakona, ali se ne radi o objektivno teškoj stvari. Istočni je grijeh sklonost zlu ili grijehom ranjena narav s kojom se čovjek rađa, a osobni je grijeh svaki onaj grijeh koji čovjek osobno učini tijekom života. Svaki grijeh ima posljedice za čovjeka koji čini grijeh, ali utječe i na društvene uvjete. Gomilanje i sažimanje brojnih osobnih grijeha, prema učenju sv. Ivana Pavla II., dovodi do struktura grijeha koje onemogućavaju ljudima da se potpuno ostvare i koje na različite načine utječu na ljude.

Upravo tragedija grijeha svjedoči nam o čovjekovoj povezanosti s Bogom i nesreći koja čovjeka snađe kada se odvoji od Boga. Zato se Bog u Svetom pismu objavljuje kao onaj koji je nježnost sama i milosrđe te čovjeka neprestano poziva na obraćenje. Obraćenje je promjena životnoga stava te odmak od grijeha i opredjeljenje za dobro. Na poseban se način Božje milosrđe dobiva u sakramentu pokore i pomirenja u kojem Bog, po služenju Crkve, daruje oprostjenje grijeha.

Iz ove Isusove prispodobe jasno se uočava kako Bog želi postupati prema nama. Ljudi razmišljaju u kategorijama pravednosti: Sve ću vratiti, samo mi treba vremena. Bog ima drukčiju logiku: Ne trebaš mi ništa vratiti i ne duguješ mi ništa osim ljubavi prema drugom čovjeku. Bog nam oprašta grijehe da bi nas naučio kako se trebamo ponašati jedni prema drugima. Ljubav koju nam je Bog u Kristu darovao dužni smo s Kristom i po Kristu dijeliti svakom čovjeku.

Bog je stvorio čovjeka kao prijatelja i suradnika. Adam i Eva, stvoreni na Božju sliku, bili su Božji, a Bog je sve stvoreno njima povjerio. Kršenje Božje

volje i povjerenja nije dovelo do čovjekovoga napretka, kao što je vrag zavodljivo navijestio, nego je čovjek postao svjestan svoje slabosti i gubitka dostojanstva slike Božje, što se u Bibliji izriče slikom golotinje. Ta čovjekova ogoljenost tjera čovjeka da se skriva od Boga.

2.1.1. Adame, gdje si?

Pitanje koje u Knjizi Postanka Bog postavlja Adamu neprestano se ponavlja svakom čovjeku. I svatko je pozvan odgovoriti na Božje pitanje i otkriti gdje je. To pitanje nije ni osuda ni prijekor, nego poziv na iskreno sagledavanje osobne situacije i stanja u kojem se čovjek nalazi kako bi mogao ustati i krenuti naprijed.

Isus u prisposobi o milosrdnom ocu priča da je sin, odlučivši se vratiti, smislio što će reći ocu. Taj njegov govor ima tri dijela. Najprije se spominje činjenica (Oče, sagriješih protiv neba i pred tobom), potom posljedica grijeha (Nisam više dostojan zvati se sinom tvojim) i na kraju kazna za grijeh (Primi me kao jednog od svojih najamnika). U susretu s ocem sin uspijeva izreći činjenicu i posljedicu, a otac ga prekida i namjesto kazne daruje mu nagradu. Time se jasno pokazuje da Bog ne želi smrti grešničke, nego želi da se on obrati i živi. Bog je sama nježnost i milosrđe, spor na ljutnju i bogat dobrotom.

2.1.2. Biblija je svjedočanstvo čovjekovih promašaja i Božje ljubavi

Doslovni prijevod biblijske riječi za grijeh bio bi promašaj. A sinonimi za hrvatsku riječ grijeh su zalutalost, odnosno besmisao. Stoga je svako razmišljanje o grijehu pitanje je li nešto životni promašaj, besmisao i izgubljenost. Budući da je Bog definiran kao ljubav, onda je grijeh uvijek promašena ljubav, život bez ljubavi i odlutalost od ljubavi.

Od grijeha praroditelja, koji su osim posljedice za svoj grijeh dobili i nadu obećanoga spasenja, mnoštvo drugih biblijskih likova snažno svjedoči koliko je krhka ljudska narav ranjene slobode i volje, koliko je lukavo i žestoko vražje napastovanje čovjeka te koliko sve nadvisuje Božja ljubav prema čovjeku.

Promišljanje biblijskih likova daje čovjeku dovoljno materijala za analizu vlastitoga života, stavova i djelovanja.

Grieh Adama i Eve u svojoj je biti oholost i samovolja te mišljenje da čovjek zna bolje od Boga što i kako treba živjeti. Kajinov je grijeh nesposobnost da se raduje s bratom te zavist radi bratovljeva uspjeha. U slici gradnje babilonske kule Knjiga Postanka opisuje i želju da se svijet uredi bez Boga

Mojsije tijekom hoda kroz pustinju s narodom iskazuje nepovjerenje u Božje vodstvo i sumnju, a kralj David grešnu bahatost i spremnost na sve da bi zadovoljio svoju požudu. Stari savez posebno ističe grijeh idolopoklonstva i stavljanje pouzdanja u nekoga ili nešto drugo, a ne u Boga. I ono što je zajedničko svim biblijskim grešnicima jest podnošenje posljedica grijeha.

I Novi savez opisuje temeljne grijehe kojima je čovjek sklon i uz koje čini promašaje u svojem životu. S jedne je strane Zaharija i njegovo nepouzdanje u Boga te zahtijevanje da Bog njemu polaže račune traženjem posebnih znakova

i Ivana na Jordanu koji nije otvoren novosti koju donosi Isus, nego je zatvoren u starim kategorijama, pa do Petra koji je zarobljen strahom i luta u nerealnoj slici o sebi i Jude koji je spreman žrtvovati drugoga čovjeka da bi ostvario vlastite ciljeve.

Ni vrijeme Crkve, nakon primanja Duha Svetoga, nije bez primjera tipičnih grijeha. Od sebičnosti Ananije i Safire preko želje za zlouporabom duhovnih dobara Šimuna čarobnjaka, pa do podržavanja struktura grijeha i progona neistomišljenika u kojima je sudjelovao Pavao

Povijest Crkve svjedoči o grešnosti i obraćenju mnogih, a iskustvo svakoga pojedinog čovjeka dokazuje da se ta borba koja traje u čovjeku i dalje nastavlja

2.2. IDI I ODSADA VIŠE NEMOJ GRIJEŠITI!

»A Isus se uputi na Maslinsku goru. U zoru eto ga opet u Hramu. Sav je narod hrlio k njemu. On sjede i stade poučavati. Uto mu pismoznanci i farizeji dovedu neku ženu zatečenu u preljubu. Postave je u sredinu i kažu mu: 'Učitelju! Ova je žena zatečena u samom preljubu. U Zakonu nam je Mojsije naredio takve kamenovati. Što ti na to kažeš?' To govora-hu samo da ga iskušaju pa da ga mogu optužiti. Isus se sagne pa stane prstom pisati po tlu. A kako su oni dalje navaljivali, on se uspravi i reče im: 'Tko je od vas bez grijeha, neka prvi na nju baci kamen.' I ponovno se sagnuvši, nastavi pisati po zemlji. A kad oni to čuše, stadoše odlaziti jedan za drugim, počevši od starijih. Osta Isus sam – i žena koja stajaše u sredini. Isus se uspravi i reče joj: 'Ženo, gdje su oni? Zar te nitko ne osudi?' Ona reče: 'Nitko, Gospodine.' Reče joj Isus: 'Ni ja te ne osuđujem. Idi i odsada više nemoj griješiti.'«

Iv 8, 1-11

Evandeoski odlomak o ženi uhvaćenoj u preljubu pokazuje kršćanski odnos prema grešnicima. Prije svega Isus odbacuje ideju da se problem rješava tako da se ubije čovjeka. Istodobno Isus postavlja načelo razlikovanja osobe i čina. »Ni ja tebe ne osuđujem« Isusove su riječi kojima daje primjer kršćanima da su svaku osobu dužni uvijek prihvaćati i ljubiti. Da nitko nije isključen iz obveze da se poštuje njegovo dostojanstvo i ljubav prema toj osobi. Riječi »Odsada više nemoj griješiti« jasno daju do znanja da se čin smije i mora vrednovati te ga se okarakterizirati kao moralno prihvatljiv, odnosno moralno neprihvatljiv čin ili grijeh.

3. MUŠKO I ŽENSKO STVORI IH

3.1. ČOVJEK KAO MUŠKARAC I ŽENA

Kršćani vjeruju da je Bog stvorio čovjeka iz ljubavi, u ljubavi i za ljubav i ta je činjenica temelj razumijevanja i shvaćanja čovjeka. Božja ljubav i čovjekova sličnost s Bogom temelj su dostojanstva svakoga pojedinog čovjeka i cjelokupnoga ljudskog roda.

Biblijski opisi stvaranja donose jednu zanimljivost kod opisa stvaranja čovjeka. Opisuju kako je Bog stvorio čovjeka kao čovjeka muškarca i čovjeka ženu.

Stvorio ih je drukčije od svega stvorenoga, stvorio ih je jednakoga dostojanstva i stvorio ih je usmjerene jedno na drugo. Upravo je usmjerenost muškarca i žene jedno prema drugome temelj kršćanskoga shvaćanja odnosa muškarca i žene.

Biblijski izvještaji o stvaranju zapisuju Božju volju da se supružnici potpuno predaju jedno drugome i da u ljubavi rađaju djecu. Ljudska je spolnost sveta i blagoslovljena, ona je Božji dar čovjeku i njegova temeljna dimenzija koja ga određuje prema drugim ljudima. Očituje se kao potreba susreta, partnerstva, upotpunjavanja i zajedništva na svim razinama ljudskoga bića i nikako se ne smije svesti samo na biološku dimenziju Biblija sasvim jasno i odlučno zastupa ravnopravnost i jednakost među spolovima.

3.1.1. *Jednakoga dostojanstva*

Muškarac i žena nisu suprotstavljena bića, nego dvije varijacije iste ljudskosti. Katolička Crkva neprestano naglašava usmjerenost muškarca i žene jedno na drugo u ljubavi i međusobnom poštovanju. Tijekom povijesti nije se poštivalo jednakost dostojanstva muškarca i žene te se ženu ugnjetavalo, prečesto pozivajući se i na biblijsku priču o stvaranju Adama i Eve. Žena se nije shvaćala u cjelokupnoj širini svojega postojanja, nego se svodila na ulogu i gledala isključivo kroz njezin odnos prema muškarcu. S mišljenjem da je žena podložna muškarcu i da je njegovo vlasništvo, koje postoji i u Starom savezu, susreo se i Isus tijekom svojega naučavanja.

Pristupe mu neki od saduceja, koji niječu uskrsnuće. Upitaše ga: »Učitelju! Mojsije nam napisao je: Umre li bez djece čiji brat koji ima ženu,

neka njegov brat uzme tu ženu te podigne porod bratu svomu. Bijaše tako sedmero braće. Prvi se oženi i umrije bez djece. Drugi uze njegovu ženu, onda treći; i tako redom sva sedmorica pomriješe ne ostavivši djece. Naposljetku umrije i žena. Kojemu će dakle od njih ta žena pripasti o uskrsnuću? Jer sedmorica su je imala za ženu.«

Lk 20, 27-33

Kršćanstvo, imajući pred očima prije svega Blaženu Djevicu Mariju i Božji odnos prema njoj, naglašava jednako dostojanstvo žena i muškaraca. Štovanje svetica u Katoličkoj Crkvi također je izgrađivalo svijest o vrijednosti i jednakosti dostojanstva muškaraca i žena jer ih se nije promatralo kroz stereotipne uloge niti u odnosu prema muškarcima, nego kao osobe koje su, slobodnom odlukom i vlastitom voljom, učinile ono što i drugim kršćanima, muškarcima i ženama, može biti primjer. Posebno treba istaknuti svete koje su proglašene naučiteljicama Crkve jer se time naglašavala njihova intelektualna sposobnost, što je također tijekom povijesti bilo zanemarivano, te osnivačice redovničkih zajednica, koje su pokazale da žene mogu samostalno živjeti i brinuti se za sebe u svim aspektima postojanja.

3.2. BRAK I OBITELJ U BOŽJEM NAUMU

Nije dobro da čovjek bude sam.

Post 2, 18

Nameće se pitanje: »Za koga nije dobro?« i »Zašto nije dobro?«

Ni za koga nije dobro da čovjek bude sam. Dakako, pod pojmom »čovjek« misli se i na muškarca i na ženu.

Za čovjeka samog nije dobro da bude sam. Čovjek je biće usmjereno na druge. Ako ne ostvarimo tu dimenziju, osiromašeni smo u svojoj ljudskosti. Samo izvanredni duhovi posjeduju karizmu koja im omogućuje plodonosno življenje u celibatu. Pritom se celibat shvaća kao život za druge, a ne kao sebična samodostatnost.

Nije dobro da čovjek bude sam niti radi osobe s kojom mu je biti. Pozvani smo svojim životom svjedočiti ljubav dobrotom. Pozvani smo biti suputnici i pomagači na putu. Pozvani smo darivati i radovati jedni druge. Odbijajući mogućnost zajedništva, specifičnu dimenziju svjedočanske ljubavi uskraćujemo osobi s kojom bismo bili u ekskluzivnoj vezi.

Nije dobro biti sam radi zajednice braće i sestara koju čovjek, u zajedništvu s drugom osobom, može primjerom, riječju i djelom izgrađivati kao bolji svijet temeljen na kršćanskoj civilizaciji ljubavi.

Nije dobro biti sam niti radi života koji bi iz zajedništva muškarca i žene u ljubavi mogao nastati. Rađanje nije niti jedina niti najvažnija zadaća braka, ali je odraz ljubavi muškarca i žene te njihovoga opredjeljenja za život.

Sveta obitelj, Pastirsko polje, Betlehem

Konačno, nije dobro niti radi Božjega plana koji je stvorio muškarca i ženu da bi ih darovao jedno drugom kako bi si u ljubavi mogli pomagati i kako bi u ljubavi stvarali novi život.

Brak je isključiva, neraskidiva i plodna veza jednoga muškarca i jedne žene.

Da bi brak bio plodonosan i da bi za sve nabrojene bilo dobro što čovjek nije sam, potrebno je da, prije nego što njih dvoje postanu jedno, svatko od njih bude potpun. Zrelost je osnovna karakteristika kršćanstva. Zrelo razmišljanje, zrelo prosuđivanje i zrelo djelovanje. Pritom ne smijemo upasti u napast da zrelost pomiješamo s brojem godina. Kronološka starost i zrelost prečesto ne dolaze istim ritmom.

Da bi brak bio blagoslovljena veza dviju osoba, potrebno je da svatko od njih bude – osoba. Zato je potreban neprestani rad na sebi. Osoba koja ne izgrađuje sebe nije ni za što, ali isto tako nije ni za koga. Brak nije pribježište, utočište niti zaklon. Brak je susretište i zajednički hod utabanim, no nepredvidivim putem. Rad na sebi ne prestaje kada čovjek stupi u brak. Ne prestaje nikada u životu.

Osim što čovjek mora biti potpun da bi mogao stupiti u brak, neizostavno se treba potpuno darovati drugoj osobi. Brak nije veza u kojoj se čovjek »razosobljuje«, prepušta drugome, u njemu se utapa ili gubi. Brak je potpuno davanje bez primisli i pridržanosti. Ta kome drugome darovati sebe i sve svoje radosti i nade, žalosti i tjeskobe?

Harmonična usklađenost dviju osoba u braku najbolje se prepoznaje po plodovima ljubavi. I to ne samo po njihovoj međusobnoj ljubavi, nego u prvom redu prema ljubavi za konkretnoga čovjeka. Jer ako muškarac i žena zadrže

ljubav samo za sebe, radi se o najobičnijem egoizmu. Brak je isključiva, ali nipošto zatvorena veza. Brak je po svojoj sakramentalnoj naravi usmjeren na drugoga. Na ljude s kojima supružnici žive i, na poseban način, djecu koja će u ljubavi nastati. U međusobnoj ljubavi partnera i u otvorenoj ljubavi prema novom životu.

3.3. RODITELJSTVO I OBITELJ

3.3.1. Sveta obitelj

Sveta obitelj Marije, Josipa i Isusa nam, kao što navodi molitva Crkve, daje divan uzor obiteljskih kreposti i uzajamne ljubavi. Upravo je zato Sveta obitelj svim kršćanima primjer istinskoga zajedništva, ljubavi i služenja. Sveta obitelj može biti uzor roditeljima i za njihovu brigu o djeci. Evanđelje zapisuje da je Isus uz Mariju i Josipa napredovao u dobi, mudrosti i milosti pred Bogom i ljudima (usp. Lk 2, 52). Time se određuje i trostruka briga roditelja za djecu

Roditelji su dužni brinuti se da dijete napreduje u dobi, odnosno da se fizički i psihički ispravno razvija.

4. BIBLIJSKA SLIKA BOGA I ISKUSTVO BOGA

4.1. BOG U SVJEDOČANSTVU VJERE STAROGA ZAVJETA

U središtu starozavjetne biblijske vjere jest jedan i jedini Bog koji se kroz povijest postupno otkriva čovjeku. On s čovječanstvom ulazi u dijalog i sklapa s njim savez. Posebnu ulogu u tom savezništvu odigrali su izabrani pojedinci, kojima se i po kojima se Bog objavljivao te je svako biblijsko razdoblje imalo neku svoju sliku Boga. No uvijek je riječ o iskustvu istoga Boga koji se zauzima za svoj narod i očituje mu se kao Prisutni.

4.1.1. Spoznaja Boga kroz povijesne događaje u Izraelu

U središtu Božjih zahvata u povijest Izraela jest događaj izbavljenja iz egipatskog ropstva. Od tog se događaja konstituira narod koji piše svoju povijest kao povijest života s Bogom. On u svjetlu vjere svoju sadašnjost i budućnost shvaća kao Božji plan. U istom duhu čita i prošlost, u kojoj prepoznaje Božje vodstvo.

»Ovako veli Jahve, Bog Izraelov: ... ja [sam] uzeo oca vašega Abrahama s one strane Rijeke i proveo ga kroza svu zemlju kanaansku, umnožio mu potomstvo ... Izveo sam oce vaše iz Egipta i stigli su na more; Egipćani su progonili vaše oce bojnim kolima i konjanicima sve do Mora crvenoga. Zavapili su tada Jahvi i on je razvukao gustu maglu između njih i Egipćana i naveo ih u more koje ih je prekrilo. Vidjeli ste svojim očima što sam učinio Egipćanima; zatim ste ostali dugo vremena u pustinji. Nato sam vas uveo u zemlju Amorejaca ... Zaratiše s vama i ja ih dadoh u vaše ruke; uzeli ste u baštinu zemlju njihovu jer sam ih ja ispred vas uništio. Tada se digao moapski kralj Balak ...i on pozva Bileama, sina Beorova, da vas prokune. Ali ja ne htjedoh poslušati Bileama: morade vas on i blagosloviti, i spasih vas iz njegove ruke. Onda ste prešli preko Jordana i došli u Jerihon, ali su glavari Jerihona povelili rat protiv vas ... ali sam ih ja predao u vaše ruke. ... nemaš što zahvaliti svome maču ni svome luku. Dao sam vam zemlju za koju se niste trudili i gradove koje niste gradili i u njima se nastaniste ...«

Jš 24, 2–13

U svim događajima nacionalne povijesti Izrael se oslanjao na Boga koji mu se pokazao u iskustvu izlaska. To je iskustvo odlučujući razlog zašto je židovski narod ostao dosljedan svojem monoteizmu, odvojio se od zapadnosemitskih religija plodnosti i nije prihvatio njihovu teogoniju, panteon božanstava i štovanje prirodnih pojava.

teogonija – mit o nastanku bogova koji su prihvaćale zapadnosemitske religije.

4.1.2. Bog Saveza

Za hebrejski mentalitet savez je vez kojim se uređuju međuljudski odnosi. U stara vremena to je bio ugovor dvaju jednakih ili nejednakih strana, koji je sadržavao uzajamna prava i dužnosti, uređujući njihove odnose u društvenom i pravnom životu. Ugovorne strane vezale su se zakletvom uz obred sjeći savezu, u kojem bi se žrtvena životinja rasjekla na dvije polovice, a ugovorne bi strane prolazile između njih pokazujući da su spremne doživjeti istu sudbinu u slučaju kršenja obećanja. Dio sklapanja saveza bilo je i zazivanje blagoslova na one koji se drže preuzetih obveza, odnosno prokletstava na one koji se iznevjere.

Među brojnim starozavjetnim savezima osobitu ulogu ima Savez sklopljen između Boga i ljudi. Židovi su jedini narod koji je savez iz društvenog i pravnog života primijenio i na religiozni život. U oblikovanju savezničke povijesti s Bogom posebno se ističu neki izabranici, među kojima je prvi praotac Abraham.

savez – (hebr. be rit) kao tema prožima cijelu Bibliju i govori o odnosu između Boga i čovjeka. SZ opisuje Savez s Noom, Abrahamom, Mojsijem, Davidom. U središtu je Savez s Mojsijem.

4.1.3. Abrahamov plemenski Bog

Na Božji poziv (Post 12, 1–3) da napusti svoj zavičaj i njegove bogove i zaputi se u zemlju u kojoj će mu dati brojno potomstvo i veliki blagoslov, Abraham odgovara predanjem. Tako se povezuje s Bogom koji mu se objavio:

»Ja sam El [adaj – Bog Svesilni, Mojim hodi putem i neporočan budi ... Silno ću te rodnim učiniti; narode ću iz tebe izvesti; i kraljevi će od tebe izaći. Savez svoj sklapam između sebe i tebe i tvoga potomstva poslije tebe – Savez svoj za vjekove: ja ću biti Bogom tvojim i tvoga potomstva poslije tebe. Tebi i tvome potomstvu poslije tebe dajem zemlju u kojoj boraviš kao pridošlica – svu zemlju kanaansku – u vjekovni posjed; a ja ću biti njihov Bog. ... A ti Savez čuvaj moj – ti i tvoje potomstvo poslije tebe u sve vijeke.«

Post 17, 1. 6–9

Po Abrahamovoj vjeri cijelo je njegovo pleme postalo dionikom savezničkoga odnosa s Bogom te ga naziva Bog Abrahamov, kasnije Bog Abrahamov, Izakov i Jakovljevi. To se iskustvo povezanosti s Bogom obogaćivalo svakim novim Božjim interventom.

Izraelci su u Kanaanu dolazili u dodir s mjesnim božanstvima, čija su imena nastajala tako da se najstarijem imenu vrhovnog gospodara El (znači bog) doda neka božanska odlika ili mjesto štovanja. Tako su patrijarsi Boga nazivali: El [adaj – Bog Svesilni, El Olam – Bog Vječni, El Eloah Izrael Bog Izraelov.

4.1.4. Mojsijev Bog izabranog naroda

»Čuj, Izraele! Jahve je Bog naš, Jahve je jedan! Zato ljubi Jahvu, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom! Riječi ove što ti ih danas naređujem neka ti se urežu u srce. Napominji ih svojim sinovima. Govori im o njima kad sjediš u svojoj kući i kad ideš putem; kad liježeš i kad ustaješ. Priveži ih na svoju ruku za znak i neka ti budu kao zapis među očima! Ispiši ih na dovratnicima kuće svoje i na vratima svojim!«

Pnz 6, 4–9

Među Božjim izabranicima Mojsije dobiva zadaću da izvede Izraelce iz egipatskog ropstva. Po njemu Bog budi nacionalnu svijest naroda i objavljuje mu ljubav koja ga čini posebnim:

»Ta ti si narod posvećen Jahvi, Bogu svome; tebe je Jahve, Bog tvoj, izabrao da među svim narodima koji su na zemlji budeš njegov predragi vlastiti narod. Nije vas Jahve odabrao i prihvatio zato što biste vi bili brojniji od svih naroda ... nego zato što vas Jahve ljubi i drži zakletvu kojom se zakleo vašim ocima.«

Pnz 7, 6–8

Povezanost između Boga i židovskog naroda temelji se na Božjem slobodnom izboru koji se treba shvatiti kao poslanje u službi univerzalnih planova i zahvata. Izrael je postupno dozrijevao u takvom shvaćanju te se kroz povijest prepoznavao kao posrednik između Boga i svih naroda (univerzalno poslanje), što je bilo posebno naglašeno u proročko vrijeme.

4.1.5. Proročki navještaj Boga Saveza

Proroci pomiču granice izabranja i pripadnosti Jahvi izvan nacionalnih okvira. Amos ističe Jahvinu skrb za sve narode: Sinovi Izraelovi, niste li za me kao i Kušani. Ne izvedoh li ja Izraela iz zemlje egipatske, kao Filistejce iz Kaftora i Aramejce iz Kira? (Am 9, 7).

Jeremija i Ezekiel pomiču Božje djelovanje na područje antropološkoga. Govore da će Bog razvrgnuti Stari i uspostaviti Novi savez i upisati ga u srce (Jr 31, 31ss; Ez 11, 15ss; 36, 26s). Naviještanjem sklapanja Saveza u čovjekovoj nutrini ističe se kako Bog omogućuje svakome da uđe u osobni savez s njim. Pred Bogom više nema prednost narod, nego pojedinac koji mu se obrati (Ez 18). Unatoč tome, Bog ne zaboravlja svoj narod. Izaija naviješta da je Izrael Božji svjedok po kojemu će sve narode učiniti dionicima svoga Saveza (Iz 55, 3b–5) te će u konačnici svi biti Božji izabranici. Za njega je Jahve jedini Bog povijesti – spasitelj, jedini gospodar budućnosti (Iz 48).

4.1.6. Temeljne oznake starozavjetne slike o Bogu

Stari zavjet ne nudi sustavan nauk o Bogu, nego se slika o njemu nudi po različitim iskazima iskustva ljudi s Bogom. Temeljno iskustvo i obilježje starozavjetne slike o Bogu posreduje Mojsije, kojemu je Bog otkrio svoje ime:

»Nato Mojsije reče Bogu: Ako dođem k Izraelcima pa im kažem: Bog otaca vaših poslao me k vama, i oni me zapitaju: Kako mu je ime? – što ću im odgovoriti? Ja sam koji jesam, reče Bog Mojsiju. Onda nastavi: Ovako kaži Izraelcima: Ja jesam posla me k vama. Dalje je Bog Mojsiju rekao: Kaži Izraelcima ovako: Jahve, Bog vaših otaca, Bog Abrahamov, Bog Izakov i Bog Jakovljev, poslao me k vama. To mi je ime do vijeka, tako će me zvati od koljena do koljena.«

Izl 3, 13–15

Poznavanje imena za Izraelce je imalo ulogu definiranja biti i funkcije bića. Za njih ime Božje nije nikakvo čarobno sredstvo manipuliranja, kao kod poganskih naroda, nego poziv na dijalog s Bogom, koji se unatoč zazivanju po imenu ne da prisvojiti. Među raznim starozavjetnim nazivima za Boga posebno mjesto zauzima ime Jahve, koje je prema nekim predajama do Mojsija bilo nepoznato (Izl 6, 2–3). To je ime Božji dar, ono je sveto i židovski narod nije ga smio uzalud spominjati, ali nije ga niti skrivao, štoviše, osjećao je obvezu javnog ispovijedanja: Hvalite Jahvu, prizivajte ime njegovo! Objavite narodima djela njegova, razglašujte uzvišenost imena njegova (Iz 12, 4).

Ime Jahve (hebr. ehjeh ašer ehjeh) izvedeno je iz hebrejskog glagola hajah, što znači aktivno biti, biti prisutan, djelotvoran i označava Stvoritelja koji čini da nešto jest. Prevodi se kao: Ja sam onaj koji je bio, koji jest i koji će biti, što govori da je Jahve iznadvremenski Bog. Odgovarajući hrvatski izraz bio bi Prisutni jer se njime izražava Božja blizina. Otkrivanjem imena Jahve očituje da je osoba, vjeran Izraelov suputnik, saveznik. Njegovo ime ima egzistencijalno značenje – on susreće čovjeka kao onaj koji je tu za njega, koji hoće biti prisutan (Emanuel). Zbog ovih obilježja koja se skrivaju u imenu Jahve, Izraelci su ga poistovjećivali s Bogom. Ime jest Bog sam.

Premda je otkrio svoje ime, Jahve ostaje ljudima nedohvatljiv, Bog skriveni, Bog Izraelov, Spasitelj (Iz 45, 15). On koji je slobodno izabrao Izraela, nije

vezan samo uz njega, niti mu je stalo samo do jednoga naroda. Jahve prebiva posred Izraela, kaže prorok Izaija (40, 34ss), ali ga ne obuhvaća nijedno mjesto. On jednostavno JEST, nema početka ni kraja. Gospodar je povijesti i prirode, prisutan je svuda istodobno. Svet je i nadilazi sva stvorenja, ali ne drži se daleko od svijeta i čovjeka. Bog svojim obilježjima, kao što kaže pjesnik, jednostavno zbunjuje:

4.1.7. Savez – vez vjernosti

»Neka te ne ostavljaju dobrota i vjernost, objesi ih sebi oko vrata, upiši ih na ploču srca svoga. Tako ćeš steći ugled i uspjeti pred Božjim i ljudskim očima.«

Izr 3, 3–4

Kroz čitavu povijest židovskoga naroda Bog se pokazivao i dokazivao kao onaj koji drži svoj Savez i milost svoju iskazuje do tisuću koljena onima koji ga ljube i drže njegove zapovijedi (Pnz 7, 9). Premda su Izraelci znali da takav stav obvezuje i traži uzdarje, oni su u okruženju poganskih naroda i pluralnosti religioznih opredjeljenja često lutali od Jahvine očinske ljubavi. Bog se po proroku Hošei tuži:

»Dok Izrael bijaše dijete, ja ga ljubljah, iz Egipta dozvah sina svoga. Al' što sam ih više zvao, sve su dalje od mene odlazili; baalima su žrtvovali, kadili kumirima. A ja sam Efrajima hodati učio, držeći ga za ruke njegove; al' oni ne spoznaše da sam se za njih brinuo.«

Hoš 11, 1–4a

Jedan od razloga udaljavanja od Boga može biti i taj što čovjek gubi jednostavnost u pristupu Bogu. Ne prepoznaje njegovu prisutnost i zauzetost iako mu se Bog, baš kao Židovima, puno puta otkrio kao vjeran suputnik, kao Prisutni i Bliski. Možda je potrebno duboko se sagnuti kako bismo vidjeli Boga na djelu, kako to priča židovska legenda. Prema njoj, dođe učenik rabiju i pita: Nekoć su ljudi gledali Boga licem u lice. Zašto danas nije tako? Rabi odgovori: Jer se više nitko ne želi tako duboko sagnuti.

Jahve nikad nije odustao od svojega naroda iako mu se on često puta iznevjerio. Oslonjen na Božje milosrđe i njegovu vjernost, Izrael se uvijek nakon lutanja vraćao Bogu Saveza.

»Milosrdan i milostiv je Jahve, spor na srdžbu i vrlo dobrotiv. Jarostan nije za vječna vremena niti dovijeka plamti srdžba njegova. Ne postupa s nama po grijesima našim niti nam plaća po našim krivnjama.

Ljubav Jahvina vječna je nad onima što ga se boje i njegova pravda nad sinovima sinova, nad onima što njegov Savez čuvaju i pamte mu zapovijedi da ih izvrše.«

Ps 103, 8–10. 17–18

4.2. BOG U SVJEDOČANSTVU VJERE NOVOGA ZAVJETA

Tijekom čitave povijesti kršćanstva osoba Isusa Krista izaziva zanimanje ljudi. Njegovim su se likom i djelom bavili i bave se brojni književnici, likovni umjetnici, filmski redatelji, filozofi, sociolozi i psiholozi. Prema njemu zauzimaju stajalište druge religije, novi religiozni pokreti, kao i brojni humanisti i revolucionari. U skladu s time, mnogo je slika o Isusu, često i proturječnih. Iako jednostrane, te različite interpretacije govore o nekim vidovima Kristova otajstva, koje privlači i očarava ljude svih vremena. Osobni odgovor na pitanje: »Tko je Isus Krist za mene?« ima središnje značenje za život svakog kršćanina, a odgovor autentične vjere oslanja se na novozavjetna svjedočanstva.

4.2.1. Isusovo naviještanje i djelovanje u zrcalu Novoga zavjeta

Evandjelja prikazuju Isusa kao pobožnog Židova koji obdržava Zakon. On nastupa kao učitelj Zakona (rabbi) ili prorok. No od njih se bitno razlikuje. Isus nije naučavao kao učitelj koji samo tumači Mojsijev zakon, nego se stavljao iznad Zakona: on želi da se njegova riječ shvati kao definitivna i normativna riječ Božja, jer je on sâm riječ Božja.

Svojim riječima i djelima Isus otkriva lice Boga čovjekotražitelja i čovjekoljubitelja. Prisposobama poučava da Bog ljubi one koje društvo gleda kao izgubljene, grešnike i odbačene (Lk 15; 18, 9–14), a sebe je predstavljao kao Božjeg namjesnika. U njegovo ime govori i djeluje naviještajući dolazak kraljevstva Božjeg; poziva na obraćenje i čini ono što je pridržano samo Bogu – oprašta grijehe. U Govoru na gori (Mt 5 – 7) upućuje u vrijednosni sustav Boga koji cijeni milostinju, molitvu i post, koji traži vjernost, opraštanje i ljubav prema neprijateljima.

(3) »Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!
(4) Blago ožalošćenima: oni će se utješiti! **(5)** Blago krotkima: oni će baštiniti zemlju! **(6)** Blago gladnima i žednima pravednosti: oni će se nasititi! **(7)** Blago milosrdnima: oni će zadobiti milosrđe! **(8)** Blago čistima srcem: oni će Boga gledati! **(9)** Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati! **(10)** Blago progonjenima zbog pravednosti: njihovo je kraljevstvo nebesko!« **(11)** »Blago vama kad vas – zbog mene – pogrde i prognaju i sve zlo slažu protiv vas! (Matt 5,3-11)

Mt 5, 3–11

Blaženstva su neka vrsta Isusove osobne iskaznice, zbog koje ga prihvaćaju i nekršćani. »Isusova poruka, kako je ja razumijem – izjavio je Mahatma Ghandi – sadržana je u Govoru na gori ... Upravo je taj Govor učinio da zavolim Isusa ... Čini mi se da se ta poruka na Zapadu izobličuje ... Mnogo toga što je zaogrnuto kršćanskim imenom negacija je Govora na gori.« Ghandi ne precizira kako se negira Isusov govor na gori. O tome bi se moglo razmišljati, no potrebno je najprije znati kakva stajališta prema Bogu, bližnjemu i svijetu on promovira.

prispodobá – (grč. parabolé), govorna tehnika kojom se neka misao izražava pričom iz iskustva; slušatelja uključuje u sadržaj, budi njegovu maštu i omogućuje identifikaciju s ciljem da zauzme stav pripovjedača.

4.2.2. Božje očinstvo i Isusovo božansko sinovstvo

Na starom Istoku božanstvo se nazivalo ocem u fizičkom smislu, roditeljem bogova i ljudi. Kako bi se ogradio od takvog poimanja bogoočinstva, Izrael je vrlo oprezno koristio izraz otac za Jahvu, premda je sebe držao prvorođencem Božjim (Hoš 11, 1). Jahvino očinstvo i svoje sinovstvo nije tumačio u naravnom, nego adoptivnom smislu. Tako je Bog otac narodâ, kraljeva, a na osobit način siromahâ i udovica o kojima skrbi.

4.2.3. Isusov Abba

Isus objavljuje da ima poseban odnos s Bogom. Naziva ga vlastitim Ocem aramejskim izrazom Abba, kojim su se mala djeca obraćala ocu. Osloviti Boga tako familijarno bilo je do tada novo, pa i neumjesno i bogohulno, jer je to bio svojevrsni napad na Božju transcendenciju. No za Isusa je to bio izraz njegove osobite povezanosti s Bogom Ocem.

Od mnogih novozavjetnih imena za Isusa (Krist, Gospodin, Sin čovječji, Prorok) njegovu jedinstvenost najbolje izražava naziv Sin Božji. On sam sebe nikad nije predstavljao tim imenom. Isus je, međutim, govorio tako: Sve je meni predao Otac moj i nitko ne pozna Sina doli Otac niti tko pozna Oca doli Sin i onaj kome Sin hoće objaviti (Mt 11, 27). On kao Sin ima vlast od Oca i može ga objaviti kome hoće jer je s njim duboko prisan. Isus priznaje: Ja i Otac jedno smo (Iv 10, 30); Tko je vidio mene, vidio je i Oca, ali istodobno ne skriva ni svoju različitost od Oca: Otac je veći od mene (Iv 14, 9. 28). Ovo ontološko sinovstvo najviše ističe evanđelist Ivan. Sinoptici upućuju na Isusovo funkcionalno sinovstvo, tj. djelovanje u korist čovjeka koje je služenje Ocu. Isusovo se božansko sinovstvo najzornije pokazuje u čudima koja ga otkrivaju kao onoga koji je od Oca i došao na svijet (Iv 16, 28). U himnu poslanice Filipljanima Pavao ističe da je i križ znak Isusova božanstva. On govori o Isusovoj preegzistenciji, poniženju i uzvišenju kao Božjoj potvrđi svega što je Isus propovijedao i činio kao njegov Sin. Cilj Isusova poslanja je (pro)slava Boga Oca.

Stari zavjet opisuje Boga Oca i majčinskim crtama (Iz 66, 13). Isključuje seksističko razumijevanje religioznog pojma oca; donosi novo shvaćanje: Otac je izraz Božje slobode i ljubavi kojom se približava čovjeku da bude s njim. U početku se vjerovalo da je Jahve samo otac židovskog naroda. Rastom objave ta se granica očinstva pomicala prema pojedincima, poganima, pa do svih ljudi.

preegzistencija – označava prethodno postojanje neke stvarnosti koja se zatim pojavi u povijesti. U kristologiji izražava postojanje druge božanske osobe – Sina/Riječi kod Oca prije utjelovljenja u Isusu iz Nazareta.

(6) On, trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, (7) nego sam sebe »opljeni« uzevši lik sluge, postavši ljudima sličan; obličjem čovjeku nalik, (8) ponizi sam sebe, poslušan do smrti, smrti na križu. (9) Zato Bog njega preuzvisi i darova mu ime, ime nad svakim imenom, (10) da se na ime Isusovo prigne svako koljeno nebesnikâ, zemnikâ i podzemnikâ. (11) I svaki će jezik priznati: »Isus Krist jest Gospodin!« – na slavu Boga Oca.

Fil 2, 6–11

4.2.4. *Božje univerzalno očinstvo*

Za svakog kršćanina Isus ima odlučujuću ulogu u pristupu Bogu: »Način na koji se odnosimo prema Isusu odlučuje o tome kako stojimo prema Bogu, za što Boga držimo i kojega Boga imamo« (Hans Küng). Nakon Isusove objave Božjeg očinstva jedini ispravan stav pred Bogom jest sinovstvo do kojega je jedini put Isus jer onima koji ga primiše [Bog] podade moć da postanu djeca Božja (Iv 1, 12).

Vjera kršćana u Isusa kao jedinoga spasitelja i posrednika između Boga i ljudi često je u povijesti bila kamen spoticanja, pa i u ovo vrijeme posebne osjetljivosti za dijalog među religijama. O tome postoje tri različita stajališta. Ekskluzivizam veže vjeru u Isusa Krista kao jedinoga spasitelja uz pripadnost Crkvi, izvan koje nema spasenja. To je gledište nadiđeno nakon Drugoga vatikanskog koncila, koji priznaje mogućnost spasenja i izvan vidljive pripadnosti Crkvi. Inkluzivističko stajalište, koje Crkva prihvaća, jest da se svi ljudi spašavaju u Isusu Kristu, ali to je moguće postići i izvan Crkve, otajstvenim putevima koje Bog pronalazi za svakog čovjeka.

Pluralističko gledište jest da su sve religije istovrijedni putevi spasenja, zbog čega bi se kršćanstvo trebalo odreći svoje kristologije i prihvatiti samo vjeru u Boga (Oca), koja bi bila svima zajednička.

Isus naučava da je Bog Otac svih ljudi. Onima koji vjeruju u Boga daje pravo da ga tako i nazivaju, ali ne u potpunosti kao on. Isus govori moj Otac i vaš otac; moj Bog i vaš Bog (usp. Iv 20, 17), a nikada naš Otac ili naš Bog, jer je svjestan svojega jedinstvenog i neponovljivog odnosa s Ocem. »On je na osobit način Otac samo Krista, dok je svima nama zajednički, jer samo je njega rodio, nas je, naprotiv, stvorio« (KKC, 2783). Svi su ljudi pred Bogom na istoj razini sinovstva, što Isus izriče i molitvom Očenaš (Mt 6, 9–15), kojom nas poučava univerzalnom bratstvu i sestrinstvu.

4.2.5. *Objava trojedinoga Boga*

Isus je objavitelj trojstvenoga i trojedinoga Boga. Vjera u Presveto Trojstvo postupno se i sve jasnije profilirala nakon Isusova uskrsnuća i uzašašća kada je Crkvi poslan Duh koji je bio djelatan kod Isusova začeca, krštenja i na početku javnog djelovanja kad je objavio: Duh Gospodnji na meni je ... on me posla (Lk 4, 18). Učenicima je obećao da će im dati svoga Duha da u njima nastavi njegovo djelo, ali i da će im ga Otac dati.

»Ako me ljubite, zapovijedi ćete moje čuvati. I ja ću moliti Oca i on će vam dati drugoga Branitelja da bude s vama zauvijek:

Duha Istine, kojega svijet ne može primiti jer ga ne vidi i ne poznaje.

Vi ga poznajete jer kod vas ostaje i u vama je ...

U onaj ćete dan spoznati da sam ja u Ocu svom i vi u meni i ja u vama.«

Iv 14, 15–17. 20

Isus otkriva da je ljubav preduvjet primanja Duha Božjega. On uvodi vjernike u zajedništvo između Oca i Sina koji su s njim jedno te čini da u tom trojstvenom vezu ostaju. Isto je izraženo i u krsnom nalogu: Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga (Mt 28, 19), kojim Isus otkriva da se slika o Bogu upotpunjuje tek u trinitarnom smislu: Bog je zajedništvo Oca, Sina i Duha Svetoga.

U duhu ovoga Kristova nauka nastaju trinitarni obrasci vjere prve Crkve. Najstariji je Pavlov: Budući da ste sinovi, odasla Bog u srca vaša Duha Sina svoga koji kliče: Abba! Oče! (Gal 4, 6). U 1 Kor 12, 4–6 ispovijeda da Sveta Trojica djeluju u Crkvi: Različiti su dari, a isti Duh; i različite službe, a isti Gospodin; i različita djelovanja, a isti Bog koji čini sve u svima. A u zaključku 2 Kor vjeru u Presveto Trojstvo izriče u obliku pozdrava i želje: Milost Gospodina Isusa Krista, ljubav Boga i zajedništvo Duha Svetoga sa svima vama! (13, 13).

Trojstvenu vjeru Crkva je službeno definirala Nicejsko-carigradskim vjeronamem, koje ispovijeda vjeru u Boga Oca, Isusa Krista, Sina njegova jedinoga i Duha Svetoga.

trinitaran – (lat. trinitas), trojstvo, trojstven

»O dubino bogatstva, i mudrosti, i spoznanja Božjega! Kako li su nedokučivi sudovi i neistraživi putovi njegovi! Jer sve je od njega i po njemu i za njega! Njemu slava u vjekove! Amen.«

Rim 11, 33.36

4.3. KRŠĆANSKO ISKUSTVO BOŽJE PRISUTNOSTI U SKRIVENOSTI

Bog se ljudima objavljuje s ciljem da ih pozove u svoje zajedništvo. Na poseban način to čini u Isusu Kristu. No kako objava obiluje otajstvima, mnogi nisu u njemu prepoznali Boga. Mnogi i danas olako prelaze preko Božje prisutnosti u svijetu i osobnom životu. Djelomično je uzrok tome užurbani ritam života koji precjenjuje materijalnu, a nedovoljno vrednuje duhovnu zbilju. Kako bi čovjek prepoznao i ušao u Božju blizinu, potrebno je Bogu objavitelju odgovoriti poslušnom vjerom (Dei Verbum, 5), tj. predanjem cijelog sebe, svojega razuma, srca i volje. Tek u suzvučju vjere koja otvara oči srca i razuma, kojemu izoštava unutarnji pogled, čovjek može i danas susresti Boga u njegovoj skrivenosti.

4.3.1 Božja skrivenost i susretljivost

Kršćansko iskustvo uči da je Bog susretljiv. Iako nije fizički vidljiv i opipljiv kao za Isusova zemaljskog života, on je u svijetu prisutan na skriven način. Isus, Riječ koja tijelom postade i nastani se među nama (Iv 1, 14) nije se udaljio od nas, nego je nakon uskrsnuća uzeo novi oblik postojanja i komuniciranja. Obećanje svoje trajne prisutnosti: Ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta (Mt 28, 20) ostvaruje poslanjem Duha, bez kojega mi Isusa ne bismo mogli prepoznati kao nazočna. Bog je duh (Iv 4, 24) i baš zbog toga je Duh Kristov jedini posrednik u kojem čovjek uspostavlja osobne odnose s Bogom. On je »tajanstveni neuhvatljivi horizont naših neposrednih susreta s Kristom« (Alfred Schneider).

4.3.2. Kršćanski putovi do susreta s Bogom

Mnogi materijalni dokazi govore da je čovjek od početka pokušavao stupiti u kontakt s višim bićem i tražio putove kako mu se približiti. U svojim ga je predodžbama najčešće smještao na nebo. Upitan: »Gdje je Bog?«, još dok je bio kardinal, papa Benedikt XVI. (Joseph Ratzinger) između ostaloga je odgovorio: »Bog nije veličina koja se može odrediti fizikalno i prostorno. On se ne nalazi na visini od sto tisuća kilometara niti je udaljen od nas nekoliko svjetlosnih godina. Bog je svugdje, a ipak postoje različiti stupnjevi približavanja, jer svaki viši stupanj bitka bliži je Bogu. Ali ona najdublja Božja blizina, koja je čovjeku darovana, može potpuno nestati, ali isto tako može postati još većom.«

Najdublje zajedništvo s Bogom čovjek ostvaruje na najvišem stupnju svojega postojanja, a to je vječnost, u Božjoj dimenziji postojanja. Isus je na zemlji pripremao učenike na taj novi proslavljeni život, govorio im je da će on biti u njima i oni u njemu (Iv 14, 20). Svi krštenici već sada imaju udjela u Kristovom proslavljenom životu, samo što je on skriven, kako kaže sveti Pavao: Za onim gore težite, ne za zemaljskim! ... život je vaš skriven s Kristom u Bogu! (Kol 3, 2–3). Putovi koji nas vode u zajedništvo s Bogom jesu: riječ Božja, molitva, sakramenti, Crkva kao zajednica vjere, bližnji i događaji iz vlastitog života.

4.3.3. Riječ Božja

»Ne poznavati Pisma znači ne poznavati Krista.«

Sv. Jeronim

Biblija je Božje pismo u kojem »Otac nebeski s velikom ljubavlju dolazi ususret svojim sinovima i s njima razgovara« (Dei Verbum, 21). Među svim biblijskim knjigama Crkva daje prvenstvo evanđeljima »jer su ona poglavito svjedočanstvo o životu i nauci Riječi utjelovljene, našega Spasitelja ... imaju apostolsko podrijetlo. Jer ono što su apostoli po nalogu Kristovu propovijedali, to su poslije pod dahom božanskoga Duha oni sami i apostolski muževi nama pismeno predali« (DV, 18). Čitajući evanđelje pod vodstvom istoga Duha, mi se susrećemo s Kristom i u nama se, prema riječima svetoga Pavla, oblikuje isto mišljenje kao i u Kristu Isusu (Fil 2, 5). Ulazimo u zajedništvo života s Kristom i prihvaćamo njegov pogled na stvarnost.

Najrašireniji tip čitanja Biblije je lectio divina, molitvena vježba osobnog, ali i zajedničkog slušanja Božje riječi, koja se pretače u kontemplaciju. Fenomen našega vremena je čitanje Biblije u skupinama, pa čak i bez obzira na orijentaciju, primjerice u Taizéu. U susretu s Božjom riječi prima se snaga koja obnavlja kršćansko življenje i vjeru. Susretnik je primjenjuje na sebe i otkriva što mu Bog govori. Živa je, uistinu, Riječ Božja i djelotvorna (Heb 4, 12), pa i onda kada toga nismo svjesni.

4.3.4. *Molitva*

Za molitvu se najčešće kaže da je razgovor s Bogom. Taj razgovor pretpostavlja: traženje Boga, odvajanje vremena za njega, slušanje i odgovaranje Bogu prošnjom, zahvalom i hvalom. Mi kao Božja djeca najbolje se učimo razgovoru s Ocem promatrajući i slušajući Sina. Evanđelja često prikazuju Isusa u molitvi. Povlačio se na osamljena mjesta i molio za sebe prije važnih pothvata, za učenike, za sve koji će vjerovati u njega (Iv 17). Isus unaprijed vjeruje da mu je molitva uslišana. On ište i odmah zahvaljuje Ocu koji molitelju prije svega daje sebe i tako nas uči sinovskoj smjelosti: Sve što god zamolite i zaištete, vjerujte da ste postigli i bit će vam! (Mk 11, 24), koja se oslanja na vjeru bez koje nema razgovora s Bogom.

Mnogima se čini kao da njihova molitva ne dopire do Boga jer ne vide plodove. Zaboravljaju da je molitva usklađivanje vlastitih planova s Božjim planovima, a ne obratno: Ali ne moja volja, nego tvoja neka bude! (Lk 22, 42). Zato valja ustrajno moliti, strpljivo čekati (Mt 7, 7) i biti pozoran na Božji govor i njegovu prisutnost.

Špilja sv. Jeronima, Betlehem

4.4. SAKRAMENTALNO ISKUSTVO MILOSRDNOGA BOGA

Latinska poslovice kaže: *errare humanum est*. Tema grijeha, kajanja i oprostjenja oduvijek je zaokupljala ljude. S njom su se sučeljavali u umjetničkim izrazima, filozofskim promišljanjima i religioznim ritualima. Govor o grijehu moguć je samo u odnosu na neki neostvareni cilj. Za kršćane je konačni cilj čovjekova života Bog. U suradnji s njim on postiže svoje ostvarenje i sreću. No čovjek se u svojoj slobodi opredjeljuje i za ono što ga udaljava od Boga, traži sreću u zemaljskim stvarima koje nisu po sebi loše niti njihovo uživanje mora biti zlo, ali nisu Bog. Kršćanin je kao čovjek vjere pozvan na ustrajno vraćanje k Bogu.

4.1.1. *Biblijsko iskustvo udaljavanja od Boga i vraćanja k Bogu*

Stari zavjet opisuje odnos čovjeka prema Jahvi kao traženje, ali i udaljavanje od njega. Bog je odabrao Izraela za dragu svojinu (Ps 135, 4), izbavio ga iz ropstva, doveo u obećanu zemlju i hodio s njim. No usprkos svim dokazima Božje ljubavi, on se vrlo brzo počeo povoditi za bogovima okolnih naroda i udaljavati se od Jahve. Tako se svaki grijeh vrednovao kao raskid Saveza, tj. zakazivanje čitavog naroda, a ne neki privatni odnos s Bogom. U svrhu pokajanja postojao je cijeli niz pokorničkih obreda (lijeganje u pepeo, molitve, postovi, žrtve).

Unatoč nevjernosti, narod je znao da je Bog, inicijator obraćenja, milosrdan i milostiv, spor na srdžbu, bogat ljubavlju i vjernošću (Izl 34, 6). I premda nije uvijek imao uspjeha s Izraelom: *Al' što sam ih više zvao, sve su dalje od mene odlazili ... Užima za ljude privlačio sam ih, konopcima ljubavi* (Hoš 11, 2. 4), Bog od njega ne odustaje. *»Čovjek je izgubljen i Bog ne može podnijeti da ga gleda kako se gubi«* (J. Guillet), te će on sâm potražiti zalutale i dati im novo vjerno srce, kako obećava po proroku Ezekielu (34 i 36).

To se ostvarilo u Novom zavjetu, u Isusu koji dođe potražiti i spasiti izgubljeno (Lk 19, 10).

Isus je poticao ljude na obraćenje, iako je rijetko koristio tu riječ. Imajući u vidu ljudsku slabost, on naviješta Božje milosno djelovanje koje potiče i omogućuje promjenu. Grijeh se, doduše, ne zaboravlja, ali Bog prihvaća grešnika onakva kakav on jest, sa svom njegovom prošlošću. U prisposodobama o milosrđu Isus ističe da Bog prvi dolazi čovjeku u susret i raduje se kad mu se on vrati (Lk 15); Bog je Otac koji uvijek oprašta, on prima sina povratnika prije nego izgovori riječ pokajanja (Lk 15, 11–32) i oprašta dužniku bez pravog razloga (Mt 18, 15–27).

U Isusovim susretima s grešnicima očituje se Božja ljubav.

»On [Isus] sjede i stade poučavati. Uto mu pismoznanci i farizeji dovedu neku ženu zatečenu u preljubu. Postave je u sredinu i kažu mu: Učitelju! Ova je žena zatečena u samom preljubu. U Zakonu nam je Mojsije naredio takve kamenovati. [to ti na to kažeš? To govorahu samo da ga iskušaju pa da ga mogu optužiti. Isus se sagne pa stane prstom pisati po tlu. A kako su oni dalje navaljivali, on se uspravi i reče im: Tko

je od vas bez grijeha, neka prvi na nju baci kamen. I ponovno se sagnuvši, nastavi pisati po zemlji. A kad oni to čuše, stadoše odlaziti jedan za drugim, počevši od starijih. Osta Isus sâm – i žena koja stajaše u sredini. Isus se uspravi i reče joj: Ženo, gdje su oni? Zar te nitko ne osudi? Ona reče: Nitko, Gospodine. Reče joj Isus: Ni ja te ne osuđujem. Idi i odsada više nemoj grijешiti.«

Iv 8, 2–11

Isus zna da pred Bogom nitko nije bez grijeha, stoga nikad ne opravdava niti umanjuje grijeh. On ga oprašta i istodobno poziva na promjenu, na novi život s Bogom. Za Isusa nema života koji se ne bi mogao promijeniti na bolje i nema grijeha koji ne bi mogao biti oprošten.

Grieh je kao bolest koja paralizira odnose s Bogom i ljudima, što mogu posvjedočiti mnogi sputani strukturama grijeha, egoizma.

»I dođu noseći k njemu [Isusu] uzetoga. Nosila ga četvorica. Budući da ga zbog mnoštva nisu mogli unijeti k njemu, otkriju krov nad mjestom gdje bijaše Isus. Načinivši otvor, spuste postelju na kojoj je uzeti ležao. Vidjevši njihovu vjeru, kaže Isus uzetome: Sinko! Otpuštaju ti se grijesi. Sjedjeli su ondje neki pismoznanci koji počеше mudrovati u sebi: [to to ovaj govori? Huli! Ta tko može grijehе otpuštati doli Bog jedini?«

Mk 2, 3–7

U odlomku se ističe kako Isus najprije liječi čovjeka od zla koje ga dijeli od Boga, da bi ga potom izliječio i od tjelesne slabosti koja je simbol nemogućnosti normalnog života s ljudima. Nakon pomirenja s Bogom Isus omogućuje grešniku da prohoda i gleda ljudima u lice, vraćajući ga u zajednicu iz koje se grijehom udaljio. Na dan uskrsnuća on nalaže apostolima da nastave njegovo poslanje: Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas ... Primate Duha Svetoga. Kojima otpustite grijehе, otpuštaju im se; kojima zadržite, zadržani su im (Iv 20, 21–23). Tim je riječima Isus ustanovio sakrament pomirenja i očitovao želju da Crkva oprašta grijehе i pomiruje ljude s Bogom i međusobno.

4.5. KRŠĆANSKO VREDNOVANJE RADA

Kršćanstvo gleda na rad kao na duboku ljudsku potrebu. Kao što osjeća potrebu za prijateljstvom i ljubavlju, tako je čovjeku potreban i rad da bi ostvario svoje mogućnosti i razvio svoje sposobnosti.

4.5.1. Značenje rada u Bibliji

Već na prvim stranicama Knjige Postanka susrećemo biblijsko uvjerenje da je rad temeljna dimenzija ljudskog postojanja na zemlji. Sveto pismo hvali rad i promatra ga kao nešto stvaralačko i spasenjsko. Bog koji šest dana radi, a sedmi počiva (Post 1) uzor je svakom čovjeku stvorenom na sliku Božju. »Knjiga Postanka je u neku ruku praevanđelje rada« (Ivan Pavao II.).

U Bibliji Staroga zavjeta često se spominju ljudski rad i određena zanimanja: liječnika, kovača, lončara, ratara, pastira, ribara i sl. Rad se hvali. Himan radu nalazimo u pohvali vrsnoj ženi.

»Tko će naći vrsnu ženu? Više vrijedi ona nego biserje ... Ona je kao lađa trgovačka: iz daleka donosi kruh svoj. Još za noći ona ustaje, i hrani svoje ukućane i određuje posao sluškinjama svojim. Opazi li polje, kupi ga; plodom svojih ruku sadi vinograd ... Vidi kako joj posao napreduje: noću joj se ne gasi svjetiljka. Rukama se maša preslice i prstima drži vreteno. Siromahu dlan svoj otvara, ruke pruža nevoljnicima. Ne boji se snijega za svoje ukućane, jer sva čeljad ima po dvoje haljine ...«

Izr 31, 10–31

Biblija, međutim, poznaje i težinu i gorčinu rada, koje su posljedica grijeha: U znoju lica svoga kruh svoj ćeš jesti (Post 3, 19). Grijehom prvih ljudi čovjek je ranjen u svim svojim dimenzijama, pa tako i u pogledu rada koji više nije samo stvaralaštvo nego borba, muka i napor. To iskustvo poznaju ljudi svih zanimanja. Poljoprivrednik, građevinski radnik, rudar, učenik, znanstvenik, liječnik, roditelj, svatko na svoj način osjeća muku i težinu rada, ali i radost koja iz njega proizlazi.

U Novom zavjetu Isus se pojavljuje kao radnik, obrtnik, drvodjelja. Rad cijeni i u prisposodobama o kraljevstvu Božjem neprestano spominje rad, a za likove uzima dobre i marljive pastire, zemljoradnike, sluge, trgovce, ribare ... Apostol Pavao u Poslanici Solunjanima potiče i zapovijeda: Takvima zapovijedamo i zaklinjemo ih u Gospodinu Isusu Kristu: neka s mirom rade i svoj kruh jedu. Primjećujući da neki besposličice i da uopće ništa ne rade, ne oklijeva ih upozoriti: Tko neće da radi, neka i ne jede! (usp. 2 Sol 3, 10–12).

5. KRŠĆANSKA NADA U BUDUĆNOST

5.1. ESHATOLOŠKI I APOKALIPTIČKI TEKSTOVI U BIBLIJI

Tijekom ljudske povijesti uvijek su se iznova pojavljivali različiti scenariji svršetka svijeta. Takve apokaliptične vizije i proroštva rađali su se i rađaju osobito u kriznim vremenima i prijelaznim razdobljima. Bio je to slučaj i na prijelazu iz drugoga u treće tisućljeće kršćanske ere. Apokaliptična očekivanja često nadahnjuju filmsku, ali i književnu, glazbenu, likovnu i scensku umjetnost. No za razliku od strašnih scenarija svršetka u svjetovnoj apokaliptici, biblijska apokaliptika specifična je po tome što onkraj moći zla uvijek upravlja poruku o Božjoj moći nad zlom i pobjedi dobra.

eshatologija – (grč. eshata, posljednji, najudaljeniji + logia, nauk, znanost, kazivanje). Izraz je nastao unutar kršćanske teologije i znači doslovno: nauk o posljednjim stvarima (stvarnostima). Označava kršćanski nauk o posljednjim vremenima, o smrti, sudu, životu poslije smrti, svršetku svijeta, preobrazbi neba i zemlje, ponovnom Kristovu dolasku, novom stvaranju i uskrснуću mrtvih.

5.1.1. *U starozavjetnoj vjeri: Bog vodi ljudsku povijest prema cilju*

Vjernička nada u Božje dovršenje i preobrazbu svijeta i čovjeka u Starom je zavjetu povezana s izraelskim poimanjem Boga kao stvoritelja neba i zemlje te apsolutnoga gospodara čovječanstva i njegove povijesti. Kao što Bog spasonosno zahvaća u Izraelovu povijest, u kojoj se očituje kao Bog nade i utjehe, on je za izraelskog vjernika i jamac njegove svijetle budućnosti. Iz starozavjetnih spisa iščitavamo linearno shvaćanje povijesti, koje se temelji na povjerenju u Božje vodstvo. Bog vodi narod u budućnost i usmjerava njegovu povijest k cilju koji je sam odredio i koji samo on zna. Takvo shvaćanje razlikuje se od kružnog (cikličkog) shvaćanja povijesti kao vječnog ponavljanja, kakvo je prisutno u okolnim kulturama i religijama. Možemo reći da je i takvo linearno shvaćanje povijesti sadržaj Božje objave, Božji dar.

Sva povijesna ostvarenja spasenja samo su djelomična i vode prema onome konačnom. To konačno spasenje, koje je povezano s mesijanskim vremenom i dolaskom Dana Gospodnjega, posebno su navješćivali starozavjetni proroci. Konačni cilj povijesti jest Božja vladavina, Božje kraljevstvo i spasenje svih ljudi. U opisivanju tih eshatoloških poruka proroci se služe slikama,

Michelangelo, posljednji sud, Sikstinska kapela, Rim

metaforama, mitskim jezikom. Hebreji starozavjetnoga doba općenito su razmišljali konkretno i zorno; strana im je apstrakcija i teoretiziranje. Tako se i u svojim religioznim izričajima služe slikama, usporedbama, metaforama, mitovima i legendama. Starozavjetna objava i vjera u Božje konačno ostvarenje spasenja sazrijevala je postupno. Biblijski tekstovi tek nakon povratka Izraela iz babilonskog sužanjstva u VI. stoljeću govore o korjenitoj promjeni stvari u budućnosti, o novom i sasvim drukčijem svijetu od ovoga sadašnjeg, vremenitog i materijalnog svijeta.

Usredotočenost na spasenje naroda, a onda i konačno spasenje čovječanstva, koja je prisutna u Starom zavjetu, stavlja u drugi plan ono što može očekivati pojedinac i što se s njime događa nakon smrti. Njegov život poslije smrti neki je oblik umanjenog života sve do posljednjih vremena i temeljite obnove svega. To je plod shvaćanja čovjeka kao dijela zajednice, kao člana naroda. U Starom se zavjetu malo-pomalo najprije javila implicitna, a onda sve eksplicitnija vjera u uskrsnuće pojedinca i naroda. Uskrsnuće će ostvariti čitav čovjek,

njegova duša i tijelo zajedno. Starozavjetni su pravednici uskrsnuće shvaćali kao apokaliptičku sliku Božje apsolutne vlasti i pobjede nad smrću. »Vjerovali su da će se svi ljudi pojaviti pred Božjim sudištem te će pravednici primiti nagradu – život, to jest savezničko zajedništvo s Bogom, a grešnici kaznu – smrt, to jest izbacivanje iz Saveza« (A. Rebić). Predodžbu o nagradi i kazni nakon smrti, a koja ovisi o prethodnom životu, poznaju gotovo sve religije.

5.1.2. U novozavjetnoj vjeri: s Kristom su započela posljednja vremena

Za kršćane je Stari zavjet eshatološki usmjeren te vodi prema Kristu i Crkvi, u kojima se Božje konačno spasenje već ostvarilo i ostvaruje, ali još ne u svojoj punini, prema kojoj ga Bog vodi. »Novozavjetni tekstovi u naviještanju budućnosti govore o otkupljenju, uskrsnuću i životu nakon smrti. Oni govore i o svršetku svijeta i povijesti. Očekuju dolazak posljednjeg dana koji će se pojaviti na zvuk posljednje trublje (usp. 1 Kor 15, 52). Tom posljednjem danu prethodit će eshatološke nevolje, velika zla (Otk 15, 1; 21, 9), pobjeda nad smrću (1 Kor 15, 26), uskrsnuće mrtvih, posljednji sud i konačno spasenje (Iv 6, 39–40. 44. 54; 11, 24; 12, 48; 1 Pt 1, 5)« (A. Rebić).

Eshatologija se nalazi u središtu novozavjetne teologije. Kristovim dolaskom započela su posljednja vremena i zato je kršćansko vrijeme posljednje vrijeme. Kršćani su primili eshatološki dar Duha Svetoga i prolaze kroz nevolje očekujući potpuno dovršenje svega u Kristu koji će ponovno doći.

Bitna razlika između eshatologije i apokaliptike je u tome što eshatologija govori o budućnosti i vječnome životu koji će nam Bog dati, ali ne govori kada i kako će to biti, dok apokaliptika slikovito govori o kada i kako. U Bibliji apokaliptičke tekstove nalazimo kod proroka Ezekijela, Izaije, Zaharije, Joela i Daniela, u Ivanovom Otkrivenju te mjestimice u evanđeljima, Drugoj poslanici Solunjanima i drugdje. Doslovnim tumačenjem nekih apokaliptičkih tekstova (npr. Dan 9, 24–27; 7, 25–27; Otk 20, 3; 20, 6) već prije mnogo stoljeća u okviru kršćanstva razvio se tzv. milenarizam ili hilijazam, koji je naučavao da će Isus prije kraja ovoga svijeta još jednom doći te na Zemlji osnovati svoje tisućljetno kraljevstvo. Crkva je taj nauk odbacila kao neutemeljen.

U Novom zavjetu, s jedne strane, susrećemo naglasak na eshatološkom iščekivanju spasenja koje još nije doseglo ljude svih vremena i koje se u svojoj punini još očekuje. To iščekivanje naglašava posebnost međuvremena između Kristova Prvoga i Drugoga dolaska. S druge strane, imamo snažno iskustvo i uvjerenje da se eshatološko spasenje u Kristu već dogodilo i da je ono već prisutno kao sadašnja stvarnost. Jedan i drugi vid međusobno se nadopunjuju i stoje u određenoj dijalektičkoj napetosti.

milenarizam ili hilijazam (lat. mille, tisuću; grč. hílíoi, tisuću). Naučavanje da će Isus prije kraja ovoga svijeta ponovno doći i uspostaviti na Zemlji svoje tisućljetno kraljevstvo. Crkva je taj nauk odbacila kao neutemeljen.

Krist Kralj, bazilika sv. Pavla, Rim

SVETI JERONIM

Osnovna i srednja škola

SVETI JERONIM

1. Sv. Jeronim, tumač Božje Riječi, asketa i duhovni vođa

Draga braćo i sestre!

Zadržat ćemo danas svoju pozornost na svetom Jeronimu, crkvenome ocu koji je u središte svoga života postavio Bibliju: preveo ju je na latinski jezik, tumačio je u svojim djelima, a ponajprije ju je nastojao konkretno živjeti za svoga duga zemaljskog života, unatoč svome poznatome teškom i raspaljivom karakteru što mu ga je dala priroda.

Jeronim se rodio u Stridonu oko 347. godine, u kršćanskoj obitelji koja mu je omogućila prikladan odgoj i obrazovanje, poslavši ga i u Rim kako bi ondje dovršio školovanje. Osjetio je privlačnost svjetovnoga života (usp. Ep. 22,7), no prevladala je kod njega želja i zanimanje za kršćansku vjeru. Primivši krštenje oko godine 366., usmjerio se prema asketskome životu i pošavši u

Crkva sv. Katarine, Betlehem

Akvileju, ondje je postao dijelom skupine gorljivih kršćana koju je on sam nazivao sličnom "koru blaženih" (Chron. ad ann. 374), a okupljala se oko biskupa Valerijana. Otišao je potom za Istok te je kao pustinjač živio u Pustinji Kalcidi, južno od Alepa (usp. Ep. 14,10), posvetivši se ozbiljno studiju. Usavršio je svoje poznavanje grčkoga, a počeo je učiti hebrejski (usp. Ep. 125,12), prevodio je kodekse i patristička djela (usp. Ep. 5,2). Razmatranje, samoća, dodir s Riječi Božjom doveli su dozrijevanja njegova kršćanskoga senzibiliteta. Snažno je osjećao teret svoga nekadašnjeg mladenačkog života (usp. Ep. 22,7), a živo je primjećivao i kontrast između poganskoga mentaliteta i kršćanskoga života. Taj je kontrast postao poznat po dramatičnom i živom "viđenju", u kojem mu se učinilo kao da je bičevan pred Bogom, jer je "ciceronovac a ne kršćanin" (usp. Ep. 22,30).

Godine 382. prešao je u Rim gdje ga je papa Damaz, čuvši glas o njegovu asketsku životu i znanstvenoj kompetenciji, uzeo kao tajnika i savjetnika. Ohrabrio ga je i da započne novi latinski prijevod biblijskih tekstova iz pastoralnih i kulturnih razloga. Neke osobe iz rimske aristokracije, posebice plemkinje Paula, Marcela, Asela, Lea i ostale, želeći se posvetiti putu kršćanskoga savršenstva i produbiti poznavanje Riječi Božje, izabrale su ga kao duhovnoga vođu i učitelja u metodičkom pristupu svetim tekstovima.

Nakon smrti pape Damaza, Jeronim je napustio Rim godine 385. i krenuo u hodočašće, isprva u Svetu zemlju, tihu svjedokinju zemaljskoga Kristova života, a zatim u Egipat, zemlju koju su odabrali mnogi monasi (usp. Contra Rufinum 3,22; Ep. 108,6-14). Godine 386. zaustavio se u Betlehemu gdje su, velikodušnošću plemenite gospođe Paule, izgrađeni jedan muški i jedan ženski samostan te svratište za hodočasnike koji su dolazili u Svetu zemlju, "misleći kako Marija i Josip nisu imali gdje bi se smjestili" (Ep. 108,14). U Betlehemu je ostao sve do smrti, nastavljaajući sa svojom intenzivnom djelatnošću: tumačio je Božju Riječ; branio je vjeru, snažno se suprotstavljajući raznim krivovjermima, poticao je monahe na savršenstvo; poučavao je mlade učenike klasičnoj i kršćanskoj kulturi; pastirskim je duhom primao hodočasnike koji su posjećivali Svetu zemlju. Preminuo je u svojoj ćeliji, u blizini spilje Rođenja, 30. rujna 419./420. godine.

Njegova književna sprema i široka erudicija omogućile su Jeronimu da izvrši reviziju i prijevod mnogih biblijskih tekstova. Riječ je o dragocjenom djelu za latinsku Crkvu i za zapadnu kulturu. Na temelju izvornih tekstova i zahvaljujući usporedbi s prethodnim prijevodima, on je izvršio reviziju četiriju evanđelja na latinskom jeziku, potom Psaltira, te većeg dijela Staroga zavjeta. Vodeći računa o hebrejskom i grčkom izvorniku, o grčkom prijevodu Septuaginte, kao i o prethodnim latinskim prijevodima, Jeronim je, potpomognut ostalim suradnicima, mogao ponuditi bolji prijevod koji čini takozvanu Vulgatu, "službeni" tekst latinske Crkve. Zanimljivo je primijetiti kriterije kojih se ovaj veliki bibličar držao u svome prevoditeljskom poslu. Otkriva ih on sam kad izjavljuje da poštuje čak i red riječi Svetoga pisma, jer je u njemu, kaže, "čak i poredak riječi otajstvo" (Ep. 57,5), to jest objava. Ističe usto potrebu utjecanja izvornim tekstovima: "Ako bi se podigla kakva raspra među Latinima o Novom zavjetu, zbog različitih oblika teksta u rukopisima, utecimo se

Ivan Meštrović, sv. Jeronim, Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima, Rim

izvorniku, to jest grčkome tekstu, na kojemu je napisan Novi zavjet. Na isti način i za Stari zavjet, ima li razlike između grčkih i latinskih tekstova, pozovimo se na izvorni tekst, hebrejski. Tako sve što izlazi iz izvora, moći ćemo naći i u potocima (Ep. 106,2). Jeronim je također tumačio i brojne biblijske tekstove. Po njemu, tumačenja moraju ponuditi različita mišljenja, “tako da oprezan čitatelj, nakon što je pročitao različita tumačenja i nakon što je upoznao različita mišljenja - koja valja prihvatiti ili odbaciti - sam mogne procijeniti koje je najvjerodostojnije te, poput stručnjaka u mjenjačnici, odbaci lažan novac” (Contra Rufinum 1,16).

Snažno je i živo pobijao krivovjerce koji su doveli u pitanje tradiciju i vjeru Crkve. Dokazao je i važnost i vrijednost kršćanske književnosti, kao već dostojne da je se uspoređi s onom klasičnom. Učinio je to napisavši *De viris illustribus*, djelo u kojem Jeronim predstavlja biografije više od stotinu kršćanskih pisaca. Napisao je i životopise monaha, oslikavajući,

uz ostale duhovne životne putove, i monaški ideal. Usto, preveo je razna djela grčkih pisaca. Konačno, u svojoj važnoj zbirci pisama, tom remek-djelu latinske književnosti, Jeronim se pokazuje sa svim svojim značajkama učena čovjeka, askete i duhovnoga vođe.

Dozvolimo i mi da nas, draga braćo i sestre, vodi ovaj mudar učitelj duha. Prihvatimo onaj njegov poziv što ga je jednom uputio Paulinu Nolanskome: “Gledajmo da naučimo na zemlji one istine čija će se trajnost nastaviti i u nebu” (Ep. 53,10).

2. Sveti Jeronim kao učitelj života¹

Draga braćo i sestre!

Nastavljamo danas s predstavljanjem lika svetoga Jeronima. Kao što smo rekli, on je svoj život posvetio proučavanju Biblije, tako da ga je moj prethodnik, papa Benedikt XV., priznao “uzornim naučiteljem u tumačenju Svetoga pisma”. Jeronim je u biblijskim tekstovima nalazio radost i naglašavao važnost njihova poznavanja: “Ne čini li ti se da - već ovdje, na zemlji - prebivaš u kraljevstvu nebeskom kad živiš među ovim tekstovima, kad ih razmatraš, kad ne poznaješ i ne tražiš ništa drugo?” (Ep. 53,10). Približiti se biblijskim tekstovima, a posebice Novom zavjetu, bitno je za vjernika, jer “ne poznavati Pisma znači ne poznavati Krista”. Njegova je ova poznata rečenica što ju je citirao i Drugi vatikanski sabor u konstituciji *Dei Verbum* (br. 25).

Doista “zaljubljen” u Riječ Božju, on si je postavljao pitanje: “Kako bi se moglo živjeti bez poznavanja Pisama po kojima se uči kako upoznati samoga

¹ Kateheza Pape Benedikta XVI. na općoj audijenciji, Srijeda, 14. studenoga 2007.

Krista koji je život vjernika?” (Ep. 30,7). Biblija, sredstvo “po kojem Bog svakoga dana govori vjernicima” (Ep. 133,13), postaje tako poticaj i izvorište kršćanskoga života za sve situacije i za svaku osobu. Čitati Pismo znači razgovarati s Bogom: “Moliš li - piše Jeronim nekoj plemenitoj djevojci u Rim - razgovaraš sa Zaručnikom; čitaš li, On ti progovara” (Ep. 22,25). Proučavanje i razmatranje Pisma čine čovjeka mudrim i mirnim (usp. In Eph., prol.). Naravno, da bi se moglo sve dublje prodirati u Riječ Božju, potrebno je ustrajno i sve zauzetije čitanje. Tako je Jeronim preporučivao svećeniku Nepocijanu: “Često čitaj božanska Pisma. Čak neka Sveta knjiga nikad ne bude ispuštena iz tvojih ruku. Iz nje nauči ono čemu moraš poučavati druge (Ep. 52,7). Rimskoj plemenitašici Leti dao je ovakve savjete za kršćanski odgoj kćeri: “Gledaj da ona svakoga dana prouči koji odlomak Svetoga pisma... Neka nakon molitve čita, a nakon čitanja moli... Neka, umjesto nakita i svilenih halja, ona zavoli božanske Knjige” (Ep. 107,9,12). Razmatranjem i poznavanjem Pisma “održava se ravnoteža duše” (Ad Eph., prol.). Samo duboki duh molitve i pomoć Duha Svetoga mogu nas uvesti u razumijevanje Biblije: “Pri tumačenju Svetoga pisma uvijek nam je potrebna pomoć Duha Svetoga” (In Mich. 1,1,10,15). Strastvena ljubav prema Pismima oblijevala je dakle čitav Jeronimov život, ljubav koju je on uvijek nastojao prenijeti i na vjernike. Jednoj je duhovnoj kćeri preporučivao: “Ljubi Sveto pismo i mudrost će te ljubiti; ljubi ga nježno, i ono će te čuvati; časti ga i zamilovat će te. Neka ti ono bude poput tvojih ogrlica i tvojih naušnica” (Ep. 130,20). I nastavlja: “Ljubi poznavanje Pisma, pa nećeš ljubiti poroke tijela” (Ep. 125,11).

Za Jeronima temeljni je kriterij ispravne metode tumačenja Pisama bio sklad s učiteljstvom Crkve. Za njega se autentično tumačenje Biblije moralo uvijek skladno slagati s vjerom Katoličke Crkve. Tako je opominjao: “Nastavi čvrsto prijanjati uz tradicionalni nauk kojem si poučen, da možeš poticati na zdrav nauk i pobijati one koji mu se protive” (Ep. 52,7). Na osobiti način, budući da je Isus Krist utemeljio svoju Crkvu na Petru, svaki kršćanin - zaključuje sveti Jeronim - mora biti u zajedništvu “s katedrom svetoga Petra. Znam da je na toj stijeni izgrađena Crkva” (Ep. 15,2). Slijedom toga, bez okolišanja, izjavljuje: “Ja sam uz bilo koga tko je u jedinstvu s Petrovom stolicom” (Ep. 16).

Jeronim, naravno, ne zanemaruje ni etički vidik. On čak često podsjeća na obvezu usklađivanja života s božanskom Riječi. Takva dosljednost neodvojiva je od kršćanina, a posebice to vrijedi za propovjednika, tako da ga ne osramote njegova djela koja su u neskladu s njegovim riječima. Ovako potiče svećenika Nepocijana: “Tvoja djela neka ne poništavaju tvoje riječi, da se ne bi dogodilo da kad propovijedaš u Crkvi netko u sebi kaže: ‘Zašto onda baš ti ne radiš tako?’ Baš je simpatičan onaj učitelj koji, punoga trbuha, razglaba o postu; i lopov može govoriti protiv škrtosti, ali kod svećenika Kristova misao i riječ moraju se slagati” (Ep. 52,7). U jednom drugom pismu Jeronim ponavlja: “Ako i posjeduje sjajan nauk, ostaje posramljena ona osoba koju vlastita savjest osuđuje” (Ep. 127,4). I dalje govoreći o dosljednosti, primjećuje: “Evangelje treba prevesti u postupke istinske ljubavi, jer svako je ljudsko biće prisutno u samoj osobi Kristovoj. Obraćajući se, primjerice, prezbiteru Paulinu (koji će kasnije postati biskup Nole i svetac), Jeronim ga ovako savjetuje: “Pravi je

hram Kristov duša vjernika: uresi to svetište, uljepšaj ga, postavi u njega svoje prinose i primi Krista. Čemu ukrašavati zidove dragocjenim kamenjem, ako Krist umire od gladi u osobi nekog siromaha?” (Ep. 58,7). Jeronim to još pojašnjava: valja “odjenuti Krista u siromasima, pohoditi ga u onima koji trpe, nahraniti ga u gladnima, dati mu prebivalište u onima bez krova nad glavom” (Ep. 130,14). Ljubav prema Kristu, hranjena studijem i razmatranjem, omogućuje nam da nadiđemo svaku teškoću: “Ljubimo i mi Isusa Krista, tražimo uvijek zajedništvo s njime: tada će nam izgledati lako što je teško” (Ep. 22,40).

Jeronim, kojega je Prosper iz Akvitanije opisao kao “uzor života i učitelja ljudskoga roda” (Carmen de ingratis, 57), ostavio nam je i bogat i raznolik nauk o kršćanskoj askezi. On podsjeća da odvažno nastojanje oko savršenstva zahtijeva trajnu budnost, česta mrtvenja (ipak, uz umjerenost i razboritost), ustrajan intelektualni i fizički rad poradi izbjegavanja lijenosti (usp. Epp. 125,11 i 130,15), a osobito poslušnost Bogu: “Ništa... se ne dopada toliko Bogu koliko poslušnost..., koja je najizvršnija i jedina krepost” (Hom. de oboedientia: CCL 78,552). U put askeze mogu se uvrstiti i hodočašća. Jeronim je na osobiti način dao poticaj hodočašćima u Svetu zemlju, gdje su hodočasnici prihvaćani i ugošćivani u zdanjima koja su podignuta uz betlehemijski samostan, zahvaljujući velikodušnosti plemkinje Paule, Jeronimove duhovne kćeri (usp. Ep. 108,14).

sv. Paulina i sv. Jeroni, Špilja sv. Jeronima, Betlehem

Ne može se prešutjeti ni doprinos što ga je Jeronim dao kršćanskome odgoju (usp. Epp. 107 i 128). On želi odgojiti “dušu koja mora postati hramom Gospodnjim” (Ep. 107,4), “drugi kamen” u očima Božjim (Ep. 107,13). Dubokom intuicijom on savjetuje da se ta duša sačuva od zla i od grešnih prigoda, da se isključe dvojbena i rastresujuća prijateljstva (usp. Ep. 107,4 i 8-9; usp. i Ep. 128,3-4). Ponajviše potiče roditelje da ostvare mirno i radosno ozračje oko svoje djece, da ih potaknu na učenje i rad, služeći se pohvalama i natjecateljskim

duhom (usp. Epp. 107,4 i 128,1), da ih ohrabruju na nadilaženje teškoća, da u njima gaje dobre navike i paze da ne preuzmu loše jer - i ovdje navodi rečenicu Publilija Sirca što ju je čuo u školi - “teško ćeš uspjeti ispraviti stvari na koje si se bezbrižno navikao” (Ep. 107,8). Roditelji su prvotni odgojitelji djece, prvi učitelji života. Jeronim vrlo jasno, obraćajući se majci neke djevojčice i spominjući potom oca, upozorava, gotovo izričući temeljnu potrebu svakoga ljudskog stvorenja koje počinje svoj život: “Neka ona u tebi nađe učiteljicu i u tebe, u svome neiskusnom djetinjaštvu, gleda s divljenjem. Ni u tebi, ni u svome ocu neka nikad ne vidi postupke koji bi vodili prema grijehu kad bi ih ona počela oponašati. Sjetite se da... je lakše možete odgajati primjerom nego riječju” (Ep. 107,9). Među glavnim Jeronimovim intuicijama u smislu pedagogije valja istaknuti važnost što ju je pripisivao zdravom i integralnom odgoju od najranijega djetinjstva, posebnoj odgovornosti roditelja, važnosti ozbiljnoga moralnoga i vjerskoga odgoja, potrebi učenja za potpun ljudski rast. Usto tu je i ono što je u starini prilično neočekivano, ali za Jeronima od životne važnosti, a to je davanje značaja ženi kojoj on priznaje pravo na potpuno obrazovanje: ljudsko, školsko, vjersko i profesionalno.

Ne možemo zaključiti ove kratke bilješke o velikome crkvenom ocu, a da ne spomenemo doprinos što ga je dao očuvanju pozitivnih i vrijednih elemenata stare hebrejske, grčke i rimske kulture u kršćanskome svijetu koji se rađao. Jeronim je prepoznao i usvojio umjetničke vrijednosti, bogatstvo osjećaja i sklad slika prisutne u klasičnim piscima koji odgajaju srce i maštu za plemenite osjećaje. On je ponajprije u središte svoga života i svoga djelovanja postavio Riječ Božju koja čovjeku pokazuje staze života i otkriva tajne svetosti. Za sve to možemo mu biti samo duboko zahvalni.

Dominichino, *Posljednja pričest sv. Jeronima*, Bazilika sv. Petra, Rim

